

2409

อภินันทนาการ
จาก
พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์

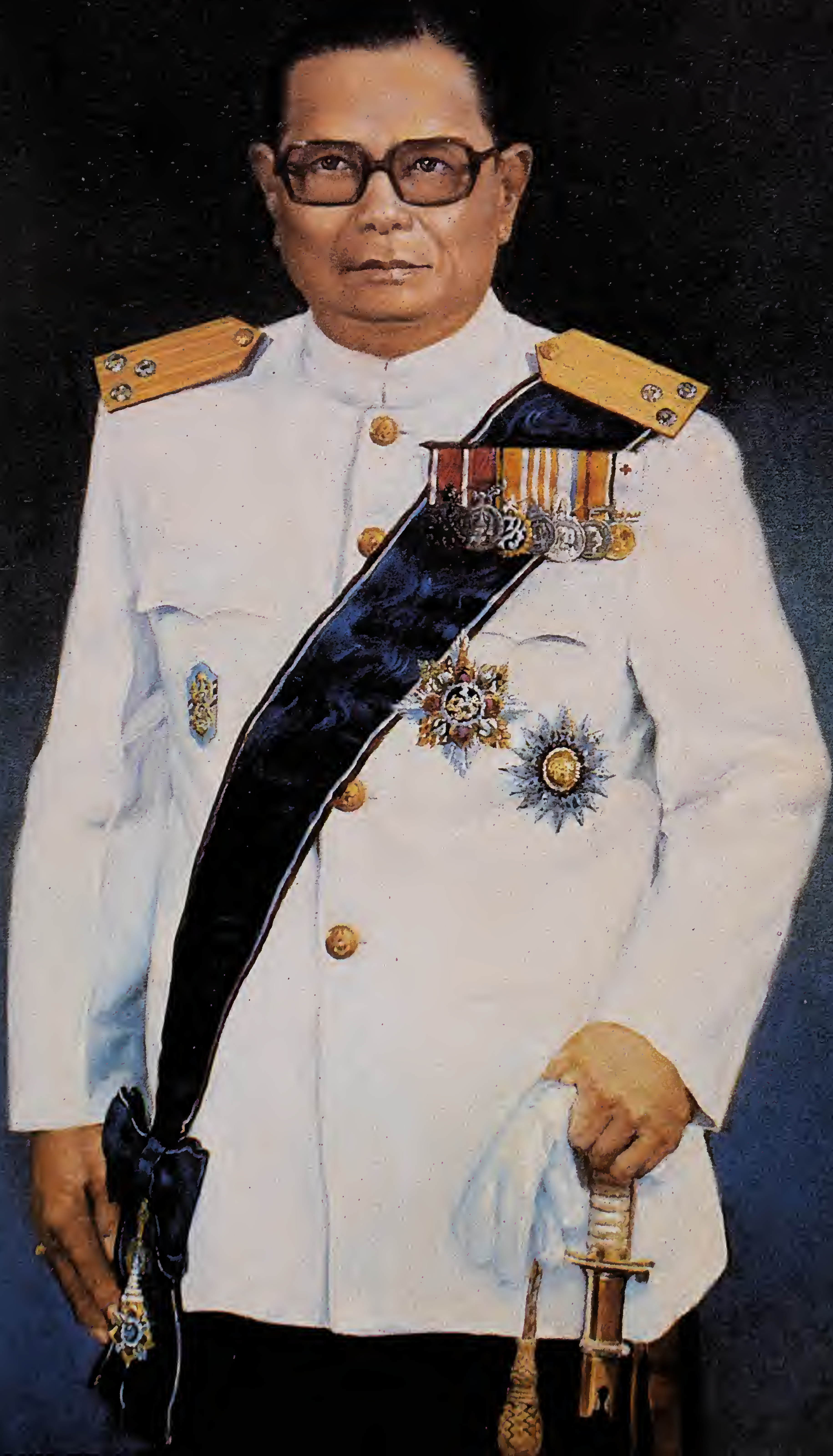

อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ
อดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
วันพุธที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ
ม.ว.ม., ป.ช.

ชาตะ ๓ พฤษภาคม ๒๔๕๖
มรณะ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑

กราบขอบพระทัย และขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาสละเวลาให้เกียรติร่วมสวดพระอภิธรรม และพิธีพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

ฯพณฯ นายสุนทร หงส์ลดารมภ์ รดน้ำพระราชทาน

ศาสตราจารย์
นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

ศาสตราจารย์
นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

คุณขมพู อรรถจินดา
กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแด่
พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

เพื่อนเทพศิรินทร์ รุ่นปี ๗๒

ครอบครัว - ญาติ - มิตรสหาย
พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

นางสุทธิพันธ์และ
น.ส.ณัฏฐา โปษะกฤษณะ

พระกำลังสวดในพิธีกงเต็ก

บ้านและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดทำในพิธีกงเต็กเพื่อสวดส่งไปให้ตามประเพณี แก่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๘๔๘๒

สำนักพระราชวัง

๒๗ มิถุนายน ๒๕๓๑

พระราชทานเพลิงศพ พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ม.ว.ม.,ป.ช. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงกลาโหม ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. เจ้าพนักงานจัดการเปลื้องเครื่องสุกำศพลงสู่โกศ ณ ศาลากวีนิรมิต วัดเทพศิรินทราวาส ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ แล้วเชิญบุพโพไปเผา ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส (เมรุด้านใต้)

วันพุธ ที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๓๑ เวลา ๐๗.๐๐ น. เก็บอัฐิ.

ประถมรัตน์/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ โกศแปดเหลี่ยม พร้อมด้วยฉัตรเบญจา ตั้งประดับในวันพระราชทานเพลิง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าไตร ทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ในวันพุธที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ เป็นเกียรติยศอันสูงสุด แก่พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ และวงศ์ตระกูล

ข้าพระพุทธเจ้า ภรรยาและธิดา ขอพระราชทานน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
นางสุทธิพันธ์ - นางสาวณัฏฐา โปษะกฤษณะ

ชีวประวัติ

ประวัติ
พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ เป็นบุตรพระยาเกษตรรักษา (เจี๊ยง โปษะกฤษณะ) และคุณหญิงแช่ม เกษตรรักษา เกิดเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ตรงกับวันเสาร์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีฉลู ที่กรุงเทพมหานคร

มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๘ คน คือ

๑.	นางสาวบรรจง	โปษะกฤษณะ
๒.	นายเกษม	โปษะกฤษณะ (ถึงแก่กรรม)
๓.	ศาสตราจารย์นายแพทย์อุดม	โปษะกฤษณะ
๔.	พลเรือโท สนิท	โปษะกฤษณะ
๕.	นางสาวประชุม	โปษะกฤษณะ (ถึงแก่กรรม)
๖.	นางชูชีพ	วัฒนศิริโรจน์
๗.	พันเอกหญิง ช้องมาศ	บุญศิริ
๘.	นางชวนชม	ประวาหะนาวิน

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ สมรสครั้งแรกกับนางทองพูนศรี ศรหิรัญ มีบุตรและธิดาด้วยกัน ๓ คน คือ

๑.	นายโฆษิต	โปษะกฤษณะ (ถึงแก่กรรม)
๒.	แพทย์หญิงสุภา	สมรสกับ นายอนุสรณ์ รังสิยากูร
๓.	ทันตแพทย์หญิงศานตี	สมรสกับ นายพรชัย เตชาภิประณัย

สมรสครั้งที่ ๒ กับ แพทย์หญิงประคอง มงคลสมัย มีบุตรและธิดาด้วยกัน ๔ คน คือ

๑.	นางสาวศศิธร	โปษะกฤษณะ
๒.	นายสมภพ	โปษะกฤษณะ
๓.	นายสำเร็จ	โปษะกฤษณะ
๔.	ว่าที่เรือตรีสามารถ	โปษะกฤษณะ

สมรสครั้งสุดท้ายกับนางสุทธิพันธ์ กาญจนสุนานนท์ มีธิดาด้วยกัน ๑ คน คือ

นางสาวณัฏฐา โปษะกฤษณะ

และอยู่ร่วมกันจนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรม

การศึกษา

สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๘ จากโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์

ได้รับปริญญาบัตรแพทยศาสตร์บัณฑิต จากจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ศึกษาและดูงานโรคเฉพาะสตรีและคลอดบุตรที่ The National Maternity Hospital, Dublin Eire ได้ Diploma L.M.

ศึกษาวิชาโรคเมืองร้อนและอนามัยที่ Liverpool School of Medicine, University of Liverpool, Liverpool, England. ได้ Diploma D.T.M. & H.

ศึกษาและดูงานที่มหาวิทยาลัย London, England เรียน Course M.R.C.O.G. และ M.D. โรคเฉพาะสตรีและคลอดบุตร

ทำงานที่มหาวิทยาลัย Washington, St. Louis, MO., U.S.A. ได้ Diploma Fellow in Obstetrics Gynecology

ได้ Diploma F.I.C.S. จาก International College of Surgeons ของอเมริกา

ฝึกงานในมหาวิทยาลัยและ รพ.ต่างประเทศโดยการสอบรับรองจากศาสตราจารย์ที่ทำงานอยู่ด้วย และผลของความชำนาญที่ได้ทำงานมาแล้วที่ Chicago, Illinois American College of Surgeons, International College of Surgeons และผลของงานและความชำนาญที่ทำงานมา ๑๐ กว่าปี ได้รับ Fellow of American College of Surgeons (F.A.C.S.)

ศึกษาและดูงานที่มหาวิทยาลัย Harvard, Boston, Mass, U.S.A.

ดูงานตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในอเมริกา เช่น

- Chicago - Lying Hospital, University of Chicago
- George town University, Washington D.C.
- George Washington University
- Tulane University
- Houston Medical Center, University of Texas
- University of California
- University of Standford, San Francisco California
- National Naval Medical Center, Bethesda

ดูงานที่ Naval Hospital, Yokosuka Naval Base, Japan

ได้รับเกียรติเป็นสมาชิกกิติมศักดิ์ของแพทย์ทหารสากล ของอเมริกา (The Association of Surgeons of America 1953 - 1954)

เป็นสมาชิกของ Royal College of Tropical Medicine & Hygiene ของอังกฤษ (๑๙๕๒)

ศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖ มีกำหนดประมาณ ๑๐ เดือน ตั้งแต่ ๓ ต.ค. ๐๕

ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ได้รับราชการในกองทัพเรือ

ประจำกองพันนาวิกโยธิน ๑	๑ เม.ย. ๘๐
ประจำกองแพทย์ทหารเรือ	๑ ก.ค. ๘๐
นายแพทย์แผนกอายุรเวชกรรม กองแพทย์ทหารเรือ	๑ ต.ค. ๘๐
นายแพทย์ประจำสถานีทหารเรือสัตหีบ	๒๐ เม.ย. ๘๒
รักษาราชการหัวหน้าแผนกเอ๊กซเรย์ กองแพทย์ทหารเรือ	๒๐ เม.ย. ๘๓
นายแพทย์ประจำแผนกอายุรเวชกรรม กองแพทย์ทหารเรือ	๕ ก.ค. ๘๔
รักษาราชการหัวหน้าแผนกเอ๊กซเรย์ กองแพทย์ทหารเรือ	๒ มี.ค. ๘๕
นายแพทย์แผนกอายุรเวชกรรม พร.	๑๕ ก.พ. ๘๖
นายแพทย์ พล.นย.อีกตำแหน่งหนึ่ง	๑๕ ก.พ. ๘๖
นายแพทย์ รพ.สพ.	๑๕ ธ.ค. ๘๖
รักษาราชการหัวหน้าแผนกรัศมีวิทยา พร.	๑ ม.ค. ๘๘
นายแพทย์แผนกศัลยกรรม พร.	๑ ม.ค. ๘๙
นายแพทย์ รพ.สพ.	๑ เม.ย. ๙๐
นายแพทย์แผนกศัลยกรรม รพ.ทร.กรุงเทพฯ	๑ เม.ย. ๙๑
หัวหน้าแผนกศัลยกรรม รพ.ทร.สัตหีบและรักษาราชการหัวหน้าแผนก รัศมีวิทยา รพ.ทร.สัตหีบอีกตำแหน่งหนึ่ง	๒๒ เม.ย. ๙๒
นายแพทย์แผนกศัลยกรรมโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ และรักษา ราชการหัวหน้าแผนกรัศมีวิทยา โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ อีกตำแหน่งหนึ่ง	๒๔ เม.ย. ๙๓
สำรองราชการกรมเสนาธิการทหารเรือเพื่อไปศึกษาวิชาในต่างประเทศ	๑ มิ.ย. ๙๔
ประจำ พร.	๑ ม.ค. ๙๘
สำรองราชการกรมแพทย์ทหารเรือ	๙ ส.ค. ๙๘
หัวหน้ากองสูตินารีเวชกรรม โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล และรักษาราชการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล อีกตำแหน่งหนึ่ง	๑๔ ก.ย. ๙๘
ผอ.รพ.ทร.บุคคโล	๑ ม.ค. ๒๕๐๐
รรก.หก.สูตินารีเวชกรรม รพ.ทร.บุคคโล อีกตำแหน่งหนึ่ง	๑ ม.ค. ๒๕๐๐
รอง พญ.ทร. และ รรก.ผอ.รพ.ทร.บุคคโล อีกตำแหน่งหนึ่ง	๑ ม.ค. ๐๑
รรก. หก.สูตินารีเวชกรรม รพ.ทร.บุคคโล เพิ่มอีกตำแหน่งหนึ่ง	๑ ม.ค. ๐๑
รอง พญ.ทร. และ รรก.ผอ.รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า กับ รรก.หก. สูตินารีเวชกรรม รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า อีกสองตำแหน่ง	๑๑ พ.ย. ๐๒
พญ.ทร. และ รรก.ผอ.รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า และ รรก.หก. สูตินารีเวชกรรม รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า อีกสองตำแหน่ง	๑ ม.ค. ๐๓
พญ.ทร.ตำแหน่งเดียว	๑ ต.ค. ๐๗
ประจำ บก.ทร.	๒๐ ธ.ค. ๑๔

รับและเลื่อนยศทหาร

ขึ้นทะเบียนทหารประจำการ	ท.ร. ๒๔๘๐ พ.น. ๑	๑ เม.ย. ๘๐
พันจ่าเอก		๑ ก.ค. ๘๐
ว่าที่เรือตรี		๑ ต.ค. ๘๐
เรือตรี		๑ เม.ย. ๘๑
เรือโท		๑๙ มิ.ย. ๘๔
เรือเอก		๑ ก.ค. ๘๕
นาวาตรี		๑ ม.ค. ๙๐
นาวาโท		๑ ม.ค. ๙๔
นาวาเอก		๑ ม.ค. ๙๘
พลเรือจัตวา		๑ ม.ค. ๒๕๐๐
พลเรือตรี		๑ ม.ค. ๐๓
พลเรือโท		๑๗ ก.พ. ๑๐

รับและเลื่อนชั้นเงินเดือน

พลทหาร		๒ บาท	๑ เม.ย. ๘๐
พันจ่าเอก	ชั้น ๒๕	๗๕ บาท	๑ ก.ค. ๘๐
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๖	๘๐ บาท	๑ ต.ค. ๘๐
รับเงินเพิ่มค่าวิชาเดือนละ		๘๐ บาท	๑ ต.ค. ๘๐
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๗	๙๐ บาท	๑ เม.ย. ๘๒
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๘	๑๐๐ บาท	๑ เม.ย. ๘๓
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๑	๑๓๐ บาท	๑ มิ.ย. ๘๔
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๒	๑๔๐ บาท	๑ ก.ค. ๘๕
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๓	๑๕๐ บาท	๑ ก.ค. ๘๖
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๕	๑๗๐ บาท	๑ ก.ค. ๘๗
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๖	๑๘๐ บาท	๑ เม.ย. ๘๘
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๗	๑๙๐ บาท	๑ ม.ค. ๘๙
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๘	๒๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๐
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๙	๒๒๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๑
รับเงินเดือน	ชั้น ๔๓	๒๖๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๒
รับเงินเดือน	ชั้น ๔๔	๒๘๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๓
รับเงินเดือน	ชั้น ๔๖	๓๒๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๔
รับเงินเดือน	ชั้น ๑๘	๓๒๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๗

รับเงินเดือน	ชั้น ๒๒	๕๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๘
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๔	๖๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๙๙
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๖	๗๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๒๕๐๐
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๗	๗๕๐ บาท	๑ ม.ค. ๐๑
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๘	๘๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๐๒
ปรับรับเงินเดือน	ชั้น ๒๘	๕,๒๐๐ บาท	๑ พ.ย. ๐๒
รับเงินเพิ่มค่าวิชาในประเทศ (คำสั่ง ทร. (เฉพาะ) ที่ ๘๖/๐๒) ลง ๑๖ ธ.ค. ๐๒			
	เดือนละ	๔๘๐ บาท	๑ พ.ย. ๐๒
รับเงินเดือน	ชั้น ๒๙	๕,๗๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๐๓
รับเงินเพิ่มค่าวิชาในประเทศ (คำสั่ง ทร. (เฉพาะ) ที่ ๑/๐๓) ลง ๔ ม.ค. ๐๓			
	เดือนละ	๔๘๐ บาท	๑ ม.ค. ๐๓

คำสั่ง ทร. (เฉพาะ) ที่ ๕๕/๐๓ ลง ๑๕ ก.ค. ๐๓ ให้ยกเลิกเงินเพิ่มค่าวิชา ตามคำสั่ง ทร. (เฉพาะ) ที่ ๘๖/๐๒ ลง ๑๖ ธ.ค. ๐๒ และคำสั่ง ทร. (เฉพาะ) ที่ ๑/๐๓ ลง ๔ ม.ค. ๐๓

รับเงินเพิ่มค่าวิชาในประเทศเดือนละ		๕๕๐ บาท	๑ พ.ย. ๐๒
รับเงินเดือน	ชั้น ๓๐	๖,๒๐๐ บาท	๑ ม.ค. ๐๔
รับเงินเดือน อันดับ ๑	ชั้น ๓๑	๖,๗๐๐ บาท	๑ ต.ค. ๐๔
รับเงินเดือน พล.ร.ต.อันดับ ๒	ชั้น ๓๒	๗,๒๐๐ บาท	๑ ต.ค. ๐๗
รับเงินเดือน พล.ร.ต.อันดับ ๒	ชั้น ๓๓	๗,๖๕๐ บาท	๑ ต.ค. ๐๙
ปรับเป็นรับเงินเดือน พล.ร.ท.อันดับ ๑	ชั้น ๓๓	๗,๖๕๐ บาท	๑๗ ก.พ. ๑๐
รับเงินเดือน พล.ร.ท.อันดับ ๑	ชั้น ๓๔	๘,๐๐๐ บาท	๑ ต.ค. ๑๐
ปรับเป็นรับเงินเดือน พล.ร.ท.อันดับ ๑	ชั้น ๓๘	๘,๒๐๐ บาท	๑ ต.ค. ๑๐
ปรับเป็นรับเงินเดือน พล.ร.ท.อันดับ ๑	ชั้น ๓๗	๘,๒๐๐ บาท	๑ มิ.ย. ๑๖
รับเงินเดือน พล.ร.ท.อันดับ ๒	ชั้น ๓๘	๘,๖๐๐ บาท	๑ ต.ค. ๑๖

บำนาญ

ตามหนังสือกรมบัญชีกลางที่ ๐๔/๒๓๖๑๐ ลง ๔ ก.ย. ๑๖ โดยคำสั่งกระทรวง ได้สั่งจ่ายบำนาญเหตุสูงอายุ ให้เป็นเงินเดือนละ ๗,๗๐๐ บาท รับทางธนาคารทหารไทย จำกัด

บำนาญเพิ่ม

ตามหนังสือกรมบัญชีกลางที่ ๐๔/๑๐๕๔๙ ลง ๙ เม.ย. ๑๗ โดยคำสั่งกระทรวงการคลัง ได้สั่งจ่ายบำนาญเหตุสูงอายุเพิ่มให้เป็นเงินเดือนละ ๓๕๒ บาท รับทางธนาคารทหารไทย จำกัด

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เหรียญชัยสมรภูมิ	๓๑ ก.ค. ๘๔
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	๑๙ ก.ย. ๘๖
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก	๔ ธ.ค. ๙๑
เหรียญบรมราชาภิเศก (เงิน ร.๙)	๕ พ.ค. ๙๓
เหรียญจักรมาลา	๕ ธ.ค. ๙๕
ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	๕ ธ.ค. ๙๘
ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย	๕ ธ.ค. ๒๕๐๐
ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก	๕ ธ.ค. ๐๓
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	๕ ธ.ค. ๐๔
เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๓	๒๕ เม.ย. ๐๕
เหรียญชัยสมรภูมิมหาอาเซียบูรพา	๓ ก.ย. ๐๕
ประถมาภรณ์ช้างเผือก	๕ ธ.ค. ๐๗
มหาวชิรมงกุฎ	๕ ธ.ค. ๑๐

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

ORDER OF NATIONAL SECURITY MERIT SECOND CLASS (สาธารณรัฐเกาหลี) ๒๘ มิ.ย. ๑๐

THE MEDAL OF CLOUD AND BANNER, SECOND CLASS (สาธารณรัฐจีน) ๓๐ มิ.ย. ๑๐

ราชการทะเล

ไปราชการทะเลฝึกภาคนักเรียนนายเรือ ตำแหน่งนายแพทย์ ร.ล.เจ้าพระยา ตั้งแต่ ๙ ก.พ. ๘๕ ถึง ๖ มี.ค. ๘๕

ไปรับน้ำมันดิบที่โชนัน ตำแหน่งแพทย์ประจำ ร.ล.สมุย ตั้งแต่ ๑๗ ส.ค. ๘๕ ถึง ๒๙ ส.ค. ๘๕

ราชการพิเศษ

ไปราชการร่วมงานฉลองประกาศเอกราชของประเทศฟิลิปปินส์ โดย ร.ล.ศรีอยุธยา ในตำแหน่งนายแพทย์ ตั้งแต่ ๒๖ มิ.ย. ๘๙ ถึง ๒๙ ก.ค. ๘๙

เป็นกรรมการฝ่ายการแพทย์กับหน่วย Jusmag ฝ่าย ทร. ตั้งแต่ ๒ พ.ค. ๙๙

ไปราชการพิธีฉลองวันสถาปนาสาธารณรัฐเวียดนามที่ไซ่ง่อน และแวะเยี่ยม ผบ.ทร. อังกฤษภาคตะวันออกไกลที่สิงคโปร์ ในตำแหน่งนายแพทย์ประจำ ร.ล.แม่กลอง ตั้งแต่ ๒๒ ต.ค. ๙๙ ถึง ๕ พ.ย. ๙๙

เป็นกรรมการคณะกรรมการการศึกษา การสาธารณสุข และการสาธารณูปการ สภาผู้แทน-ราษฎร ตั้งแต่ ๘ ต.ค. ๒๕๐๐

เป็นอนุกรรมการสาขาวิชาสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์การแพทย์ ในการประชุมสภา-วิทยาศาสตร์ภาคแปซิฟิค ครั้งที่ ๙ ได้รับคำขอบคุณจากประธานกรรมการอำนวยการประชุมสภา-วิทยาศาสตร์แปซิฟิค และการชมเชยจากผู้เข้าร่วมประชุม ตั้งแต่ ๑๘ พ.ย. ๒๕๐๐ ถึง ๙ ธ.ค. ๒๕๐๐

ไปประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยเอกสารและเวชกรรม ครั้งที่ ๒๐ ณ เมืองลิเอช และกรุงบรุกเซลล์ ระยะเวลาประมาณ ๒๐ วัน ตั้งแต่ ๔ มิ.ย. ๐๑

เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการประสานงานกับคณะที่ปรึกษาการช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาฝ่ายทหารเรือ ตั้งแต่ ๒ ก.ค. ๐๑

ไปประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยเวชกรรมและเภสัชกรรมทหาร ครั้งที่ ๒๑ ณ กรุงปารีส และดูงานในด้านการแพทย์เพิ่มเติมประกอบทฤษฎี เป็นเวลา ๓๖ วัน และเข้าฟังการอบรมวิชาเวชกรรมทหารในสนามรบต่อ ตั้งแต่ ๒๘ มี.ค. ๐๒ ถึง ๒ มิ.ย. ๐๒

เป็นกรรมาธิการการศึกษา การสาธารณสุขและสาธารณูปการ ในคณะกรรมาธิการวิสามัญประจำสภา ๒๐ ก.พ. ๐๒

เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ตั้งแต่ ๓๐ ก.ย. ๐๒

ไปประชุมระหว่างประเทศ (ณ ประเทศอิหร่าน) ว่าด้วยเวชกรรมและเภสัชกรรมทหาร ณ สโมสรนายทหารในกรุงเตหะราน ตั้งแต่ ๒๓ เม.ย. ๐๓ ถึง ๙ พ.ค. ๐๓

ไปประชุมทางศัลยกรรมที่ Honolulu ที่ San Francisco สหรัฐอเมริกา และไปวอชิงตันด้วย มีกำหนดประมาณ ๔๙ วัน ตั้งแต่ ๒๔ ก.ย. ๐๓ ถึง ๑๑ พ.ย. ๐๓

ไปราชการ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะคณะทูตทหาร ตั้งแต่ ๒๗ เม.ย. ๐๔ ถึง ๒๑ พ.ค. ๐๔

เป็นกรรมการวิสามัญร่างพระราชบัญญัติสถานพยาบาล ตั้งแต่ ๑ ก.ค. ๐๔

ไปตรวจราชการที่ พัน.ร. ๒ นย.จันทบุรี และเยี่ยมหน่วยทหารที่ส่งไปปฏิบัติราชการชายแดน ณ ตำบลมาบคล้า อำเภอโป่งน้ำร้อน มีกำหนดประมาณ ๕ วัน ตั้งแต่ ๑๗ ก.ค. ๐๕

ไปประชุมสหพันธ์เภสัชกรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงเวียนนา ออสเตรีย ตั้งแต่ ๑๗ ก.ย. ๐๕

ไปตรวจการฝึกบริการแพทย์ทางยุทธวิธีตามสายงานเทคนิค ประจำปี ๐๕ มีกำหนด ๒ วัน ที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ไปประชุมสมาคมศัลยแพทย์แห่งอเมริกา ประจำปี ๐๗ และสมาคมแพทย์ทหารสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ ๗๑ ที่ สหรัฐอเมริกา กับดูงานศัลยกรรมที่ประเทศอังกฤษ มีกำหนด ๓๔ วัน ตั้งแต่ ๕ ต.ค. ๐๗ ถึง ๕ พ.ย. ๐๗

เดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่นตามคำเชิญของบริษัท Takeda Chemical Industries Ltd. มีกำหนด ๑๕ วัน ตั้งแต่ ๑๕ เม.ย. ๐๘ ถึง ๒๙ เม.ย. ๐๘

ไปประชุมประจำปีครั้งที่ ๗๓ ของสมาคมศัลยแพทย์ทหารแห่งสหรัฐอเมริกา ณ กรุงวอชิงตัน

ระหว่าง ๔ - ๑๒ พ.ย. ๐๙ และไปดูงานเกี่ยวกับการแพทย์ ณ ประเทศอังกฤษต่อ มีกำหนด ๗ วัน ตั้งแต่ ๒ พ.ย. ๐๙

เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในยุโรป อเมริกาและเอเชีย มีกำหนดประมาณ ๔๕ วัน ตั้งแต่ ๒๐ พ.ค. ๑๐

ไปราชการเพื่อถวายการรับรองและถวายความปลอดภัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระจักรพรรดิฯ สมเด็จพระราชินีฟาราห์ ในขณะเสด็จประพาสทางทะเล และตามสถานที่ต่าง ๆ ในตำแหน่งนายแพทย์กระบวนเรือ โดยมี ร.ล. จันทร เป็นเรือพระที่นั่ง ตั้งแต่ ๒๗ ม.ค. ๑๑ ถึง ๒๙ ม.ค. ๑๑

เป็นกรรมการในคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลป์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลป์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

ไปประชุมประจำปีของ Association of Military Surgeons of the United States ครั้งที่ ๗๕ ณ กรุงวอชิงตัน และดูงานการแพทย์ในประเทศอังกฤษ ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐจีน รวมเวลาประชุมและดูงาน ๑๙ วัน ตั้งแต่ ๑๐ พ.ย. ๑๒

ไปประชุมทางการแพทย์ทหารสหรัฐอเมริกา ครั้งที่ ๗๘ ณ กรุงวอชิงตัน ระหว่าง ๕ - ๘ ธ.ค. ๑๔ และดูงานเกี่ยวกับการแพทย์ต่อ ณ สหรัฐอเมริกา ฮาวาย และสาธารณรัฐจีน จนถึง ๒๓ ธ.ค. ๑๔ ราชการประมาณ ๒๓ วัน

เป็นที่ปรึกษาฝ่ายนโยบายและการบริการสาธารณสุข ตามคำสั่ง บก.ปว.ที่ ๑/๑๕ ลง ๑ ม.ค. ๑๕ ตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๑๕ ถึง ๑๕ ธ.ค. ๑๕

ราชการทัพ

ไปราชการทัพคราวกรณีฉุกเฉินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในตำแหน่งนายแพทย์ประจำ พล.นย. ตั้งแต่ ๑๕ ก.พ. ๘๖ ถึง ๑๔ ธ.ค. ๘๖

ได้รับวันราชการทวีคูณในคราวประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๐ ตั้งแต่ ๑๗ ก.ย. ๒๕๐๐ ถึง ๙ ม.ค. ๐๑

ได้ผ่านเมืองท่าต่างประเทศ

ไปร่วมฉลองวันสถาปนาสาธารณรัฐเวียดนาม ได้ผ่านเมืองไซ่ง่อน ตั้งแต่ ๒๕ ต.ค. ๙๙ ถึง ๒ พ.ย. ๙๙

ไปราชการต่างประเทศระหว่าง ๒๐ พ.ค. ๑๐ - ๕ ก.ค. ๑๐ ได้ผ่านเมืองท่าต่างประเทศ คือ

- กรุงเทพ - HONOLULU ๒๐ พ.ค. ๑๐
- HONOLULU - SAN FRANCISCO, CALIFORNIA ๒๔ พ.ค. ๑๐
- NAVAL AIR STATION, ALAMEDA - NAVAL AIR STATION, NORTH ISLAND, SAN DIEGO, CALIFORNIA ๒๖ พ.ค. ๑๐

- NAVAL AIR STATION, LOS ALAMITOS McDILL AIR FORCE BASE, TAMPA, FLORIDA	๒๗ พ.ค. ๑๐
- McDILL AIR FORCE BASE - NAVAL AIR STATION, KEY WEST FLORIDA และจาก NAVAL AIR STATION, KEY WEST - MIAMI INTERNATIONAL AIRPORT	๒๙ พ.ค. ๑๐
- MIAMI - WASHINGTON NATIONAL AIRPORT, WASHINGTON D.C.	๓๐ พ.ค. ๑๐
- WASHINGTON D.C. - NIAGARA FALLS INTERNATIONAL AIRPORT, NEW YORK และจาก NIAGARA FALLS, NAVAL AIR STATION, NEW YORK CITY, NEW YORK	๓ มิ.ย. ๑๐
- JOHN F. KENNEDY AIRPORT, NEW YORK - LONDON INTERNATIONAL AIRPORT, ENGLAND	๖ มิ.ย. ๑๐
- LONDON INTERNATIONAL AIRPORT - ORLY - INTERNATIONAL AIRPORT, PARIS	๙ มิ.ย. ๑๐
- ORLY INTERNATIONAL AIRPORT - LEONARDO DEVINEL INTERNATIONAL AIRPORT, ROME	๑๒ มิ.ย. ๑๐
- ROME - VIENNA INTERNATIONAL AIRPORT, VIENNA, AUSTRIA	๑๕ มิ.ย. ๑๐
- VIENNA - FRANKFURT INTERNATIONAL AIRPORT, GERMANY	๑๗ มิ.ย. ๑๐
- WIESBARDEN - BONN	๑๘ มิ.ย. ๑๐
- BONN - สนามบิน ทอ. JEUER	๑๙ มิ.ย. ๑๐
- WILHELMSHAVEN - HAMBURG	๒๐ มิ.ย. ๑๐
- HAMBURG INTERNATIONAL AIRPORT - STOCKHOLM INTERNATIONAL AIRPORT	๒๑ มิ.ย. ๑๐
- STOCKHOLM - COPENHAGEN	๒๓ มิ.ย. ๑๐
- COPENHAGEN - TOKYO	๒๔ มิ.ย. ๑๐
- TOKYO - KIMPO INTERNATIONAL AIRPORT (สาธารณรัฐเกาหลี)	๒๗ มิ.ย. ๑๐
- SEOUL ไปเปลี่ยนเครื่องบินที่ TOKYO เดินทางไปยัง TAIPEI	๒๘ มิ.ย. ๑๐
- SUNGSHAN MILITARY AIR BASE KANGSHAN AIRPORT	๑ ก.ค. ๑๐
- TAIPEI - HONG KONG	๔ ก.ค. ๑๐
- HONG KONG - สนามบินดอนเมือง	๕ ก.ค. ๑๐

รับราชการในกระทรวงอื่น

รับราชการในโรงพยาบาลศิริราช ในหน้าที่แพทย์ประจำบ้าน แผนกสูติเวชกรรม ได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๑๐๐ บาท ตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๗๙ ถึง ๓๑ มี.ค. ๗๙

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ (ราชกิจจาฯ เล่ม ๗๔ ตอน ๗๘ ลง ๑๘ ก.ย. ๒๕๐๐ พิเศษ หน้า ๘) ตั้งแต่ ๑๘ ก.ย. ๒๕๐๐ ถึง ๒๐ ต.ค. ๐๑

เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ราชกิจจาฯ เล่ม ๗๖ ตอน ๒๑ ลง ๓ ก.พ. ๐๒ พิเศษ หน้า ๑๑) ตั้งแต่ ๓ ก.พ. ๐๒

เป็นสมาชิกวุฒิสภา (ราชกิจจาฯ เล่ม ๙๒ ตอน ๒๐ ลง ๒๙ ม.ค. ๑๘ พิเศษ หน้า ๕) ตั้งแต่ ๒๖ ม.ค. ๑๘

จำหน่ายจากราชการประจำ

รับราชการมาครบกำหนดเกษียณอายุแล้ว ออกจากประจำการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเป็นนายทหารนอกราชการ สังกัด สป. ตามคำสั่ง กห.ที่ ๒๘๔/๑๖ ลง ๘ มิ.ย. ๑๖ ตั้งแต่ ๑ ต.ค. ๑๖

ย้ายประเภทเป็นนายทหารพ้นราชการสังกัด สป. ตามคำสั่ง กห.ที่ ๖๕๙/๒๑ ลง ๑๔ พ.ย. ๒๑ ตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๒๒

เข้าเฝ้าสันตปาปา **John Paul** ที่ ๒ ณ พระราชวังวาติกัน ประเทศอิตาลี

บนดาดฟ้าเรือดำน้ำ "Theodore Roosevelt"
ที่โกรตัน คอนเนคติคัท เมื่อพฤษภาคม ๒๕๐๔

ประชุมแพทย์ทหารภาคพื้นแปซิฟิค

เดินทางไป เพิร์ล ฮาร์เบอร์

เซ็นเยี่ยมในฐานะคณะทูตทหารเรือ

เข้าเยี่ยมกองทัพเรือสหรัฐฯ กองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิค

นายแพทย์ใหญ่กองทัพเรือที่ ๗
เยี่ยมโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

ร่วมเดินทางไปเปิดโรงพยาบาล
พร้อมกับ ฯพณฯ รัฐมนตรี
กระทรวงสาธารณสุข
(พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิระวงศ์)

ไปประชุมแพทย์ทหารที่ Bethesda
ที่วอชิงตัน ดี.ซี. ปี พ.ศ. ๒๕๐๙

ทอดกฐินที่วัดสมศรีสะอาด
จังหวัดอุดรธานี ปี พ.ศ. ๒๕๑๓

เยี่ยมโรงพยาบาล
กับ รมต.กระทรวงสาธารณสุข
ฯพณฯ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิระวงศ์

ออกหน่วยช่วยเหลือประชาชน
และแจกของเด็กนักเรียน

พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. เฝ้ารับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสเสด็จฯ ในพิธีวางศิลาฤกษ์สร้างโบสถ์ ณ วัดนิมมานรดี ต.บางแค และทรงปลูกต้นศรีมหาโพธิ์

ไปตรวจเยี่ยมโรงพยาบาลต่างจังหวัด

ประเทศฝรั่งเศส

ที่วอชิงตัน ดี.ซี.

บ้านพัก Villa Deste ที่เมืองมิลาน ประเทศอิตาลี

มีความสุขกับลูก

ทำบุญคล้ายวันเกิด พล.ร.ท.สนิทฯ

พระคุณเจ้าพระครูประดิษฐ์วรวัฒน์
พลเรือโทลักษณ์ บุญศิริ

ฯพณฯ นายสุนทร หงส์ลดารมภ์

พลโททิพย์ ผลโภค
อดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารบก
รพ.พระมงกุฎเกล้า

พล.ร.ต.ดิเรก ภักดี ร.น.
น.อ.จุติ เฉลิมเตียรณ ร.น.
น.อ.ไพบูลย์ ศรีเทพ ร.น.

ภริยา - บุตร - ธิดา - และน้อง ๆ

คณะบุรุษพยาบาล ที่เคยร่วมเฝ้าดูแล
พลเรือโทสนิทฯ ระหว่างป่วย
ที่รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า

อาลัยรัก

คำไว้อาลัย

ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ผู้ถึงมรณกรรม เป็นผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกับผู้เขียนเป็นอย่างดี ตั้งแต่ครั้งท่านยังดำรงตำแหน่งแพทย์ใหญ่ทหารเรือ และขณะนั้นท่านมีที่ทำการอยู่ ณ โรงพยาบาลพระปิ่นเกล้า. ท่านเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดีและอัธยาศัยดี น่าเคารพนับถือ และท่านเป็นน้องของคุณหมออุดม โปษะกฤษณะ ซึ่งผู้เขียนมีความเคารพนับถืออย่างมากด้วย จึงทำให้ผู้เขียนเพิ่มความรักนับถือ ท่านพลเรือโท สนิทฯ ยิ่งขึ้นกว่าคนที่รู้จักกันตามธรรมดา.

บัดนี้ ท่านได้ถึงอนิจกรรมไปแล้ว ด้วยความเศร้าเสียดายของผู้รู้จักคุ้นเคย. แต่ก็เป็นไปตามสภาวะของสังขาร ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดาตามสัจธรรม ขอให้ท่านประสบสุขในสัมปรายภพเทอญ.

(นายสัญญา ธรรมศักดิ์)

๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๑

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จักคุ้นเคยกับ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ตั้งแต่สมัยเมื่อเริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๖ และรักใคร่สนิทสนมกันเรื่อยมา จนจบมัธยมแปดด้วยกันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒

ในระหว่างระยะเวลาที่เราเรียนร่วมกันนั้น ข้าพเจ้าจำได้ว่าเคยไปเที่ยวบ้าน พล.ร.ท.สนิท หลายครั้ง และได้รับการต้อนรับเลี้ยงดูเรื่องอาหารการกินอย่างอิ่มหนำสำราญและเอร็ดอร่อยเสมอ และในระยะนั้นบ้านของบิดาท่านก็อยู่ใกล้ ๆ สี่แยกพลับพลาไชยซึ่งไม่ไกลจากโรงเรียนเทพศิรินทร์

ในระยะใกล้กับ พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น ทางราชการกระทรวงศึกษาธิการให้เปลี่ยนโครงสร้างของการศึกษามัธยมปลายใหม่ กล่าวคือให้จัดตั้งระเบียบการศึกษาขั้นมัธยมปลาย แยกออกเป็น ๓ แผนกคือ แผนกภาษา แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกกลาง นโยบายนี้ก็ทำให้เราต้องแยกกันไปในเรื่องการเรียน พล.ร.ท.สนิทคงตั้งใจจะเรียนแพทย์จึงสมัครไปอยู่แผนกวิทยาศาสตร์พร้อมกับเพื่อนร่วมรุ่นอีกหลายคน อาทิเช่น น.พ.เสม พริ้งพวงแก้ว น.พ.สมบุญ ผ่องอักษร และ น.พ.สนิท โชติเวช เป็นต้น ส่วนข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ อีกหลายคน อาทิเช่น คุณชมพู อรรถจินดา คุณโอสถ โกศิน คุณเข็มชาติ บุนยะรัตพันธ์ คุณลออ (ไพโรจน์) คุ้มไพโรจน์ คุณอุ่น อุณหศิริ เป็นต้น ก็เข้าเรียนทางแผนกภาษาเพราะถนัดไปทางด้านนั้น แต่การแยกแผนกกันเช่นนั้น ก็หาได้ทำให้ความรักใคร่สนิทสนมระหว่างเพื่อนฝูงกับ พล.ร.ท.สนิทให้ลดน้อยถอยลงแม้แต่น้อย เหตุผลสำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ พล.ร.ท.สนิท มีนิสัยใจคอที่เยือกเย็นร่าเริง และพร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนฝูงอยู่เสมอ แม้แต่ภายหลังที่เราได้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับทราบจากเพื่อนฝูงว่าได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วยจาก พล.ร.ท.สนิท ในขณะเป็นนายแพทย์เป็นอย่างดี รวมทั้งข้าพเจ้าเองด้วย เพราะในบางกรณีเราก็ไม่อยากไปหาหมอทั่ว ๆ ไปที่เราไม่รู้จักคุ้นเคย

พล.ร.ท.สนิทได้จากพวกเราไปแล้วโดยไม่มีวันกลับ แต่บุคลิกลักษณะอันน่านับถือและรักใคร่และคุณความดีต่าง ๆ ที่ได้กระทำไว้เป็นอเนกประการจะยังรำลึกอยู่ในความทรงจำของเพื่อนฝูงและผู้รู้จักคุ้นเคยอีกต่อไปชั่วกาลนาน และตามกฎแห่งกรรม ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าวิญญาณของท่านจะไปสิงสถิตอยู่ในสุคติภพ เพราะท่านได้ประกอบคุณงามความดีไว้ตลอดสมัยที่มีชีวิตอยู่ทั้งในส่วนตัวและราชการได้ตลอดอายุขัยของท่าน

สุนทร หงส์ลดารมภ์

(นายสุนทร หงส์ลดารมภ์)
เพื่อนร่วมรุ่นเทพศิรินทร์ ๒๔๗๒

พลเรือโท นายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ

(ศาสตราจารย์นายแพทย์ อุดม โปษะกฤษณะ)

บุพการี

คุณพ่อเป็นชาวเมืองตราด ต้องหนีภัยการเบียดเบียนของต่างชาติ จากเมืองชายแดนมาอยู่กรุงเทพฯ การที่ต้องย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ ก็เพราะฝรั่งเศสยึดจันทบุรีอยู่เป็นเวลา ๑๑ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๖[๑] จนถึงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๖ (ร.ศ. ๑๒๒) จึงได้มีการทำสัญญากันเป็นครั้งแรก คือรัฐบาลไทยยอมยกดินแดนจังหวัดตราด และเกาะทั้งหลายภาคใต้ตั้งแต่แหลมลิงลงไป (มีเกาะช้างเป็นต้น) ตลอดถึงจังหวัดประจันตคิรีเขต (เกาะกง) ให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศสถือสิทธิปกครอง การย้ายฝรั่งเศสจากจันทบุรีไปตราดนั้น ได้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๗ เมื่อไทยยอมยกพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ ให้แก่ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงยอมคืนด่านซ้าย และจังหวัดตราดและเกาะทั้งหลายใต้แหลมลิง ถึงเกาะกูด กลับคืนให้แก่รัฐบาลไทย

คุณพ่ออยู่เมืองตราด ปู่มีฐานะดี มาอยู่กรุงเทพฯ ต้องอาศัยญาติอยู่ แต่ก็ได้เรียนดีจากโรงเรียนสวนกุหลาบ ซึ่งขณะนั้นมีถึงชั้น ม. ๓ เป็นชั้นสูงสุด คุณพ่อได้แต่งงานกับสาวชาวเมืองจันทบุรี หัวอกเดียวกัน อพยพมากรุงเทพฯ เพราะฝรั่งเศสมายึดครอง มีบุตรด้วยกัน ๘ คน ดังมีรายนามดังต่อไปนี้

๑. น.ส.บรรจง โปษะกฤษณะ เวลานี้อายุจะครบ ๘๔ ปีบริบูรณ์วันที่ ๒ กันยายน ศกนี้

๒. นายเกษม โปษะกฤษณะ เกิดปีมะแม วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๐ จบวิศวกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๑๔ สมรสกับคุณหญิง, พอ.ศ.จ. ผะอบ วิโรจน์เพ็ชร

๓. นายอุดม โปษะกฤษณะ เกิดปีจอ พ.ศ. ๒๔๕๓

๔. นายสนิท โปษะกฤษณะ เกิดปีฉลู พ.ศ. ๒๔๕๖

๕. น.ส.ประชุม โปษะกฤษณะ เกิดปีเถาะ สำเร็จพยาบาลผดุงครรภ์โรงเรียนพยาบาลศิริราช ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจก่อนพี่น้องทั้งหมด

๖. นางชูชีพ วัฒนศิริโรจน์ เกิดปีมะเมีย สำเร็จอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมรสกับนายบุญเอก วัฒนศิริโรจน์

๗. พ.อ.หญิงช้องมาศ บุญศิริ เกิดปีจอ พ.ศ. ๒๔๖๕ สำเร็จทันตแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมรสกับนายพยม บุญศิริ

๘. นางชวนชม ประวาหะนาวิน เกิดปีชวด ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อนุปริญญาทางบัญชี สมรสกับนายศิริ ประวาหะนาวิน

คุณพ่อเป็นคนมีระเบียบ เขียนชื่อลูกไว้ทุกคน พร้อมทั้งวันเดือนปีเกิดใส่กรอบไว้ให้ดูและจำ

---

(๑) หลวงสาครคชเขตร์ จันทบุรี จดหมายเหตุความทรงจำสมัยฝรั่งเศสยึดเมืองตราด

ปฐมวัย

ด.ช.สนิท ไปเข้าโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ เมื่ออายุได้ ๖ ขวบ และก็ได้เรียนที่วัดเทพศิรินทร์ตลอดมาจนจบ ม. ๘ บริบูรณ์ อยู่ชั้นเดียวกับ ด.ช.ชุมเจษฎ์ จรัญชวนะเพท ตลอดมา

พี่เกษมกับผมไปเรียนที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์เหมือนกัน ไม่กี่ปี ย้ายมาอยู่อัสสัมชัญ เมื่อพี่เกษมอยู่ ม. ๒ ผมอยู่ประถม ๑ ในที่สุดทั้งพี่เกษมและผู้เขียนก็กลับไปเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์อีกเพื่อสอบเข้าเรียนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผมเรียนภาษาฝรั่งเศสจนจบที่อัสสัมชัญ จึงมาเรียนแผนกภาษาที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ปีเดียวกับหมอสนิท ซึ่งเรียนแผนกวิทยาศาสตร์ ผมรู้แต่ภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษเล็กน้อยจึงต้องมาเรียนแผนกภาษา คุณโอสถ โกศิน คุณชมพู อรรถจินดา คุณบุณย์ เจริญชัย และหมอสนิท

การเข้าศึกษาเตรียมแพทย์และแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายสนิท โปษะกฤษณะ สอบแข่งขันเข้าเรียนเตรียมแพทย์จุฬาฯ ได้อย่างสบาย แต่ผมไม่สบายเมื่อไปดูประกาศผลครั้งแรก ไปดูครั้งที่สอง คุณพระช่วยให้ผมมีชื่อไปเรียนแพทย์

การเรียนเตรียมแพทย์นั้น ก็เรียนได้ดีเหมือนกัน ต่างคนต่างเรียนไม่มีโอกาสจะปรึกษาหารือกันนัก ไม่มีใครช่วยเหลือใคร เราไม่ได้โกรธกัน แต่เป็นลักษณะพิเศษของครอบครัวของเรา เราทั้งสองข้ามฟากมาศิริราชด้วยกันอย่างสบาย เราทั้งสองแข่งกันในการสอบอยู่เรื่อย

เมื่อข้ามฟากมาแล้ว นายสนิทก็เรียนดีมากจนได้รับทุนพระยาอุเทนเทพโกสินทร (ประสานบุรณศิริ) ปี ๒๔๗๗ เมื่อได้คะแนนเยี่ยมในการสอบห้องสอง เป็นคน ๆ เดียวที่ไม่เคยหลับในห้องเรียนเลย เขาถูกเลือกเป็นผู้แทนคณะแพทยศาสตร์และหอศิริราช ในสโมสรมหาวิทยาลัยถึง ๒ ปีติดกัน และปี พ.ศ. ๒๔๗๘ เขาถูกเลือกเป็นนายกสโมสรสาขาศิริราชด้วย

หันมาดูตัวผู้เขียน ๆ เป็นเหรัญญิก เมื่อนายสนิทเป็นนายกสโมสร ความไม่เดียงสาในงานต่าง ๆ ก็เป็นอยู่ดังนี้ในชีวิตผมตลอดมา แม้ว่าผู้เขียนได้เหรียญในฐานะคะแนนดีเด่นในสรีรวิทยาและพยาธิวิทยา แต่คะแนนรวมเป็นของนายสนิท

ผู้เขียนยังแปลกใจมากเมื่อได้เหรียญทองในฐานะที่ได้คะแนนเป็นที่หนึ่งตลอดหลักสูตร ๔ ปี คงจะชนะคะแนนนายสนิทก็คงไม่กี่คะแนน ผมคิดว่าเขาได้เหรียญสูตินรีเวชวิทยาด้วยและเขาก็ได้เป็นแพทย์ประจำบ้านอยู่แผนกนั้น

หมอสนิทเมื่อออกจากแพทย์ประจำบ้านแผนกสูตินรีเวชวิทยา ก็ไปอยู่กองแพทย์ทหารเรือและได้ทำงานดังที่พระศาสนโสภณ เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทร์ได้เทศน์ไว้เมื่อวันบำเพ็ญบุญ ๗ วัน ศพ พลเรือโทนายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ

วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ เรื่อง ปัญญา ความเพียร และความกล้า

นายแพทย์สนิท เป็นคนมีปัญญา ศรัทธาเทอดทูนในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างล้นพ้น

ได้พยายามสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ธนบุรี ด้วยความเพียรพยายาม และความกล้าที่จะต้องสู้อุปสรรคทั้งหลาย จนได้โรงพยาบาลชั้นเยี่ยม มีหน้าตา โอ่โถง มีพระบวรราชอนุสาวรีย์สร้างไว้เพื่อกราบไหว้ เป็นศิริมงคลแก่โรงพยาบาล และเป็นที่บันดาลให้ผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยหายโรคหายภัยได้เป็นอย่างดี มารดาที่คลอดบุตรก็คลอดได้อย่างสบายไม่เจ็บปวด ปลอดภัยทั้งแม่และลูก ผู้ที่ถึงแก่กรรมก็ไปสู่สุคติ

ที่ฐานของพระบวรราชอนุสาวรีย์ มีคำจารึกดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จ
พระปวเรนทราเมศมหิศเรศรังสรรค์ มหันตวรเดโชไชย
มโหฬารคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ
บวรจักรพรรดิราช บวรนาถบพิตร พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระบวรราชสมภพในวันอาทิตย์ ที่ ๔ กันยายน ๒๓๕๑
สวรรคตในวันอาทิตย์ที่ ๗ มกราคม ๒๔๐๘

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาให้เป็นเจ้าฟ้าต่างกรม ปรากฏพระนามว่า พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ได้ทรงบังคับบัญชากรมทหารแม่นปืนหน้าปืนหลัง และญวนอาสารบแขกอาสาจาม แต่งกำปั่นเป็นเรือรบ และได้ทรงรับอาสาราชการเป็นแม่ทัพเรือออกไปรบเมืองญวน

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้รับพระราชทานพระบวรราชาภิเษก โปรดให้รับพระบวรราชโองการอย่างสมเด็จพระเอกาทศรถในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงจัดการทหารและเครื่องศัตราวุธสรรพรณยุทโธปกรณ์ขึ้นสำหรับแผ่นดินเป็นอันมาก ได้ทรงสร้างเรือรบกลไฟ ชื่ออาสาวดีรศ ลำหนึ่ง ชื่อยงยศอโยชฌิยา ลำหนึ่ง ขึ้นสำหรับพระนคร เป็นความชอบแก่แผ่นดิน พระองค์ได้ทรงวิวัฒนาการกิจการทหารทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือ ให้เจริญก้าวหน้าตามแบบฉบับอารยประเทศ โดยเฉพาะทรงศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ วิชาการทหาร วิชาการช่างและวิชาการปืนใหญ่ ตลอดจนขนบประเพณีที่เป็นสากลนิยม พระองค์ทรงสร้างเครื่องเรือกลไฟขึ้นได้ในเมืองไทยเป็นครั้งแรก และทรงพระราชนิพนธ์ตำราปืนใหญ่แบบสมัยใหม่เป็นฉบับแรก สำหรับใช้ฝึกสอนทหารในรัชสมัยของพระองค์ นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงรับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารเรือไทยพระองค์แรกและทรงดำรงตำแหน่งตลอดพระชนมายุ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กองทัพเรือเปลี่ยนชื่อโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล จังหวัดธนบุรี เป็นโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ และทรงเป็นประธานเปิดพระบรมรูปนี้ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๐๙ เพื่อประดิษฐานไว้เป็นพระบวรราชานุสรณ์แห่งพระองค์สืบไป.

ผมได้รับทุนอเล็กซานเดอร์ฟอนฮุมบอลด์มูลนิธิ ไปเยอรมัน พ.ศ. ๒๔๘๑ กลับมาปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ระหว่างนั้น ขาดการติดต่อโดยสิ้นเชิงระหว่างหมอสนิทกับผม เพราะระหว่างนั้นเป็นเวลาสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่คุณพ่อก็หาทางส่งจดหมายไปให้ผมจนได้ นี่ก็เป็นพรหมวิหารของพ่อที่มีต่อลูกมิได้ขาด ซึ่งทำได้ยากมาก ผมก็ได้รับจดหมายจากคุณพ่อ พอนับได้เพียงนิ้วของมือเดียว

ผมกลับมาจากเวียนนา ประเทศออสเตรีย ก็ทำให้ความสัมพันธ์ของเราแน่นแฟ้นขึ้นอีกมาก เราไม่เคยพูดกันมากเหมือนก่อนแต่ใจของเรานั้นยังผูกพันด้วยสายเลือดอันเดียวกันตลอดมา กลับมานี้ผมมีโอกาสได้ช่วย รพ.ทหารเรือมาก ซึ่งแต่ก่อนอยู่กรมอู่ได้ช่วยผ่าตัดนายทหารใหญ่น้อยหลายคน ทั้งนี้ก็ด้วยความกระตุ้นเตือนของหมอสนิท

ที่โรงพยาบาลศิริราช ผมก็ได้ช่วยสอนวิธีผ่าตัดช่องท้องใหญ่ ๆ เช่น การทำ Gastrectomy ให้หมอสนิทและเพื่อน ๆ ที่อาวุโสใกล้ ๆ กัน ซึ่งเป็นความสุขของผมอย่างหนึ่ง

เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ ศจ.นพ. เสม พริ้งพวงแก้ว พลเรือโทสนิท ก็เป็นที่ปรึกษาอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ นับว่าเป็นโชคลาภอย่างใหญ่หลวงที่เพื่อนรักกันมากได้รับใช้ประเทศชาติด้วยกัน

นอกจากนั้น หมอสนิทกับผมได้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญด้วยกันเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๖ การเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสมัยนั้น ไม่สบายเหมือนสมัยนี้ เวลานี้การต่อต้านยกกันมาเป็นขบวนโดยชาวบ้าน ชาวนา คนงาน นักศึกษา มีเสมอ การมีทหารและราษฎรยกป้ายมาขอให้นายกรัฐมนตรีอยู่ต่อไปอีกหลายสมัยเป็นของใหม่ การต่อต้านรัฐมนตรีสาธารณสุขสมัยผู้เขียนเป็น ร.ม.ต.มีครั้งเดียวในประวัติการแพทย์ของไทย และก็น่าอัศจรรย์ พวกที่ต่อต้านนั้นเป็นพวกแพทย์ทั้งนั้น ที่เป็นคนมีอาชีพที่ใครยกย่องไม่แพ้ครูบาอาจารย์ แต่ทำไมถูกเขาจูงจมูกได้ง่าย ๆ เรา ๓ คน ผนึกกำลังเหมือนทะแกล้วทหาร ๓ เกลอ เราสามัคคีกันแน่นแฟ้น เราต่อต้านพวกหมอที่เดินขบวนเข้ามาในกระทรวง จากต่างจังหวัด ทุกจังหวัด ๗๐ จังหวัด เพื่อมิให้เราเปลี่ยนแปลงการบริหารของกระทรวงสาธารณสุข ในที่สุดธรรมะย่อมชนะอธรรม

นี่คือผลดีเลิศของการเอาแพทย์เป็น รมต. ซึ่งมีความเข้าใจในการบริหารกระทรวงยิ่งกว่าเอาคนที่ไม่ใช่แพทย์มาเป็น

พลเรือโทสนิท โปษะกฤษณะ เป็นคนชอบอาหารดี ๆ แม้แต่ ๓ วันก่อนอนิจกรรมก็ยังรับประทานได้ ร่างกายจึงใหญ่โตสมบูรณ์ โรคที่สำคัญคือไต เป็นมากถึงกับการขับถ่ายปัสสาวะคั่งอยู่มาก จนต้องใช้ยาขับปัสสาวะตลอดไป เมื่อฉีดไปไม่ช่วยก็ใช้กิน เมื่อ ๒ วิธีไม่ได้ผลก็ต้องเพิ่มแรงยาขึ้น ไตทำงานไม่ปกติ ทำให้มีความดันสูง ทำให้เส้นเลือดในสมองแตกแต่ไม่มากพอฟื้นได้ หัวใจของคน

ที่มีความดันโลหิตสูง มีเส้นเลือดค่อย ๆ ตีบลง จนหัวใจมีกำลังเต้นอ่อนลง นี่ก็เป็นโรคอีกอย่างที่ประสานกันช่วยให้ พลเรือโทสนิท ผู้มีเกียรติ ผู้มียศ ต้องพ่ายแพ้แก่มัจจุราชซึ่งไม่เคยมีกรุณาแก่ใครเลย ถึงเวลาแล้วก็ต้องเอาตัวไปให้ได้

พลเรือโทนายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ เป็นผู้มีจิตกุศล ได้ทำบุญไว้มาก เช่น การสร้างศาลาการเปรียญ สร้างพระพุทธรูปประธานในโบสถ์ บวชพระ จนเป็นที่รักใคร่ของพระภิกษุผู้ทรงศีลหลายรูป เช่น พระครูประดิษฐวรวัฒน์ เจ้าคุณศรีวิสุทธิดิลก รองเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาส และพระภิกษุอื่น ๆ อีกหลายรูป

ก่อนจะหมดสติให้นึกถึงกุศลกรรมที่ได้ทำไว้นานัปการ ท่านเจ้าคุณศรีวิสุทธิดิลก และพระครูประดิษฐวรวัฒน์ และพระรูปอื่นอีกหลายรูปได้มาภาวนาทุกวันตลอดเวลา ๗ วันแรกของการทำบุญ ๗ วัน

กุศลกรรมเหล่านี้จะต้องเป็นอุปปีฬกกรรม มาแปรเปลี่ยนให้อกุศลกรรมบางประการที่ได้ทำไว้โดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงก็ตาม ให้เบาบางจนพลเรือโทนายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ ถึงความเกษมจากโยค

(อุดม โปษะกฤษณะ)
๒๕ มิ.ย. ๒๕๓๑

๔๒๖ ซอย ๙๓ สุขุมวิท

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๑

สนิทเพื่อนแท้ที่รักและคิดถึงยิ่ง

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ เวลา ๑๘.๔๐ น. ทุกอย่างก็จบลงตามหลักแห่งธรรมชาติ มีกลางวันก็มีกลางคืน มีชายก็ต้องมีหญิง มีเกิดก็ต้องมีดับ เหมือนหลักการของ "หยางและหยิน" ของสมเด็จมหาจักรพรรดิหวั่งตี่ เมื่อ ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว เกิด...ดำรงอยู่...แล้วดับ ซ้ำ ๆ ซากกันเช่นนี้ตลอดมา อันเป็นสัจธรรมที่ทุกคนควรพยายามเรียนรู้ให้แจ้งชัด

การเกิด

ด้วยบารมีที่ได้สะสมมาตลอดชาติปางก่อน สนิทได้เกิดมาในครอบครัวที่มีเกียรติสูง ท่านผู้เป็นบิดามีบรรดาศักดิ์สูงขั้นพระยา ซึ่งในขณะดำรงชีวิตอยู่ท่านได้ประกอบคุณงามความดีไว้แก่แผ่นดินอย่างสมภาคภูมิ ท่านเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จักรี และมีความซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินตลอดอายุขัยของท่าน ท่านผู้เป็นมารดาก็มีบรรดาศักดิ์สูงขั้นคุณหญิง ท่านเป็นกุลสตรีที่ขยันหมั่นเพียรในการบ้านการเรือน เป็นผู้กอปรไปด้วยเมตตาธรรมอันสูง เป็นแม่ที่เฝ้าสอนอบรมลูก ๆ มิให้อาทรจากสิ่งที่ปวง ท่านทั้งสองจึงเป็นบุพการีที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญและควรแก่การกตัญญูจากบุตรธิดาและผู้ที่ได้รับการอุปการะชั่วนิรันดร์

การดำรงอยู่ตั้งแต่พบกัน พ.ศ. ๒๔๖๔ ถึง ๒๕๓๑

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เราทั้งสองก็มุ่งเข้าสมัครเป็นนักเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ ผู้ปกครองของเราทั้งสองพาเราผ่านสวนดอกรำเพยหน้าตึกเรียนไปยังห้องท่านอาจารย์ผู้ปกครองซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ในขณะนั้นเราทั้งสองยังไม่คุ้นเคยกันดี นอกจากการมองหน้าและยิ้มให้กันและกัน ท่านเจ้าคุณอาจารย์ผู้ปกครองกรุณารับเราเข้าเรียนชั้นมัธยมหนึ่งในห้องเดียวกัน ท่านเจ้าคุณอาจารย์ผู้ปกครองแจ้งให้เราทราบว่าค่าเล่าเรียนของโรงเรียนมัธยมแห่งนี้เดือนละ ๖ บาท เรารู้สึกอึดอัดในราคาค่าเล่าเรียนถึงเดือนละ ๖ บาท เพราะเมื่ออยู่โรงเรียนวัดบรมนิวาศเราไม่เคยเสียค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด เงินเดือนข้าราชการสมัยนั้นอย่างต่ำเดือนละ ๒๐ บาท ก็เลี้ยงครอบครัวได้สบาย ๆ สำหรับครอบครัวของสนิทคงจะไม่เดือดร้อนเท่าไร การต้องเสียค่าเล่าเรียนเดือนละ ๖ บาท ทำให้เราต้องขยันหมั่นเรียน ไม่มาโรงเรียนสาย ไม่เคยลา ถ้าปฏิบัติติดต่อกันได้สามปี ทางโรงเรียนก็จะงดเว้นการเก็บค่าเล่าเรียนให้ในปีต่อไป และปีต่อ ๆ ไป ถ้าเรายังคงไม่มาสายและไม่เคยลา เราจึงเสียค่าเล่าเรียนเพียง ๓ ปีแรกเท่านั้น จนเราจบหลักสูตรมัธยมปีที่ ๘ ทางหลักสูตรวิทยาศาสตร์

คำว่า "เรา" เราใช้เรียกแทนคำว่า ลื้อ อั๊ว คุณ ผม เพราะเราทั้งสองเข้ามาเรียนพร้อมกัน นั่งโต๊ะติดกัน อยู่ห้องเดียวกันโดยตลอด อะไรเกิดขึ้นกับเราหรือกระทบเรา เราทั้งสองมีความรู้สึกเหมือนกัน ในขณะที่เราเรียนร่วมกันมาโดยตลอดตั้งแต่ชั้นมัธยมหนึ่งถึงมัธยมหกนั้น คุณครูประจำชั้นของเราเป็นครูคนเดียวที่คอยตามสอนเราไปติดต่อกัน ทำให้ครูและนักเรียนมีความใกล้ชิดสนิทสนมเหมือนพี่ดูแลน้อง ๆ ความรู้สึกแบบนี้ใคร่ฝากกับวงการศึกษาปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเหมือนอยู่กันคนละฟากฟ้า การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดทางอุปนิสัยใจคอจากบุคคลที่

คอยหล่อหลอมศิษย์ด้วยเมตตาธรรมแต่ไม่หย่อนในระเบียบวินัยติดต่อกันนั้นมีความสำคัญในการอบรมเป็นอย่างมาก เราจะมารู้สึกก็ต่อเมื่อเราเป็นผู้ใหญ่แล้วต้องให้การอบรมและสั่งสอนศิษย์ของเรา ดังที่ท่านประธานาธิบดีอเมริกันท่านหนึ่งกล่าวว่า "ถ้าเราสามารถสร้างประชาชนให้ได้ดีเสีย ๑ รุ่นได้แล้ว เราจะมีประชาชนที่ดีได้อีก ๑๐ รุ่น" หลักฐานที่อยากนำมายืนยันในโอกาสนี้ก็คือ นักเรียนรุ่นนี้ที่มีคุณครูคนเดียวตามสอนติดต่อกันมาหลายปีนั้น ปรากฏว่าระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๖ นักเรียนรุ่นนี้มากกว่า ๑๐ คนได้มีโอกาสรับใช้ชาติในตำแหน่งรัฐมนตรีปีแล้วปีเล่ามาโดยตลอดมิขาดสาย ซึ่งจะเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาของท่านผู้รับผิดชอบการศึกษาในปัจจุบันควรแสวงหาข้อเท็จจริงไว้บ้าง

ทุกบ่ายวันศุกร์พวกเราต้องไปเรียนการออกกำลังกายที่ห้องยิม คุณครูพลศึกษาของเราเป็นคนร่างเล็กและเตี้ย มีเพื่อนนักเรียนของเราคนหนึ่งรูปร่างพอ ๆ กับคุณครูพละ แต่มีฝีมือในการห้อยโหนดีเยี่ยมจริง เพื่อนของเราคนนี้เก่งห้อยโหนจริง ๆ เพราะเขาชอบไปแสดงการห้อยโหนตามงานวัดจนมีชื่อเลื่องลือ

คุณครูพละซึ่งเป็นนักเรียนเก่าของโรงเรียนคนหนึ่งท่านไปเรียนวิชาพลศึกษาจากประเทศอังกฤษ เพิ่งกลับมาถึงประเทศจึงมักมาสอนให้พวกเราสวมนวมลองฝีมือกัน คุณครูผู้นี้เคยทำชื่อเสียงการเป็นนักมวยยอดเยี่ยมมาแล้ว เมื่อท่านศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ท่านผู้นี้แหละต่อมาในบั้นปลายชีวิตของท่านได้ฝึกให้คุณโผน กิ่งเพชร เป็นนักมวยยอดเยี่ยมของโลกมาแล้ว บ่ายวันนี้ท่านให้เราทั้งสองสวมนวมลองฝีมือกัน เราอึดอัดเพราะเรารักกันและไม่ปรารถนาจะให้ใครเจ็บ แต่แล้ววิญญาณแห่งนักสู้ลุ่มคลองผดุงกรุงเกษมทำให้เราตะบันหน้ากันจนปูดทั้งสองคน เสร็จแล้วเราก็ช่วยประคบหน้าของเราซึ่งกันและกัน

อาจารย์ใหญ่ของเราเป็นฝรั่งชาวอังกฤษ ใส่แว่นตาหนามาก เมื่อเรามองผ่านกระจกแว่นตาหนาทำให้เห็นดวงตาท่านใหญ่ลุกวาว พวกเรากลัวลูกตาของท่านอาจารย์ใหญ่มาก บางครั้งท่านจะปล่อยให้เราซนในชั้นโดยท่านแอบมายืนข้างหลัง เมื่อเราหันไปเห็นดวงตาอันลุกวาวของท่าน เราทั้งสองมีอาการเท้าอ่อนมืออ่อน เงียบสนิท ท่านสอนภาษาอังกฤษให้เราได้มีความรู้พอหากินได้มาจนปัจจุบัน

ในขณะนั้นภาษาอังกฤษกำลังเฟื่องฟู ใคร ๆ ก็ปรารถนาจะเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม ในที่สุดเราและเพื่อนร่วมห้องต่างก็จะพากันไปเรียนภาษาอังกฤษกลางคืนที่โรงเรียนสวนกุหลาบ โรงเรียนเทพศิรินทร์ และโรงเรียนสวนกุหลาบห่างกันมาก เราแข่งขันกันในด้านชิงทุนคิงกันมาตลอด และเราเป็นคู่แข่งขันฟุตบอลนักเรียนกันมาโดยตลอด แต่บังเอิญครูมาสอนภาษาอังกฤษกลางคืนนั้นเป็นหนุ่มชาวอังกฤษเป็นนักฟุตบอล ทำงานที่แบ๊งค์สยามกัมมาจล จึงไม่ขัดกับความรู้สึกของเรา เนื่องจากระยะทางไกลเดินทางโดยรถรางไม่สะดวก เราจึงต่างหาจักรยานขี่กันไป เรามักจะขี่จักรยานไปพร้อม ๆ กัน ผ่านสี่แยกวัดตึก แวะรับประทานกาแฟชงรสดีติดกับโรงยาฝิ่น แล้วจึงออกเดินทางผ่านถนนพาหุรัด ที่ต้องผ่านถนนนี้ทุกเย็นก็เพราะในร้านหนึ่งมีนักเรียนหญิงโรงเรียนราชินีสวยเหมือนนางฟ้าตาเธอคมมาก บางครั้งพวกเราถึงตกรถจักรยานเมื่อสบตากับเธอ ชีวิตของเราตอนนั้นสนุกมาก บางวันเราว่างก็พากันไปดูภาพยนตร์ที่โรงหนังสิงคโปร์บริเวณสามแยก เป็นหนังใบ้ มีตัวภาษาอังกฤษกำกับ เราจึงมักจะอ้างว่าเราไปเรียนภาษาอังกฤษอีกวิธีหนึ่งด้วย

รัฐบาลในสมัยนั้นกำลังเห็นถึงความสำคัญของการแบ่งการศึกษาไปตามความต้องการของหน่วยราชการและห้างร้าน จึงมีการแบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ แผนก คือ แผนกวิทยาศาสตร์ แผนก

ภาษา และแผนกกลาง นับว่าเป็นการเรียนแยกแผนกในระดับมัธยมเจ็ดและแปดเป็นครั้งแรกในประวัติการศึกษาของประเทศ เราทั้งสองปรึกษาจะเรียนทางวิทยาศาสตร์เพราะจะไปเรียนวิชาชีพเป็นแพทย์เป็นทหารได้ทั้งทหารบกและทหารเรือ อาจารย์ของเราท่านสำเร็จการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ หน้าตาท่านเป็นฝรั่งมาก เพราะบิดาท่านเป็นชาวอังกฤษ ท่านอาจารย์ชอบใส่เสื้อยาวเก่า ๆ เพราะการทดลองวิทยาศาสตร์เคมีมักจะกระเด็นมาถูกเสื้อผ้าท่าน ทำให้เป็นรอยดำด่างและทะลุ พวกนักเรียนก็เลยแต่งตัวเหมือนท่านอาจารย์ไปด้วย เนื่องจากเราเป็นนักเรียนวิทยาศาสตร์รุ่นแรกของประเทศ ท่านอาจารย์จึงชวนให้เราร่วมเขียนตำราวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยแนะแนวทางแก่รุ่นน้อง ๆ ต่อกันมา

พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นปีที่พวกเราสำเร็จการศึกษามัธยมบริบูรณ์ เราต้องจากเพื่อนร่วมชั้นและเพื่อนจากแผนกภาษาและแผนกกลาง เราต่างร่ำลากันเพื่อหาช่องทางสมัครเรียนวิชาชีพต่อไป เราได้ให้คำมั่นสัญญากันว่า วันที่ ๔ ของทุกเดือน เราจะพบร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน และเราทั้งหลายได้ถือสัญญามากว่า ๕๙ ปีแล้ว (พ.ศ. ๒๕๓๑)

นักเรียนวิทยาศาสตร์รุ่นแรกนี้เป็นที่ต้องการของทั้งทหารบกและทหารเรือ สำหรับโรงเรียนนายร้อยทหารบกถึงกับบอกพวกเราว่าให้มาเลยยินดีต้อนรับ พวกเราจึงกลายเป็นพันเอกและพลเอกกันหลายท่าน วิศวกรรมและแพทย์ก็ต้องการพวกเรามาก พวกเราไปวิศวกรรมกันน้อย ส่วนใหญ่แห่กันมาสมัครแพทย์ เพราะด้วยความช่วยเหลือของมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยจะประสาทปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิต ถ้าสำเร็จการศึกษา ๖ ปี พวกเราบางคนสอบวิศวกรรมได้ก็ขอย้ายมาเรียนแพทย์

ชีวิตนักเรียนแพทย์ของเรา ๒ ปีที่จุฬาลงกรณ์ เราต้องเสียค่าเล่าเรียนและค่าพักในหอ แต่ทางมหาวิทยาลัยจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายให้พวกเราเดือนละ ๑๕ บาท ขณะนั้นค่าครองชีพถูกกว่าปัจจุบันหลายร้อยเท่า ข้าวร้อน ๆ กับไข่ทอด ๑ ฟอง กับน้ำปลาราคา ๕ สตางค์เท่านั้น บางเดือนเรายังเหลือ ๒๕ สตางค์อีกด้วย ซึ่งเป็นค่าดูหนังได้สบาย อุดมพี่ชายของสนิทที่เรียนจบจากอัสสัมชัญแผนกภาษาฝรั่งเศสได้มาเรียนเพิ่มเติมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์สอบเข้าแพทย์ได้พร้อมพวกเรา อุดมเป็นผู้มีความสง่างามอย่างพี่ชายที่ดี และมีขีดความสามารถสูงมาก สอบไล่ได้ที่หนึ่งตลอดหลักสูตร เป็นผู้มีอัธยาศัยสุภาพอ่อนโยนและมีความเมตตาเพื่อน ๆ ทุกคน ชีวิตของเราทั้งสองที่หอใหม่ต้องเรียนหนักมาก ความไม่คุ้นเคยกับวิชาการใหม่ ๆ ทำให้เราต้องเรียนหามรุ่งหามค่ำและตลอดคืน โดยเฉพาะคืนวันศุกร์ ตอนบ่ายเวลาว่างพวกเรามักเล่นตะกร้อหรือเล่นฟุตบอล ตะกร้อ สนุกและรุนแรงมากเพราะตะกร้อลูกเล็ก การอัดกันแรง ๆ คือการฟาดแข้งกันดี ๆ นี่เอง บางคนโดนเข้าที่หน้าท้องถึงสลบต้องช่วยกันผายปอด หอใหม่ที่พักของพวกเราอยู่ห่างจากชุมชนมาก นาน ๆ จะมีลูกสาวเจ้าของสวนเดินผ่านมา เจ้าพวกเพื่อนเรามักจะตะโกนชื่อของพวกเราว่า "ฉันชื่อ... (ซึ่งไม่ใช่ชื่อจริงของมัน) ...จ๊ะ" เจ้าคนถูกประจานชื่อก็ตะโกนชื่อของเจ้าคนแรกไปบ้าง ฟังแล้วไม่เห็นใครเขาทำกัน

ระเบียบวินัยของนักเรียนสมัยนั้นมีมากกว่าในโรงเรียนมัธยม ครูอาจารย์เดินผ่านพวกเรา พวกเราต้องยืนให้การเคารพ การแต่งกายต้องสะอาด มีระเบียบวินัย คราวหนึ่งเราเดินอยู่ในถนนพญาไท ซึ่งไม่ปรากฏมีรถยนต์เลยไม่เหมือนปัจจุบัน ปรากฏมีรถยนต์สีไข่ไก่คันหนึ่งวิ่งผ่านไป พวกเราก็เดินคุยกันเพลินต่อไป รถยนต์คันเดิมนั้นวิ่งกลับมาอีกครั้ง พวกเราคงเดินเฉยต่อไป รถนั้นกลับมาผ่านเรา

อีกครั้งแล้วหยุด ท่านอาจารย์ใหญ่ลงจากรถแล้วถามพวกเราว่าเห็นอาจารย์นั่งรถผ่านมาทำไมไม่แสดงคารวะ พวกเราเรียนตอบด้วยความซื่อว่าไม่เห็นรถ ท่านต่อว่าบนถนนมีรถวิ่งเพียงคันเดียวทำไมไม่เห็น ข่าวนี้ได้ลือกันทั่วพวกนักเรียนแพทย์ รุ่งขึ้นเจ้าเพื่อนของเราคนหนึ่งห้อจักรยานมาจากบางซื่อถึงหน้าทางเข้าตึกวิทยาศาสตร์สวนกับรถสีไข่ไก่นั้นพอดี จึงแสดงคารวะด้วยยกมือทั้งสองไหว้ รถจักรยานจึงเลื้อยลงคูหน้ามหาวิทยาลัย อนิจจัง!

ก่อนจะข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยาไปเรียนต่อที่ศิริราช รุ่นพี่ ๆ เขาแนะเราว่าจำนวนพวกเราจะข้ามฟากได้เท่าไรนั้น ให้ส่งพวกเราไปสอดแนมหาจำนวนกล้องจุลทัศน์ที่แผนกกายวิภาควิทยา ถ้าจำนวนกล้องมี ๑๕ กล้อง พวกเราคงจะข้ามฟากไปได้อย่างมาก ๑๕ คน ถ้าทางราชการเขาซื้อกล้องจุลทัศน์เพิ่มเป็น ๒๐ หรือ ๒๕ กล้อง จำนวนพวกเราคงจะได้แค่จำนวนนั้น ๆ น่าแปลกที่เป็นจริง เจ้าเพื่อนเราที่ข้ามไม่ได้ก็ต้องเรียนซ้ำหรือเปลี่ยนไปเรียนเกษตรที่ฟิลิปปินส์หรืออเมริกา หรือไปเรียนกฎหมาย หรือเป็นทหาร ท่านเหล่านี้ก็ได้เป็นเอกในวิชาชีพเหล่านั้น เป็นศาสตราจารย์ เป็นประธานศาลฎีกา เป็นนายพลโท พลเอก ไปตามกาลเวลา

การเรียนเตรียมแพทย์ที่จุฬาลงกรณ์สองปี อุดมและสนิทเป็นดาราของชั้นมาโดยตลอด อุดมแสดงความเป็นพี่เหนือน้องได้ในทุกสาขาวิชา แล้วเราก็ข้ามฟากไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ทางราชการได้ปลูกหอพักสูง ๓ ชั้นไว้ต้อนรับพวกเราใกล้สถานีรถไฟสายใต้ที่บางกอกน้อยเป็นหอพักใหม่ทันสมัยมาก พวกเราอยู่กันคนละห้อง การศึกษาของเราคงหนักหน่วงยิ่งกว่าอยู่ที่จุฬาฯอีกเท่าตัว เราถูกต้อนและถูกไล่ความรู้จากอาจารย์ทั้งไทยและฝรั่ง ต้องหลบอยู่หลังอุดมและสนิทเพื่อบรรเทาความรุนแรงและรุ่มร้อนในคำถามที่ยิงมายังพวกเรา ประสาทเส้นนี้จากสมองออกจากช่องรูไหนแล้วไปที่ไหน เส้นเลือดนี้ผ่านไปทางไหนไปเลี้ยงอวัยวะใดบ้าง เด็กอายุ ๔ สัปดาห์มีลักษณะเป็นอย่างไร ปากและหูอยู่ที่ไหน

เมื่อขึ้นเรียนบนหอพักผู้ป่วย คุณพระใต้เท้า ศาสตราจารย์ฝรั่งหัวหน้าศัลยศาสตร์ ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกสูติฯ ถ่ายเทความรู้ให้เราทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ความรู้ทางกายวิภาคและสรีรวิทยาชักจะลืมเลือน ซึ่งมีความสำคัญต่ออาการของผู้ป่วยมาก เรานึกว่าเมื่อเรียนจบแล้วก็ควรจะแล้วกัน อาจารย์ท่านกลับไล่เบี้ยจนเราต้องถอยกรูด อุดมและสนิทพี่น้องสองเสือก็คงยังเป็นกำแพงแห่งความหวังของเราตลอดเวลา อุดมเก่งมากจะต้องอยู่กับคุณพระใต้เท้าและสนิทต้องอยู่สูติกรรม เพราะเธอเป็นยอดด้วยกันทั้งคู่ ผลแห่งการสอบตลอด ๖ ปี เธอทั้งสองก็ปรากฏเป็นยอดคู่ควงกันมาโดยตลอด

หลังจากรับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิตแล้ว สนิทได้รับเลือกเป็นแพทย์ประจำบ้านแผนกสูติกรรม อุดมเป็นแพทย์ประจำบ้านโอสถกรรม เราเข้ากรมสาธารณสุขในกระทรวงมหาดไทย เงินเดือน ๆ แรก ๒ ชั่ง ใช้จ่ายอย่างไรก็ไม่รู้จักหมด ทั้งนี้เพราะเราเพิ่งหลุดจากได้รับจากโรงเรียนแพทย์เดือนละ ๑๕ บาทเท่านั้น

จากการรับใช้โรงเรียนแพทย์ครบหนึ่งปีแล้ว สนิทก็ไปสมัครเป็นแพทย์ทหารเรือ อุดมย้ายไปสอนในแผนกกายวิภาคแล้วรับทุนไปเรียนแพทย์ฟันต่อ ณ ประเทศเยอรมัน ตามคำชักชวนของท่านอาจารย์วาศ แย้มประยูร เพื่อกลับมาช่วยกันก่อสร้างโรงเรียนทันตแพทย์ในอนาคต

ชีวิตการแพทย์ของสนิทที่กรมแพทย์ทหารเรือก้าวหน้าด้วยดีมาเป็นลำดับ ด้วยความมานะบากบั่น ซื่อสัตย์สุจริต กอปรไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้มาขอรับบริการ เป็นที่ชื่นชอบและกล่าวขวัญในบรรดาผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน และผู้ป่วย

เมื่อเราแต่งงาน ทั้งอุดมและสนิทเพื่อนแท้ก็ได้ให้ความอุปการะช่วยเหลืออบอุ่นเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณมิรู้วายไว้ ณ โอกาสนี้

สงครามโลกครั้งที่สองแผ่ขยายมาสู่ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กรมการแพทย์ทหารทุกเหล่าทัพพร้อมทั้งโรงพยาบาลของกรมสาธารณสุขทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคขาดแคลนยาและเวชภัณฑ์อย่างรุนแรง ทั้ง ๆ ที่ในระยะเริ่มแรกจะมีเรือดำน้ำเยอรมันพยายามส่งยาและเวชภัณฑ์มาช่วยบรรเทาได้บ้างแต่ก็ไม่เพียงพอ สนิทได้ทำหน้าที่อย่างดีเลิศในการปัดเป่าความทุกข์ยากในยามสงครามได้ตลอดมาเป็นอย่างดี

เราย้ายไปรับราชการที่จังหวัดเชียงรายได้รับความยากลำบากอย่างแสนสาหัส เพื่อให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองเปิดไม่มีทหารเพื่อบรรเทาภัยทางอากาศ กองทหารส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะเป็นภาระในการรักษาพยาบาล การขนส่งยาและเวชภัณฑ์ขาดตอนจากภัยทางอากาศ การเดินทางมากรุงเทพฯ กินเวลาเป็นสัปดาห์ มาเบิกยาได้น้อยนิดเดียว การเดินทางไปกลับโดยรถไฟต้องหลบเครื่องบินโจมตีตลอดระยะทาง นายแพทย์อาวุโสทางทหารท่านหนึ่งต้องเสียภรรยาและบุตรจากการโจมตีของเครื่องบิน ตอนกลับจากกรุงเทพฯ สนิทอุตส่าห์ไปส่งที่สถานีหัวลำโพง สนิทหาเราเท่าไรไม่พบ เพราะไปแอบนั่งอยู่รถขนหินไม่มีหลังคา อธิบายให้สนิทฟังว่ารถชนิดนี้ดี อากาศโปร่ง กระโดดหนีออกจากขบวนรถไฟง่ายเมื่อถูกโจมตีทางอากาศ

งานชิ้นสำคัญยิ่งในชีวิตของสนิทคือ การก่อสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เป็นที่เชิดหน้าชูตาของกองทัพเรือและของประเทศชาติ ที่มีโรงพยาบาลที่มีบุคลากรและเครื่องมือที่ทันสมัยไม่น้อยหน้ากับโรงพยาบาลทหารเรือชั้นหนึ่งของอารยประเทศทั้งปวง โรงพยาบาลแห่งนี้ได้บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ทหารเรือ ครอบครัวทหารเรือและประชาชนทั้งฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร ในระหว่างการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาล และต่อมาในตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่กองทัพเรือ สนิทก็ได้สร้างความเกรียงไกรให้แก่โรงพยาบาลและสนับสนุนในด้านวิชาการและปฏิบัติการ ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการสนับสนุนให้ไปศึกษาเพิ่มเติมในต่างประเทศ ความดีงามเสียสละเพื่อมนุษยชาติอันนี้เองทำให้กระทรวงกลาโหมเห็นเป็นการสมควรที่จะเลื่อนยศนายแพทย์ใหญ่ทุกเหล่าทัพจากพลเรือตรีและพลตรีและพลอากาศตรีขึ้นเป็นพลเรือโท พลโท และพลอากาศโท อันควรแก่การเกรียงไกรสมภาคภูมิมาจนทุกวันนี้

เมื่อสนิทอายุครบ ๖๐ ปี ต้องลาราชการไป กลับปรากฏว่าท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในคณะรัฐบาลสมัยนั้น (พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์) เห็นแววของท่านอดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ที่ได้วางรากฐานการแพทย์ทหารเรือไว้อย่างมั่นคง จึงเชิญชวนสนิทให้มาเป็นที่ปรึกษากระทรวงสาธารณสุข มีปัญหาอะไรท่านรัฐมนตรีก็ปรึกษาสนิท ซึ่งก็ปรากฏว่าปัญหาทั้งหลายก็คลี่คลายไปได้ด้วยดี ท่านรัฐมนตรีจะออกไปตรวจราชการสนิทก็ติดตามท่านไปโดยตลอด

ครั้นเมื่อพี่ชาย ฯพณฯ ศจ.อุดม โปษะกฤษณะ เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขใน พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ ท่านรัฐมนตรีมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแก้ไขสิ่งไม่สมควรของโครงสร้างของกระทรวงให้มีหลักการที่ถูกต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้ เพื่อประโยชน์สุขของพี่น้องประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งก็เป็นแบบฉบับปฏิบัติมาด้วยดีได้จนปัจจุบันสนิทก็เป็นกำลังสำคัญในการให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

เมื่อชีวิตอุบัติขึ้น...ทรงอยู่พอสมควรแก่กาลเวลาแล้ว บทสุดท้ายแห่งชีวิตก็จะต้องบังเกิดแก่มนุษย์ทุกรูปทุกนาม จะหลีกเลี่ยงเสียมิได้ ร่างกายของปุถุชนเมื่อเจริญมาแล้วก็ย่อมถึงเวลาแห่งการเสื่อม โรคปวดข้อ โรคหัวใจ โรคไต ต่างก็รุมล้อมเข้ามามีบทบาทตามวิสัยของโรคนั้น ๆ แต่ด้วยบุญบารมีที่สนิทสร้างสรรค์ไว้ในชาติปางก่อนและในปัจจุบันได้ช่วยบรรเทาเบาบางให้มีระยะเวลาแห่งความสงบสุขสลับกับเวลาแห่งความทุกข์ยาก สนิทมีกำลังใจสูงส่งในการต่อสู้กับภัยทั้งปวงด้วยจิตมั่นในพระคุณธรรมแห่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ตลอดมา ศรีภรรยาของสนิทที่พวกเพื่อนเรียกเธอว่า “หนู” ได้แสดงความจงรักภักดี เสียสละความสุข พยายามปฏิบัติทุกอย่างเพื่อความผาสุกของสนิท ซึ่งพวกเราคงถือโอกาสนี้ชมเชยเธอและบุตรีของสนิทอย่างจริงใจ สนิทจับมือเธอไว้แน่นขอให้เธอตามไปอยู่ด้วย สนิทเพื่อนแท้ที่รักยิ่ง ขอให้อดใจไว้พวกเราทุกคนพร้อมทั้ง “หนู” คงจะต้องตามไปอยู่กับเพื่อนอย่างแน่นอน หากแต่ว่าเมื่อไรเท่านั้น ขอให้วิญญาณของเพื่อนแท้จงสงบด้วยบารมีที่ได้อุตส่าห์สร้างมา และขอให้พบและอยู่ด้วยกันทุกชาตินะเพื่อนแท้ที่รักยิ่ง

(เสม พริ้งพวงแก้ว)

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ที่รัก

ถึงจะได้พบ ได้รู้เห็นอาการป่วยของเพื่อน ได้ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาล ได้รู้ตัวล่วงหน้าว่าเพื่อนรักที่สุดกำลังจะจากไป ไม่ได้พบเห็นกันอีก ภายหลังที่เราได้รักกันสนิทเหมือนชื่อของเขา ได้มีความดีใจทุกครั้งที่ได้พบกัน เคยกิน นอน เที่ยว ด้วยกันมา ตลอดเวลานานถึง ๖๐ ปี แต่พอถึงวันที่เขาจากไปจริง ๆ ผมก็ยังตกใจ รู้สึกจนได้ว่าวันนั้นมาถึงเร็วเกินไป

ผมขอเรียกเขาตามเดิมว่าคุณหมอสนิท เพราะยศฐาบรรดาศักดิ์และอิสริยาภรณ์ที่ท่านได้รับเพิ่มเติมตามคุณงามความดีขึ้นมาเป็นลำดับ จนถึงสูงสุดเท่าที่นายแพทย์ทหารจะได้รับ ก็ไม่เคยได้เปลี่ยนแปลงเขาให้ผิดไปจากคุณหมอสนิท เพื่อนเก่าของเพื่อนทุกคน

ด้วยความพยายาม และอุตสาหะทุกวิถีทาง ทำให้โรงพยาบาลพระปิ่นเกล้าใหญ่โตขึ้นเป็นลำดับ เป็นประโยชน์แก่ทางราชการทหารเรือ แก่ประชาชน และที่สำคัญเพิ่มเติมคือแก่เพื่อนฝูงทุกคนรวมทั้งครอบครัวด้วย

เมื่อยังเป็นเด็กนักเรียน เรานั่งคุยกันที่บ้านเขาบ้าง ที่บ้านผมบ้าง ผู้ใหญ่ทั้งสองบ้านไม่เข้าใจว่าเรามีเรื่องอะไรคุยกัน หัวเราะกันคิกคักอยู่ได้หลายชั่วโมงจนดึกดื่น แม้เราแต่งงานแล้ว ภริยาเราทั้งสองฝ่ายก็ยังพบปริศนาอย่างเดียวกันว่า สองคนเขาคุยกันเรื่องอะไร หัวเราะคิกคักอยู่ได้เป็นชั่วโมง ๆ

ในโอกาสที่เราได้นอนคุยกัน ตอนนี้มีเรื่องขัดใจกันเสมอ คือผลัดกันคุยพอดึกเข้าผมคุยเขาฟัง พอเขาคุยบ้าง ปรากฏว่าผมหลับไปก่อน

การจากไปของเขาทำให้ผมคิดอะไรไม่ออก แม้จะทอดเวลามาหลายวัน ก็ไม่ดีขึ้น หมอเป็นหมอประจำตัวของผม ของแม่ผม ภริยาผม และลูก ๆ ของผมทุกคน หมอมาดูแลที่บ้าน ค้างที่บ้านบ้าง เอาคนไข้ไปดูแลใกล้ชิดที่โรงพยาบาลของหมอบ้าง เป็นเวลาติดต่อกันยาวนาน ตั้งแต่หมอเรียนจบเป็นหมอ จนหมอเองเจ็บไข้ได้ป่วยช่วยใครไม่ได้ ก็เป็นเวลารวมกันหลายสิบปีเหมือนกัน คิดเฉพาะช่วงเวลาที่หมอดูแลคุณพ่อของผมอย่างใกล้ชิดก็ ๓๐ กว่าปี

เรื่องของผมกับคุณหมอสนิทเป็นเรื่องยาว เรารักกันมายาวนานมาก ต่อไปนี้เราก็คงจะยังรักกันต่อไป แม้จะอยู่กันคนละโลก เพื่อไม่ให้ความรักของเราขาดตอน เมื่อเราจะได้ไปพบกัน และได้รักกันต่อไปในโลกเดียวกัน

นอกจากตัวผมเอง ในฐานะที่ผมเป็นเลขานุการรุ่นก็รู้มากเห็นมาก ขอกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่าเพื่อนร่วมรุ่นเทพศิรินทร์ ๒๔๗๒ ทุกคน รวมทั้งรุ่นใกล้เคียง เพื่อนนายแพทย์ รุ่นพี่ รุ่นเดียวกันพากันมารดน้ำศพฟังสวดพระอภิธรรมมากมายล้นหลาม แม้บางคนสุขภาพกำลังย่ำแย่มากก็พยุงกันมา วิญญาณของ พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ คงได้รู้เห็นด้วยความปีติยินดีว่า เพื่อน ๆ เขารักท่านทุกคน มีความอาลัยอาวรณ์ในการที่ท่านจากเขาไป และเขาทุกคนคงจะต้องว้าเหว่ระลึกถึงเพื่อนรักของเขาต่อไปอีกนานแสนนาน

เพื่อนรัก บุญกุศลอันใดที่ผมได้สร้างสรรมาเป็นบุญบารมี นานเท่านานกี่ชาติก็ตาม ผมขออุทิศส่วนกุศลนั้นให้แก่เพื่อนรัก ผมขออาราธนาอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ได้ประสบความสุขสงบชั่วนิรันดร

(ชมพู อรรถจินดา)

อาลัยเพื่อนรัก

ผมจบการศึกษาชั้นมัธยมบริบูรณ์จากโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ พร้อมกับเพื่อนรักที่ผมกำลังจะกล่าวถึงนี้คือ พลเรือโทนายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ

โชคชะตาที่นำมาให้ผมได้เพื่อนที่ดีอย่างหมอสนิทนี้คือ หมอสนิทเรียนอยู่ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ก่อนผมหลายปีมาแล้ว ผมเพิ่งมาเข้าเรียนในภายหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ก่อนหน้านั้นเรายังไม่รู้จักกันจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๐ ตอนกลางปีผมได้เลื่อนชั้นมาเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๖ ร่วมกับหมอสนิท เราก็เริ่มรู้จักกันและในไม่ช้าก็รักกันสนิทเรียกได้ว่าไปไหนด้วยกัน ผมได้ไปที่บ้านหมอสนิทหลายครั้งหลายหน คุณพ่อ คุณแม่ของท่านตลอดจนพี่น้องทุกคนก็ให้ความสนิทสนมรักใคร่แก่ผมเหมือนอย่างญาติคนหนึ่ง ผมจำได้ว่าผมหัดขี่จักรยานยนต์ก็ได้อาศัยรถ A.J.S. ของหมอสนิท เราสองคนตกลงกันว่าเมื่อจบมัธยมบริบูรณ์แล้วจะไปเรียนหมอด้วยกัน แต่เมื่อถึงคราวเข้าจริงผมกลับเป็นฝ่ายผิดสัญญาเนื่องจากเป็นความประสงค์ของผู้ใหญ่ทางผมที่จะให้ผมมีอาชีพทางกฎหมายตามท่าน ผมถูกหมอสนิทต่อว่าอยู่หน่อยหนึ่งแล้วเราก็คบกันต่อไป เมื่อหมอสนิทเรียนจบเป็นแพทย์แล้ว เวลาคุณแม่ผมป่วย หมอสนิทก็อุตส่าห์เดินทางไปรักษาให้ถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งพวกเรายังระลึกถึงบุญคุณอยู่เสมอ

หมอสนิทเป็นคนที่มีความประพฤติเรียบร้อยโอบอ้อมอารีและช่วยเหลือเพื่อนฝูงด้วยความเต็มใจ จึงเป็นที่รักของเพื่อนเทพศิรินทร์ทุกคน ในระยะหลังที่อาการป่วยเริ่มมากขึ้นจนต้องเข้าโรงพยาบาลหลายครั้งพวกเพื่อนต่างก็ผลัดกันไปเยี่ยมแล้วก็นำมาเล่าปรับทุกข์กันว่าในตอนปลายเห็นว่าหมอสนิทมีสุขภาพทรุดลงมากและได้รับความทรมานจนกระทั่งต้องจากพวกเราไป อันทำให้พวกเราทั้งเศร้าและเสียดายแต่ก็ต้องพยายามปลงไปในทางที่ว่าเป็นการดับทุกข์ของหมอสนิทเอง

หมอสนิทได้ทำความดีไว้มาก ตลอดอายุของหมอมีผู้ที่ได้รับความช่วยเหลืออุปการะจากหมอจนนับไม่ถ้วน หมอทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์ทั้งในทางส่วนตัวและส่วนรวม ผมจึงขอวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกได้โปรดนำผลแห่งความดีของหมอสนิทนี้เป็นเครื่องค้ำจุนและนำทางให้ดวงวิญญาณของหมอสนิทจงไปสู่สัมปรายภพด้วยความสงบสุขและพิทักษ์รักษาให้บุคคลในครอบครัวของหมอซึ่งจะต้องอยู่ต่อไปจงประสบแต่ความสุขความเจริญทั่วหน้ากัน

(นายโอสถ โกศิน)

สี่เพื่อนเกลอ

คงจะสงสัยกันว่า ทำไมเขียนคำไว้อาลัยถึงหมอสนิทจึงกล่าวถึงเพื่อนอีกหลายคน ผมต้องขออภัยที่ต้องเขียนรวมกันไป เพราะเรื่องเกี่ยวโยงกันจนตัดไม่ได้ นอกจากนั้นเพื่อนเกลอทั้งสี่ก็มีอันจากกันไปเกือบหมด เหลือแต่ผมเกลอสุดท้ายที่ไม่แน่ว่าจะตามไปเมื่อใด

เพื่อนเกลอทั้งสี่ไม่ใช่เรื่องตลกชวนหัว แต่เป็นเรื่องบังเอิญที่เกิดขึ้นโดยมิได้มีใครมากำหนด เพื่อนทั้งสี่คือ ปุ๋ย โรจนบุรานนท์ พิเศษ ปัตตะพงษ์ หมอสนิท โปษะกฤษณะ และผม เรื่องบังเอิญก็คือ เราทั้งสี่เข้าเรียนปีแรก (ประถมหนึ่ง) ของโรงเรียนเทพศิรินทร์พร้อมกัน (พ.ศ. ๒๔๖๑) เกิดปีเดียวกัน (ฉลู) เรียนห้องเดียวกันตลอดตั้งแต่เข้าจนออกโดยไม่มีการแยกไปเรียนห้องอื่น เข้าเรียนแผนกวิทยาศาสตร์ด้วยกัน และสอบเข้ามหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์) ปีเดียวกันอีก สรุปแล้วเราเรียนหนังสือห้องเดียวกัน ๑๑ ปี แถมไปต่อจุฬาแต่ตอนนั้นแยกคณะ ถึงกระนั้นก็ยังร่วมห้องกันหลายโอกาส เพราะเรียนวิทยาศาสตร์เหมือนกัน ข้อประหลาดซึ่งขอแถมให้ทราบด้วยอีกว่าเราทั้งสี่เมื่อสอบผ่านชั้นประถม ๓ ขึ้นเรียนชั้นมัธยม ก็ได้รับยกเว้นค่าเล่าเรียนทั้งสี่คน เนื่องจากเข้าเกณฑ์ที่โรงเรียนรัฐบาลกำหนดครั้งนั้น คือขึ้นเรียนชั้นมัธยมอายุไม่เกิน ๙ ขวบ และสอบไล่ได้เกิน ๖๕ เปอร์เซนต์ เรียนต่อไปถ้าสอบไม่ตกก็จะได้รับยกเว้นเรื่อยไป ในที่สุดเราจบมัธยม ๘ โดยไม่ต้องเสียค่าเรียน (ปีละ ๖ บาท) เพราะเราสอบไม่ตก จนกระทั่งเราออกจากโรงเรียนเทพศิรินทร์ เมื่อ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

ระยะนี้ผมชักจะว้าเหว่ เพื่อนปุ๋ย เพื่อนแกะ (พิเศษ) และเพื่อนหนิดจากกันไปโดยไม่มีใครกลับมาเล่าให้ฟังว่าสวรรค์นรกมีสภาพอย่างไร แต่ผมก็ยังคอย สักวันหนึ่งคงจะมีการส่งข่าวถึงกันบ้าง ถ้าส่งข่าวกันไม่ได้ ผมก็เห็นจะต้องตามไปดู

ชุมเจษฎ์ จรัลชวนะเพท

จากเพื่อนสุดท้าย

ชุมเจษฎ์ จรัลชวนะเพท (เทพศิรินทร์ ๒๔๗๒)

อาลัย
พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.
อดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ และที่ปรึกษากระทรวงสาธารณสุข

ในวโรกาสที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น ๕ ครั้งนี้ ท่านเจ้าภาพได้ขอให้คณะ วปอ. รุ่น ๕ ช่วยเขียนคำไว้อาลัยเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ท่านด้วย เนื่องจากท่านผู้ที่ล่วงลับผู้นี้ เป็นผู้ที่นักศึกษา วปอ.ร่วมรุ่น ได้ให้ความรักใคร่นับถืออย่างมาก คณะ วปอ.รุ่น ๕ จึงรู้สึกเป็นเกียรติสนองรับการขอร้องของท่านเจ้าภาพ ด้วยความยินดีและเต็มใจอย่างยิ่ง

วปอ.รุ่น ๕ นั้น นับว่าเป็นรุ่นที่วิทยาลัยฯ บังเอิญได้รวบรวมบรรดานายแพทย์เกือบทุกสาขาจากหลายหน่วยราชการพลเรือนกับทั้งสามเหล่าทัพเข้ามาไว้ในรุ่นเดียวกันถึง ๘ ท่านด้วยกัน ซึ่งในจำนวนนี้ได้มี พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. ที่พวกเรามักจะเรียกว่า "หมอสนิท" อยู่ด้วยผู้หนึ่ง ที่น่าแปลกก็คือ นักศึกษาทั้ง ๘ ท่านดังกล่าวเป็น นายแพทย์ทั้งสิ้น มิได้มีแพทย์หญิงปะปนเข้ามาแม้แต่คนเดียว อย่างไรก็ดี ถือได้ว่าเป็นโชคดีอย่างที่สุดของบรรดานักศึกษารุ่นนี้ และครอบครัวที่ค่อนข้างจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือมีความปลอดโรคสูงเป็นส่วนใหญ่ เพราะต่างก็ได้รับการดูแลรักษา ตลอดจนคำแนะนำในการป้องกันโรคทุกชนิด จากเพื่อนหมอทั้งหลายอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะ "หมอสนิท" นั้น นอกจากจะให้ความสนใจเอาใจใส่แก่พวกเราอย่างสม่ำเสมอแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อและเมตตาธรรมอีกด้วย เมื่อปรากฏว่าผู้ใดเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นเมื่อใด "หมอสนิท" ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล ด้วยความเต็มอกเต็มใจเท่าที่สามารถจะให้ได้ทุกครั้งไป คุณความดีกับความมีน้ำใจที่เอื้ออารีต่อบรรดาเพื่อนฝูงและญาติมิตรโดยทั่วถึง ทำให้ "หมอสนิท" ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากนักศึกษา วปอ.ร่วมรุ่นทุกคน รวมทั้งจากผู้ที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไปเป็นอย่างมาก ตลอดมา

การจากไปของ พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. ในครั้งนี้ นอกจากคณะ วปอ.รุ่น ๕ จะขาดเพื่อนร่วมรุ่นผู้มีแต่ความปรารถนาดีไปผู้หนึ่งแล้ว วงการแพทย์ไทยยังสูญเสียนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญฝีมือดีอีกผู้หนึ่งที่อุทิศตนให้แก่กิจการแพทย์ของกองทัพเรือและประเทศชาติด้วยความมานะบากบั่น ด้วยจิตใจที่เสียสละ มิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยากตลอดเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ เยี่ยงนายแพทย์ที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติและจรรยาบรรณ อันเป็นผลให้กิจการแพทย์ของชาติโดยเฉพาะของกองทัพเรือ ได้เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ จึงเป็นที่น่าเศร้าสลดใจ อาลัยรักและเสียดายแก่บรรดาผู้ที่อยู่ในวงการแพทย์ ตลอดจนภริยา บุตร ธิดา ญาติ มิตร โดยเฉพาะเพื่อนร่วมรุ่น กับผู้ชอบพอเคารพรักเป็นธรรมดา ด้วยเดชะอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อีกทั้งคุณความดีในผลงานต่าง ๆ ที่ พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. ได้ปฏิบัติแล้วด้วยความพากเพียรพยายาม ด้วยอุดมคติอันเจตนาดีต่อกิจการแพทย์เป็นส่วนรวม ประกอบกับกุศลธรรมทานมัย และกุศลบุญราศีทั้งหลายทั้งปวงที่บรรดาภริยา บุตร ธิดา ญาติ มิตร รวมทั้งเพื่อน วปอ.รุ่น ๕ กับผู้ที่รักใคร่นับถือ ได้พร้อมเพรียงกันร่วมบำเพ็ญแล้ว จงเป็นพลปัจจัยอำนวยผลให้ พล.ร.ท.น.พ.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. ได้สำเร็จอิฐวิบุลมนูญผลและประโยชน์สุขในสัมปรายภพตามควรแก่คติวิสัยทุกประการ

ด้วยความอาลัยรักจากเพื่อน วปอ.รุ่น ๕

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ แห่งราชนาวี

ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ แห่งราชนาวี ท่านเป็นนายทหารเรือผู้ใหญ่ที่มีวัฒนธรรมทหารเรือไทยเต็มตัว เป็นนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๕ ร่วมกับเพื่อนร่วมรุ่นที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีก ๗๐ ท่าน ท่านเป็นที่รักและนับถือของเพื่อนและครอบครัวร่วมรุ่นเป็นอย่างดี ด้วยคุณสมบัติประจำตัวของท่าน ทั้งในทางการทหารเรือ การแพทย์ และการเป็นเพื่อนที่ดี

ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ท่านเป็นเพื่อนร่วมรุ่นที่ดี ที่ติดต่อพบปะประสานงานกับเพื่อนเสมอตามนัด ท่านช่วยเพื่อนและครอบครัวในการรักษาพยาบาลเวลาป่วยไข้เป็นอย่างดี และสำหรับเพื่อนแล้วท่านลงมือทำการเองแม้การทำความสะอาดแผล ท่านเป็นนายทหารเรือรักษาเอกลักษณ์ทหารเรือเป็นอย่างดี และเป็นนายแพทย์ผู้มีฝีมือทางการแพทย์เป็นอย่างสูง ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ แห่งราชนาวี เป็นผู้ที่สังคมสรรเสริญยกย่องนับถือโดยแท้ ผมขอสดุดีท่านด้วยจริงใจ

พลเรือเอก

(อนันต์ เนตรโรจน์)

อดีตรักษาราชการแทนผู้บัญชาการทหารเรือ และ

ประธาน น.ศ.ษ.วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕

คำไว้อาลัย
พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

ผมได้ทราบการจากไปจากโลกนี้โดยไม่มีวันกลับของคุณหมอสนิทจากคุณสุทธิพันธ์ทางโทรศัพท์ ผมขอแสดงความเสียใจต่อครอบครัวของคุณสุทธิพันธ์ต่อการสิ้นไปของร่มโพธิ์ร่มไทรครั้งนี้ด้วย

คุณหมอสนิทเป็นคนดี มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดกลั้นอดทน มีอภัยทาน มีความรู้ในวิชาชีพเป็นอย่างดี และมีผลงานแสดงให้ปรากฏอยู่มาก

ด้วยอำนาจแห่งกุศลผลบุญที่คุณหมอสนิทได้ประกอบไว้ในโลกนี้อย่างดีแล้ว จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณหมอสนิทไปสู่สุคติเทอญ

พลเรือเอก อภัย สีตกะลิน ร.น.

(อภัย สีตกะลิน)

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑

ระลึกถึง พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น.

พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ร.น. เป็นนักเรียนรุ่นพี่ ตั้งแต่ ร.ร.มัธยมวัดเทพศิรินทร์ และที่คณะแพทยศาสตร์ ศิริราช และผมรู้จักท่านในฐานะ "นักเรียนดี" ผู้หนึ่ง ต่อมาเมื่อได้มารับราชการในกรมแพทย์ทหารเรือ ความคุ้นเคยใกล้กันก็ทวีขึ้น ถึงแม้ระหว่างเหตุการณ์ กรณีพิพาทกับอินโดจีนของฝรั่งเศส และสงครามมหาเอเชียบูรพาทำให้เราต้องอยู่ประจำหน่วยแยกกัน แต่ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง เราจึงมีโอกาสอยู่ประจำหน่วยเดียวกันบ้างในบางโอกาส เนื่องจากผู้บังคับบัญชาสายการแพทย์ของกองทัพเรือในอดีต มีแนวความคิดที่จะมีหน่วยแพทย์ส่วนกลาง ซึ่งมีขีดความสามารถสูง จึงได้ดำเนินการทั้งในด้านสถานที่ และบุคลากรสำหรับสถานที่นั้น กองทัพเรือได้ดำเนินการขอเวนคืนพื้นที่ที่ตำบลบุคคโล อันเป็นที่ตั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปัจจุบัน ในด้านบุคลากรนั้นก็ได้มีการดำเนินการจัดส่งแพทย์ไปฝึกและศึกษาเพิ่มเติมในสาขาวิชาต่าง ๆ ในต่างประเทศต่อจากที่ได้เคยดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ น.อ.เจริญ บำเพ็ญอยู่, พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ และผม เป็นแพทย์รุ่นที่ ๒ สำหรับการจัดส่งภายหลังสงคราม พวกเรารวม ๓ คนเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรของกองทัพเรือในรุ่นนี้ (เท่าที่จำได้จำนวน ๑๐ ท่าน รวมทั้ง นนร. ๑ ท่าน) เราเดินทางออกจากสนามบินดอนเมืองในตอนบ่าย (๑๔.๑๕ น.) ของวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ เช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากที่พวกเราเดินทางถึงนครลอนดอน และได้เข้าพักแรมในโรงแรมที่ท่านทูต ทร. ได้จองเตรียมไว้ เมื่อเราลงมารับประทานอาหารเช้า บริกรประจำห้องอาหารได้ถามเราว่า "ท่านทราบหรือไม่ว่ามีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านท่าน?" พวกเราไม่ทราบเรื่องเลย เราตะลึงในข่าวนี้ เขาก็ส่งหนังสือพิมพ์ให้เราดู เหตุการณ์นี้ (กรณีรับมอบเรือแมนฮัตตัน) เป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อกองทัพเรืออย่างใหญ่หลวง และสร้างความสะเทือนขวัญแก่พวกเราเป็นอันมาก อย่างไรก็ดีเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็คลี่คลายไปตามกรณี และพวกเราก็ได้ติดต่อเรื่องสถานที่ฝึกงาน และสถานศึกษา ตามสาขาวิชาที่ ทร.กำหนด การติดต่อในเรื่องนี้ท่านทูต ทร. ได้อนุญาตให้เราดำเนินการผ่าน British Postgraduate Medical Federation พล.ร.ต.กมล ชัมพุนทพงศ์ และ พล.ร.จ.ประกอบ จักษุรักษ์ ซึ่งเป็นแพทย์อาวุโส และได้เดินทางไปเป็นรุ่นแรก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ให้ข้อแนะนำและช่วยเหลือเราในเรื่องนี้ด้วย ในระยะแรก พล.ร.ท.สนิทฯ และ น.อ.เจริญฯ ท่านฝึกและดูงานอยู่ในตัวเมืองลอนดอน แต่ผมถูกจัดให้ไปฝึกงานที่ Group Laboratory, Lewisham Hospital ซึ่งอยู่ชานเมือง แถวใกล้ ๆ Greenwich ก่อนจะเข้าเรียนวิชาพยาธิวิทยาคลีนิคที่ Postgraduate Medical School of London ในปีการศึกษาถัดไป การมีชีวิตในต่างประเทศช่วยให้เราใกล้ชิดสนิทสนมกันยิ่งขึ้น เมื่อมีอะไรควรได้เห็น ได้ศึกษาเราก็เล่าสู่กันฟัง ดังเช่น พล.ร.ท.สนิทฯ ท่านได้ไปรู้เห็นเรื่องการใช้คางคกตัวผู้ในการทดสอบการตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นวิธีการใหม่ในขณะนั้น ท่านก็มาปรารภกับผม ขอให้ผมติดตามดูในเรื่องนี้ด้วยเป็นต้น ต่อมา ท่านย้ายไปศึกษาดูงานเพิ่มเติมที่เมืองลิเวอร์พูล เราก็ยังคงติดต่อกันและไปเยี่ยมเยียนท่าน หลังจากการศึกษาและดูงานในประเทศอังกฤษแล้วท่านก็ข้ามไปดูงานเพิ่มเติมในสหรัฐอเมริกา

เมื่อเรากลับมาปฏิบัติงานในกรมแพทย์ทหารเรือใหม่ เราได้มีโอกาสร่วมงานกันอีก พล.ร.ท.สนิทฯ ได้รับมอบหมายให้มาดำเนินการเปิดบริการที่โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล (ชื่อในขณะนั้น)

เนื่องจากความผันผวนทางการเมือง การก่อสร้างที่ ร.พ.ทหารเรือบุคคโลจึงยังมิได้ดำเนินการอย่างเป็นปึกแผ่นตามความมุ่งหมายเดิม อาศัยความมุ่งมั่น บุคลิกภาพ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของท่าน พล.ร.ท.สนิทฯ ได้ดำเนินการพัฒนาทั้งในด้านก่อสร้างอาคารเพิ่มเติม และทั้งในด้านบุคลากรจนเป็นปึกแผ่น อาคารบางอาคารก็ก่อสร้างขึ้นโดยมิได้อาศัยงบประมาณจาก ทร. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผมในเรื่องนี้ก็คือ การก่อสร้างตึกพยาธิวิทยา ในระหว่างที่ผมไปดำรงตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. และยังคงรักษาราชการ หัวหน้ากองพยาธิวิทยา รพ.ทร.กรุงเทพ อยู่ด้วยนั้น ก็ได้มีการเตรียมการก่อสร้างตึกพยาธิวิทยา ที่ รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า โดยได้ร่างผังแบบตัวอาคารขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นอาคาร ๒ ชั้น และมีส่วนยื่นจากอาคารใหญ่ เป็นอาคารชั้นเดียวสำหรับเก็บศพและตรวจศพ กองทัพเรือได้ส่งให้ กรมอู่ทหารเรือพิจารณา พล.ร.ท.สนิทฯ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ในขณะนั้นจึงให้ผมมาชี้แจงและร่วมพิจารณาด้วย ในการร่วมพิจารณาในครั้งนั้น เจ้าหน้าที่ของ อร.ให้ข้อคิดเห็นว่า แบบร่างที่เสนอไปนั้นมีลักษณะประหนึ่งสร้างอาคาร ๒ หลังในคราวเดียวกัน ได้มีการต่อรองแก้ไขรูปแบบกัน โดยขอนำเอาส่วนที่จะเป็นที่เก็บศพ และตรวจศพมารวมไว้ในอาคารเดียวกัน แต่ก็จะเพิ่มพื้นที่ชั้นตึกให้เป็นอาคาร ๓ ชั้น แทนที่จะเป็น ๒ ชั้นตามแบบร่างเดิม และเจ้าหน้าที่ของ อร.เห็นว่าไม่น่าจะเป็นข้อวิตกว่าจะทำให้ดูไม่สมดุลกับตึกรังสี ซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่งของตึกใหญ่ ๕ ชั้น ดังนั้น ตึกพยาธิวิทยาของ รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า จึงเป็นอาคาร ๓ ชั้น ดังที่ได้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการด้านพยาธิวิทยา นั้น พล.ร.ท.สนิทฯ ก็ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนด้วยดีเสมอมา ในทางส่วนตัวก็ให้ความไว้วางใจกับผมในเรื่องการพัฒนากิจการสายพยาธิวิทยาของกรมแพทย์ทหารเรือตลอดมา แม้เมื่อท่านสนองคำขอของผู้อำนวยการสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ให้ผมไปดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการของสำนักงานนั้น ท่านก็ยังมีเงื่อนไขให้ผมยังคงรักษาราชการ หก.พยาธิวิทยา รพ.ทร.กรุงเทพ เพื่อช่วยกันพัฒนากิจการด้านนี้ต่อไปตามความมุ่งหมายของอดีตผู้บังคับบัญชาซึ่งดำเนินการจัดส่งพวกเราไปฝึกและศึกษาในต่างประเทศ

โดยที่ พล.ร.ท.สนิทฯ และผม ได้เคยร่วมสถาบันการศึกษาและเคยร่วมงานกันมาในช่วงเวลาอันยาวนาน เมื่อท่านจากไปอย่างไม่มีวันจะกลับมาพบกันอีกเช่นนี้ ย่อมทำให้มีความอาลัยระลึกถึงเป็นธรรมดา ถึงแม้บทเพลงทหารเรือ “เกิดมาทั้งที” จะมีเนื้อร้องว่า “...นานไปเขาก็ลืม ใครเขาจะยืมชีวิตให้เป็น ใครจะเห็นก็เห็นแต่น้ำใจ จำได้แต่ชื่อว่าตัวเราคือทหารเรือไทย ตายแต่ตัวชื่อยังฟุ้ง ทั่วทั้งกรุงไม่ลืมได้...” แต่ผมก็คิดและเชื่อว่า ชาว พร.ในปัจจุบันและในอนาคตคงจะรับรู้และระลึกถึงท่านในฐานะผู้บุกเบิก ก่อสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าตลอดไป

พล.ร.ท.สัมฤทธิ์ ชาตินันทน์ ร.น.

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าเข้ารับราชการกรมแพทย์ทหารเรือในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ขณะนั้นยังเป็นกองแพทย์ทหารเรือ และมีนาวาเอกเล็ก สุมิตร (ยศขณะนั้น) เป็นผู้บังคับกอง ข้าพเจ้าได้รู้จักกับ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ เป็นนายแพทย์คนแรกในประเทศไทย ข้าพเจ้าได้เรียนแพทย์ที่มหาวิทยาลัยกรุงลอนดอนในประเทศอังกฤษ ตอนนั้นคุณหมอได้เป็นนายแพทย์ทหารเรือได้ประมาณ ๔ - ๕ ปี ท่านได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ทำให้ข้าพเจ้าโล่งใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก เพราะไม่รู้จักคุณหมออื่นเลย ตอนหลังจึงทราบว่าคุณหมอจบชั้นมัธยมปีที่แปดจากโรงเรียนเทพศิรินทร์ปีเดียวกับข้าพเจ้า สำเร็จแพทย์ราวปี พ.ศ. ๒๔๗๘ หลังจากเป็นแพทย์ประจำบ้านที่โรงพยาบาลศิริราชแล้วก็สมัครมารับราชการที่กรมแพทย์ทหารเรือ ส่วนข้าพเจ้าจบชั้นมัธยมปีที่แปดจากโรงเรียนสวนกุหลาบ แล้วสอบได้ทุนเล่าเรียนหลวง (KING SCHOLARSHIP) ไปศึกษาแพทย์ ณ ประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เพื่อนร่วมโรงเรียนที่เรียนแพทย์ต่างก็ไปรับราชการในสถานที่ราชการต่าง ๆ ไม่สามารถจะพบปะกันเลยในระยะแรก ๆ ที่ข้าพเจ้าเข้ารับราชการ

ในต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เกิดสงครามอินโดจีน ข้าพเจ้าไปประจำโรงพยาบาลสนามที่จังหวัดจันทบุรีและในเดือนพฤษภาคมก็ย้ายไปประจำที่โรงพยาบาลทหารเรือสัตหีบ และได้ไปอยู่บ้านที่คุณหมอซึ่งเพิ่งจะย้ายเข้ากรุงเทพฯ และก็ได้ให้ข้าพเจ้าใช้เครื่องใช้ประจำบ้านของท่านซึ่งท่านมิได้ขนกลับ

ในพิธีสมรสของข้าพเจ้าเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ คุณหมอก็ได้ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ และก็ได้กรุณารับเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวคนหนึ่งของข้าพเจ้า นอกจากนี้คุณหมอก็กรุณาดูแลการเจ็บป่วยของครอบครัวข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าถูกย้ายไปสัตหีบทุก ๆ ๒ ปี คุณหมอส่วนมากก็รับราชการอยู่ในพระนครซึ่งทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงบุญคุณของคุณหมอเป็นอย่างมากเสมอ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ คุณหมอได้เลื่อนขึ้นเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า (ตอนแรกเป็นโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล) อาศัยที่คุณหมอเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมากและเป็นผู้มีใจคอโอบอ้อมอารี ได้เอาใจใส่ในการเจ็บป่วยของผู้ใหญ่ในกองทัพเรือ ตลอดจนครอบครัวของท่านเป็นอย่างดี คุณหมอได้ปรับปรุงและสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าขึ้นมาโดยพยายามขอเจียดงบประมาณกองทัพเรือมาก่อสร้างโรงพยาบาลในระยะแรก ๆ ต่อมาเมื่อคุณหมอเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ก็ได้วางรากฐานของโรงพยาบาลนี้จนกระทั่งขณะนี้โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าก็นับได้ว่าเป็นโรงพยาบาลที่ใหญ่โรงพยาบาลหนึ่งของกรุงเทพฯ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ข้าพเจ้าย้ายเข้ามาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ และคุณหมอก็ได้เป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือในเวลานั้นตำแหน่งนายพลเรือของกรมแพทย์ทหารเรือมีอยู่อัตราเดียว คือ นายแพทย์ใหญ่ ส่วนตำแหน่งนายพลเรือก็มีผู้ชำนาญการ ซึ่งแล้วแต่ผู้บัญชาการทหารเรือจะแบ่งมาให้จากอัตราของกองทัพเรือซึ่งมีจำนวนจำกัด และตำแหน่งผู้ชำนาญการของกรมแพทย์นี้ปรกติก็เลื่อนขึ้นมาจากนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ คุณหมอก็กรุณาแก่ข้าพเจ้าโดยขอตำแหน่งผู้ชำนาญการกองทัพเรือให้

แก่ข้าพเจ้าเป็นกรณีพิเศษต่อ พล.ร.อ.หลวงชำนาญอรรถยุทธ์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารเรือในเวลานั้น และก็ได้รับอนุมัติตามคำขอของนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ แม้จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในระดับสูงกว่านายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ข้าพเจ้าสำนึกถึงบุญคุณของคุณหมอเป็นอย่างมาก

คุณหมอเป็นคนมีอัธยาศัยดีและช่วยทุก ๆ คนที่มาขอความช่วยเหลือ เป็นคนมีอารมณ์ดีเสมอต้นเสมอปลาย ในระยะหลังก่อนที่จะครบเกษียณอายุ มีโรคประจำตัวคือ โรค Gout เมื่อออกจากราชการแล้วข้าพเจ้าก็ได้ติดต่อและไปเยี่ยมเยียนคุณหมออยู่เสมอ ในระยะหลังนี้คุณหมอเริ่มปวดหลัง, ผ่าตัดเอานิ่วในถุงน้ำดีออก ครั้งสุดท้ายมีโรคหัวใจเข้ามาแทรก และได้เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลสมเด็จ-พระปิ่นเกล้าอยู่หลายเดือนก่อนถึงอนิจกรรม

การจากไปของคุณหมอย่อมนำความโศกเศร้ามาสู่ครอบครัว บรรดาญาติมิตร และเพื่อน ๆ ทั้งหลาย อาศัยกรรมดีที่คุณหมอกระทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าเชื่อว่ากุศลคงดลบันดาลให้วิญญาณคุณหมอ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเป็นแน่แท้

พล.ร.ท.โกเมท - คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู

แด่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ

ผมทราบข่าวด้วยความเสียใจว่า พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ อดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ซึ่งเป็นสถานที่ที่ท่านได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจเพื่อพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นโรงพยาบาลหลักของกองทัพเรือ

พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ เข้ารับราชการในกรมแพทย์ทหารเรือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านประสบความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ราชการตามลำดับโดยได้ดำรงตำแหน่ง "ผู้อำนวยการ" คนแรกของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปี ๒๕๐๐ และปีต่อมาเมื่อเลื่อนตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นก็ยังรักษาราชการตำแหน่งนี้จนถึงปี ๒๕๐๗ ท่านได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดทางการแพทย์ทหาร คือตำแหน่ง "นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ" ตั้งแต่ปี ๒๕๐๓ - ๒๕๑๔ เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี ระหว่างนี้ท่านก็ยังคงเอาใจใส่ดูแลกิจการของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าอย่างใกล้ชิด ดังนั้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน ผมจึงใคร่ขอกล่าวถึงท่านควบคู่ไปกับประวัติของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ กองทัพเรือมีนโยบายที่จะสร้างที่ทำการกรมแพทย์ทหารเรือและโรงพยาบาลใหม่ที่ตำบลบุคคโล จังหวัดธนบุรี จึงได้เสนอกระทรวงกลาโหมขอเวนคืนที่ดินในบริเวณนั้น ประมาณ ๒๖๐ ไร่ และได้ออกพระราชบัญญัติเวนคืนเรียบร้อย ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ขณะนั้นประเทศไทยอยู่ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา งบประมาณของประเทศต้องใช้จ่ายไปในด้านกำลังรบ รวมทั้งเกิดความขาดแคลนวัสดุก่อสร้าง เช่น เหล็ก ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อเวนคืนที่ดินเรียบร้อยแล้ว จึงยังมิได้ลงมือทำการก่อสร้างใด ๆ นอกจากทำถนนภายในโรงพยาบาลโดยอาศัยรถบรรทุกขนหินมาจากสัตหีบ และสร้างแบบจำลองอาคารตามแผนผังที่วางไว้ พวกเราภูมิใจกับแผนผังที่วางไว้ยิ่งนัก เพราะอาคารต่าง ๆ มีลวดลายสวยงามคล้ายคลึงกับตึกอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อสร้างเสร็จคงเป็นที่เชิดหน้าชูตาของกองทัพเรืออย่างยิ่ง แต่โชคไม่อำนวย ภายหลังแม้สงครามสงบแล้ว กองทัพเรือมีความจำเป็นที่จะต้องนำงบประมาณส่วนใหญ่ไปใช้ในการฟื้นฟูและพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ทันสมัย จึงยังไม่สามารถสร้างโรงพยาบาลใหม่ตามนโยบายที่วางไว้ได้ กาลเวลาล่วงเลยมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๔ เกิดขบถแมนฮัตตันโดยนายทหารเรือบางนายกองทัพเรือถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับการขบถครั้งนี้ด้วย รัฐบาลจึงจำกัดและยุบเลิกกองกำลังที่สำคัญของกองทัพเรือ เช่น กรมนาวิกโยธิน กองบินทหารเรือ และกองสัญญาณ เป็นต้น ดังนั้นกองทัพเรือจึงหันมาพัฒนาด้านบุคลากรและสวัสดิการ โดยส่งนายทหารทั้งชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน รวมทั้งแพทย์และพยาบาลไปศึกษาเพิ่มเติมในต่างประเทศ พร้อมกันนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างโรงพยาบาลตามนโยบายที่วางไว้ โดยได้ลงมือก่อสร้างในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ อาคารที่ก่อสร้างมีเฉพาะอาคารที่จำเป็นและเป็นแบบธรรมดา เพราะถ้าทำตามแบบที่วางไว้จะสิ้นค่าใช้จ่ายจำนวนมาก การก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ เรียกชื่อทางราชการว่า "โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ จึงได้ขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า"

ในระยะแรกที่การก่อสร้างแล้วเสร็จ ทางโรงพยาบาลก็ยังไม่สามารถเปิดดำเนินการได้เนื่องจากขาดแพทย์และพยาบาล ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ เดินทางกลับจากการศึกษา

และดูงานด้านสูติ - นรีเวชกรรม ที่ประเทศอังกฤษและอเมริกา ซึ่งท่านเดินทางไปตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๔ และได้รับคำสั่งของกองทัพเรือให้มาดำรงตำแหน่ง "หัวหน้ากองสูติ - นรีเวชกรรม" และรักษาราชการตำแหน่ง "ผู้อำนวยการ" อีกตำแหน่งหนึ่ง ดังนั้นโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าจึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นต้นมา ในชั้นแรกได้เปิดรักษาเฉพาะโรคเกี่ยวกับสตรี แบบเดียวกับโรงพยาบาลหญิงของกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้ชั้นล่างของตึกอำนวยการ (ตึกทันตกรรมในปัจจุบัน) เป็นที่ตรวจรักษาคนไข้นอกของแผนกอายุรเวชกรรม ศัลยกรรม และสูติ - นรีเวชกรรม ห้องจ่ายยา ห้องเอกซ์เรย์ และห้องพยาธิวิทยา ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่ทำการของฝ่ายอำนวยการของโรงพยาบาล ห้องทำฟัน และห้องตรวจรักษาโรคตา สำหรับคนไข้ที่ต้องเข้าพักรักษาในโรงพยาบาลทั้งหมดจะอยู่ที่ตึกสูติ - นรีเวชกรรม ในภายหลังโรงพยาบาลจึงเปลี่ยนมาให้บริการรักษาโรคทั่วไปทั้งชายและหญิงเช่นในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ผมย้ายจากโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพมาดำรงตำแหน่ง "หัวหน้าแผนกศัลยกรรม" ของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า แล้วเลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่ง "รองผู้อำนวยการ" ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ผมจึงเป็นผู้หนึ่งที่ทำงานใกล้ชิดกับ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ได้เห็นความเอาใจใส่ ความตั้งใจจริง และความพยายามของท่านในอันที่จะพัฒนาโรงพยาบาลให้เจริญก้าวหน้าตลอดมา แม้จะมีอุปสรรคท่านก็มิได้ท้อถอย ท่านได้ออกตรวจรักษาและผ่าตัดคนไข้ด้วยตนเองเพื่อให้คนไข้เกิดความนิยมและมีความเชื่อถือในความสามารถของแพทย์ของโรงพยาบาลยิ่งขึ้น และจากการที่ท่านมีบ้านพักอยู่ในบริเวณโรงพยาบาล ไม่ว่าจะไปไหนในเวลาค่ำคืนท่านจะต้องกลับมาแวะเยี่ยมคนไข้และดูแลความเรียบร้อยของโรงพยาบาลฯ เป็นประจำ

ในระยะแรก ทางโรงพยาบาลขาดแคลนพยาบาลอย่างมาก จึงได้เปิดอบรมพยาบาลผู้ช่วยในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เพื่อบรรเทาความขาดแคลนเฉพาะหน้า ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้น และได้มีผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรกในปี ๒๕๑๔ ทำให้การบริการรักษาพยาบาลมีผลดีและคล่องตัวยิ่งขึ้น ต่อมาโรงเรียนพยาบาลชายได้ย้ายมาอยู่รวมกันในบริเวณโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ทำให้งานพยาบาลขยายตัวยิ่งขึ้น รับกับการขยายตัวของงานในกรมแพทย์ทหารเรือ นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการศึกษาของแพทย์และพยาบาล โดยให้ทุนการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นผลให้ทางโรงพยาบาลมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้บริการแก่ทหาร ครอบครัวทหาร และประชาชนทั่วไปได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาวิชาการและบุคลากรดังกล่าว พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนาดังกล่าวอย่างจริงจัง

เนื่องจากสถานที่ตั้งโรงพยาบาลอยู่ค่อนข้างห่างไกลจากแหล่งชุมนุมชน ในระยะแรกจึงมีผู้มาขอรับการตรวจรักษาไม่มากนัก ต่อมาเมื่อบ้านเมืองขยายตัวและทางโรงพยาบาลสามารถทำให้ทหารและประชาชนมีความนิยมและเชื่อถือในบุคลากรของโรงพยาบาล ปริมาณผู้มาขอรับการรักษาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถานที่ที่มีอยู่จึงไม่พอเพียงกับความต้องการใช้งาน พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ จึงพยายามของบประมาณก่อสร้างอาคารเพิ่มเติม แต่กองทัพเรือมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณเพื่อกิจการที่จำเป็นอื่น จึงไม่สามารถจัดสรรเงินสนับสนุนโรงพยาบาลจำนวนมากได้ ดังนั้นท่านจึงได้ติดต่อขอเงินจากกองสลากกินแบ่งรัฐบาลมาสนับสนุนการก่อสร้างของโรงพยาบาลอีกทางหนึ่ง โดยได้เริ่มก่อสร้างตึกรังสีวิทยาในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ตึกผู้ป่วยศัลยกรรมในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และได้สร้างตึกสลากกินแบ่ง สูง ๕ ชั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งสำเร็จเรียบร้อยเปิดใช้ได้ในปี

พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยใช้ชั้นล่างเป็นที่ตรวจรักษาคนไข้นอกทุกแผนกแทนอาคารหลังเดิมซึ่งคับแคบ ชั้นที่ ๒ ใช้เป็นที่ทำการกรมแพทย์ทหารเรือ และที่ทำการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ชั้นที่ ๓ เป็นห้องผ่าตัดศัลยกรรมและห้องสมุด ชั้นที่ ๔ เป็นห้องคนไข้พิเศษศัลยกรรม ชั้นที่ ๕ เป็นห้องคนไข้พิเศษอายุรเวชกรรม การก่อสร้างทั้งหมดนี้ใช้เงินรวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินมีมูลค่าสูงอย่างยิ่งในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังได้ทำการก่อสร้างอาคารด้วยงบประมาณของกองทัพเรืออีกจำนวนหนึ่ง ทำให้โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นโรงพยาบาลที่สมบูรณ์ด้วยบุคลากร สถานที่ และเครื่องมือเครื่องใช้ทางการแพทย์ มีขีดความสามารถรับรักษาโรคได้ทุกสาขา และมีความเจริญก้าวหน้าตราบเท่าทุกวันนี้

ในขณะที่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ท่านได้เอาใจใส่ดูแลและให้การสนับสนุนกิจการของโรงพยาบาลของกรมแพทย์ทหารเรือทุกแห่ง ได้ออกตรวจเยี่ยมเพื่อรับทราบปัญหาและหาทางแก้ไขเป็นประจำทุกปี ทำให้กิจการของกรมแพทย์ทหารเรือเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นับว่าท่านเป็นผู้นำที่มีความสามารถสูงผู้หนึ่ง

พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง มีเพียงโรคเก๊าท์เป็นโรคประจำตัว ท่านเริ่มมีอาการเจ็บบริเวณหัวใจจนเป็นลมเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ก่อนกำหนดการเดินทางไปประชุมสมาคมแพทย์ทหารที่สหรัฐอเมริกาเพียงเล็กน้อย แต่ท่านก็สามารถรักษาตัวจนหายและสามารถเดินทางไปประชุมได้ตามกำหนด ต่อมาท่านก็ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงและเส้นเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจตีบ ท่านเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ และมีสุขภาพไม่แข็งแรงเหมือนเดิม ท่านเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นครั้งคราว ในปีสุดท้ายนี้แพทย์ตรวจพบว่าไตไม่ทำงาน และในที่สุดท่านก็ได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยความสงบด้วย UREMIA ในโรงพยาบาลที่ท่านเป็นผู้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจพัฒนาจนเจริญก้าวหน้านั่นเอง

ขอให้กรรมดีที่ท่านได้ปฏิบัติมาแล้วจงเป็นพลปัจจัยที่ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านประสบแต่ความสุขสงบในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พล.ร.ท. ลักษณ์ บุญศิริ

(ลักษณ์ บุญศิริ)

จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา

เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้

ผมได้ทราบข่าวอนิจกรรมของ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ อดีต พญ.ทร. ที่ รพ.สมเด็จ-พระปิ่นเกล้าฯ เมื่อ ๙ มิ.ย. ๓๑ ด้วยความสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้เคยร่วมงานในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านมาระยะหนึ่ง ท่านนับได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของกรมแพทย์ ทร. เพราะเป็นผู้ที่บุกเบิกสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่กรมแพทย์ ทร. จากความตั้งใจมั่นอย่างเด็ดเดี่ยวของท่าน ประกอบด้วยลักษณะการเป็นผู้นำ ทำให้กรมแพทย์ทร. ได้เจริญและก้าวหน้าไปในทุก ๆ ด้าน

พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ เป็นผู้ที่เกิดมาดี พรั่งพร้อมด้วยชาติตระกูล การอบรม และสติปัญญา นอกเหนือจากการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการและสังคมแล้ว ท่านยังเป็นผู้ใฝ่ใจในทางพุทธศาสนา ได้บำเพ็ญกุศลในการทำบุญทอดกฐิน และในการรักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณร จากการที่ท่านได้ใกล้ชิดกับบรรพชิตโดยเฉพาะท่านที่ทรงคุณธรรมสูง เช่นท่านอาจารย์ลี ทำให้พล.ร.ท.สนิทได้มีโอกาสฝึกการปฏิบัติธรรมทางจิตใจในทางพุทธศาสนา มีการทำกรรมฐานทั้งสมถะและวิปัสสนา

อย่างไรก็ดี ตราบเท่าที่ยังมีขันธ์ ไม่มีผู้ใดที่จะรอดพ้นสังขารทุกข์จากวิบากกรรมไปได้ พล.ร.ท.สนิทก็ตกอยู่ในหลักความจริงอันนี้ ในระยะหลังท่านต้องป่วยด้วยโรคหัวใจ โรคเกาต์ และโดยเฉพาะโรคเสื่อมของกระดูกสันหลัง ซึ่งทำความทรมานให้แก่ท่านเป็นอย่างยิ่ง แม้ท่านจะตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และทำการเยียวยามาโดยตลอด ในระยะหลัง ๆ ท่านต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลโดยมีอาการแทรกทางไต อาการปวดหลังก็ยังทรมานท่านเป็นอย่างมาก เดชะบุญที่ท่านได้ฝึกจิตไว้ดีโดยการทำสมาธิ ทำให้อาการรุนแรงของโรคได้ทุเลาลงไปบ้าง

กุศลกรรมที่ท่านบำเพ็ญมาด้วยดีตลอดชีวิต ทำให้ทุกขเวทนาหนักได้บรรเทาลงไปบ้าง ประกอบทั้งได้รับการปรนนิบัติอย่างดีเยี่ยมของศรีภริยาของท่านซึ่งคอยดูแลใกล้ชิดท่านตลอดเวลา แม้แต่ในช่วงที่ท่านจะจากโลกนี้ไป ก็ได้ให้สติให้ระลึกถึงพระและกรรมดีตลอดเวลา ทำให้ท่านจากไปด้วยอาการสงบ เพราะฉะนั้นจากพุทธภาษิตที่นำมากล่าวเป็นหัวข้อเรื่อง ผมแน่ใจว่าท่านต้องได้ไปสู่สุคติเป็นแน่แท้

ในสุดท้ายนี้ ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้ท่านได้ประสบสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พล.ร.ท. พิริยะ โหตรภวานนท์

(พิริยะ โหตรภวานนท์)

๓ กรกฎาคม ๒๕๓๑

แด่ท่าน พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ

กระผมขออนุญาตเขียนจากความทรงจำด้วยศรัทธาในผลงานของท่าน เพื่อเป็นอนุสรณ์และแสดงความเคารพ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ท่านได้รับมอบหมายให้เปิดโรงพยาบาลทหารเรือที่บุคคโล (โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปัจจุบัน) อาคารที่นั่นสร้างไว้อยู่บ้างนานแล้วยังไม่ครบ เพราะโครงการหยุดชะงัก เมื่อแพทย์และบุคคลที่จะต้องไปอยู่โรงพยาบาลใหม่โดยท่านขออนุญาตส่งไปรับการอบรมมีจำนวนมากพอสมควร ท่านก็ได้บุกเบิกเปิดดำเนินการตรวจรักษา ขั้นต้นทำเฉพาะบางแผนกคือรับแต่ผู้ป่วยหญิงและเด็ก ทั้งที่เป็นครอบครัวทหารและประชาชน เท่ากับเป็นการขยายงานตรวจรักษาครอบครัวทหารซึ่งแต่ก่อนหน้านี้ทำได้จำกัด

ท่านได้ขยายขีดความสามารถของโรงพยาบาล ทำภารกิจให้ครบถ้วนจนมีครบทุกสาขาวิชา มีบริการเป็นที่เชื่อถือได้ แพทยสภาอนุญาตให้ดำเนินการสอนแพทย์ฝึกหัดได้ นอกจากการรักษาพยาบาลท่านได้ให้และวางแนวทางฝึกหัดศึกษาพัฒนาความรู้ด้วยการเผยแพร่วิชาการด้วยรูปแบบต่าง ๆ ท่านได้อุทิศกำลังกายกำลังใจในการติดต่อสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้มีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการเพิ่มความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงานโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

อาคารต่าง ๆ ถูกสร้างทยอยกันขึ้น โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลหญิง โรงเรียนพยาบาลหญิง โรงเรียนอบรมหลักสูตรเพิ่มเติมเกิดตามมา เวชศาสตร์ทหารท่านสนใจเป็นพิเศษ ได้จัดให้มีการฝึกบริการแพทย์ทางยุทธวิธี เผยแพร่ความรู้เวชศาสตร์ใต้น้ำ และวางแนวทางให้มีการศึกษาพัฒนาและจัดหาเครื่องอุปกรณ์ที่จำเป็นเพิ่มเติม หลังจากงานสร้างโรงพยาบาล ท่านก็มาดำเนินการสร้างตึก ๕ ชั้น ระยะนั้นท่านได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดของกรมแพทย์ทหารเรือแล้ว ตึกนี้ใช้เป็นที่ตรวจรักษาและกองบังคับการของโรงพยาบาล ท่านได้มาตั้งกองบังคับการกรมแพทย์ทหารเรือที่ชั้น ๒ ของตึกนี้ด้วยเพื่อบริหารงานและขยายงานเพื่อรับหน่วยขึ้นตรงที่ย้ายมาแล้วและกำลังจะมาอยู่ที่นี่

ท่านได้ริเริ่มและดำเนินการสร้างพระบวรราชอนุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นที่สักการะและรวมพลังใจของข้าราชการทุกคน

ท่านสนใจความเป็นอยู่และสวัสดิภาพของผู้น้อยมาก ได้ดำเนินการให้มีและวางหลักการจัดสรรที่พัก และการสงเคราะห์เรื่องการเงินไว้ด้วยกิจการสวัสดิการของกรมฯ งานของผู้ในปกครองท่านไปร่วมด้วยเสมอทั้ง ๆ ที่ต้องปฏิบัติงานราชการอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว

งานของท่านที่กระผมได้เคยรับทราบเท่าที่นึกได้และพรรณนามานี้มีแต่ขาดไม่มีเกิน ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ได้อุทิศกำลังกาย และกำลังใจสร้างความเจริญแก่การแพทย์ทหารเรือในระยะเวลาของท่านเป็นอย่างมาก ขอแสดงความเคารพไว้ ณ ที่นี้ และเชื่อว่าความดีที่ท่านได้กระทำนี้จะนำท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย

พล.ร.ท. บรรยงก์ ถาวรามร ร.น.

(บรรยงก์ ถาวรามร)

อาลัยท่านนายแพทย์ใหญ่

ท่านนายแพทย์ใหญ่ พลเรือโทสนิท โปษะกฤษณะ กับผมรับราชการร่วมกันในกรมแพทย์ทหารเรือตั้งแต่ ๒๔๘๘ ถึง ๒๕๑๔ รวม ๒๖ ปี ใน ๑๓ ปีแรก ต่างคนต่างย้ายสับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามหน่วยต่าง ๆ ทุก ๑ - ๒ ปี ตามระบบงานของกรมแพทย์ทหารเรือสมัยนั้น จำได้ว่าเคยอยู่ร่วมโรงพยาบาลเดียวกับท่านเพียง ๒ ครั้ง ครั้งละไม่ถึง ๓ เดือน แต่ในระยะ ๑๓ ปีหลัง เมื่อท่านดำรงตำแหน่งรองนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ รักษาราชการผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล (รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้าในปัจจุบัน) และต่อมาเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือนั้น ผมได้มารับราชการใต้บังคับบัญชาใกล้ชิดกับท่านโดยตลอด

ในฐานะผู้อำนวยการคนแรก ท่านเป็นผู้เริ่มก่อตั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ตามโครงการที่ชะงักมานานเนื่องจากสงครามมหาเอเชียบูรพา และเป็นผู้ปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ของโรงพยาบาลนี้โดยลำดับมาใน ๙ ปีแรก เป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะพัฒนาเป็นศูนย์การแพทย์ของกองทัพเรือต่อไปตามความคิดเดิม ในด้านวิชาการท่านรักษาราชการหัวหน้ากองสูติ-นรีเวชกรรมอีกตำแหน่งหนึ่ง นอกจากนั้นท่านยังรอบรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ เป็นอย่างดี เนื่องจากเคยปฏิบัติงานหมุนเวียนในด้านอายุรเวชกรรม รังสีวิทยา และศัลยกรรมอยู่ถึง ๑๔ ปี ก่อนที่จะไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ และกลับมาเริ่มงานด้านสูตินรีเวชกรรมซึ่งเป็นวิชาที่ท่านสอบได้คะแนนยอดเยี่ยมเมื่อเป็นนักเรียนแพทย์

ท่านเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือคนแรกที่ได้รับพระราชทานยศ พลเรือโท และเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือคนสุดท้ายก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นเจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ ท่านดำรงตำแหน่งอยู่นานถึง ๑๒ ปี มีผลงานในการพัฒนากรมแพทย์ทหารเรือมากมายสุดที่จะกล่าวให้ถ้วนถึงได้ ที่สำคัญคือได้ย้ายกรมแพทย์ทหารเรือจากปากคลองมอญมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน และได้พัฒนาหน่วยขึ้นตรงต่าง ๆ โดยทั่วถึง ที่เกี่ยวข้องกับผมมากที่สุดคือ เป็นผู้ขยายกองการศึกษา และเปิดโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยเพื่อผลิตพยาบาลหญิงขึ้นเองในกองทัพเรือ

กรมแพทย์ทหารเรือของเราซึ่งในอดีตเคยรุ่งเรืองไม่แพ้เหล่าทัพใด ได้ตกต่ำลงมากหลังจากอุบัติการแมนฮัตตัน ความตกต่ำนี้เกิดจากการเมืองโดยแท้ พวกเราในกรมแพทย์ทหารเรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลย ในการฟื้นฟูกิจการกรมแพทย์ทหารเรือในระยะที่เป็นนายแพทย์ใหญ่ ท่านก็จำเป็นต้องดำเนินการทางการเมืองบ้าง ซึ่งบางสมัยก็เป็นผลดี แต่บางสมัยก็เป็นผลร้าย ทำให้เกิดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ไม่น่าจะเกิด ผมทราบดีว่าท่านต้องใช้ความมานะพยายามและความอดกลั้นเพียงไรในการนี้ ผมประทับใจในขันติธรรมอันยอดเยี่ยมของท่าน

บัดนี้ท่านได้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความอาลัยรักของผู้เคยร่วมงานใต้บังคับบัญชา ขออำนาจกุศลผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญมา จงนำดวงวิญญาณของท่านสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

พล.ร.ท. [signature]

(ฉายแสง ณ นคร)

แพทย์ใหญ่ทหารเรือ
คนที่ ๑๒

หน่วยแพทย์ทหารเรือได้รับการสถาปนาเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ตามประกาศของกรมยุทธนาธิการ ในครั้งแรกเป็นโรงพยาบาลทหารเรือ มี เรือเอกทั่ง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บังคับบัญชาคนแรกของหน่วยแพทย์นี้ ในสมัยนั้นเรียกว่า "สารวัตรโรงพยาบาลทหารเรือ" ถ้าเทียบศักดิ์เท่านายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ หรือเจ้ากรมแพทย์ทหารเรือในปัจจุบัน ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ก็เป็นผู้บังคับบัญชาคนที่ ๑๒ หรือเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ หรือเจ้ากรมแพทย์ทหารเรือคนที่ ๑๒ นั่นเอง

ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ เข้ารับตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓ และดำรงตำแหน่งจนถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นเวลา ๑๒ ปี นับว่าเป็นผู้ครองตำแหน่งที่ยาวนานที่สุดเป็นประวัติการณ์ แต่ก็เป็นเวลานานที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง เพราะตลอดเวลานี้ท่านได้พัฒนากิจการของกรมแพทย์ทหารเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าให้ก้าวหน้าและนำความเจริญมาสู่เป็นอเนกอนันต์

เมื่อผมสำเร็จการศึกษาและกลับมารับราชการในกองทัพเรือ ในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น หลังจากที่นั่งประจำอยู่ที่กรมกำลังพลระยะหนึ่ง กองทัพเรือก็ลงคำสั่งให้ผมไปประจำที่โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ ผมจึงไปรายงานตัวต่อท่านพลเรือตรี สนิท โปษะกฤษณะ (ยศขณะนั้น) ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ซึ่งขณะนั้นนอกจากท่านจะดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือแล้ว ยังรักษาการผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าอีกด้วย เป็นครั้งแรกที่ผมได้พบและรู้จักท่าน ในวันนี้ท่านได้ให้โอวาทพอสรุปสั้น ๆ ได้ว่า "...ให้ตั้งใจทำงาน ใช้วิชาความรู้ที่ได้ไปเล่าเรียนมาให้เกิดประโยชน์ และจงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่..." ผมได้ยึดปฏิบัติมาตลอดเวลาที่ผมรับราชการอยู่ และก็คงด้วยโอวาทอันนี้ที่มีส่วนทำให้ชีวิตราชการของผมประสบความสำเร็จด้วยดี

เมื่อระลึกถึงโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าในสมัย ๒๘ ปีก่อนโน้นแล้ว ช่างแตกต่างกับปัจจุบันเหลือเกิน สมัยนั้นพื้นที่ของโรงพยาบาลแม้จะมีอยู่ถึง ๕๐ ไร่เศษ แต่พื้นที่ใช้งานดูเหมือนจะไม่เกิน ๕ ไร่โดยประมาณ คือ จากส่วนหน้าที่ติดกับถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน แล้วลึกเข้าไปประมาณไม่เกิน ๑๕๐ เมตร ต่อจากนั้นส่วนหลังที่ลึกเข้าไปของพื้นที่ที่เหลือ เป็นสวนที่รกร้าง หรือจะเรียกว่าเป็นป่าย่อม ๆ ก็ได้ มีต้นไม้ และหญ้ารกสูง บรรยากาศแม้จะร่มเย็นด้วยร่มไม้ แต่ก็ดูเหงา ๆ ไม่คึกคัก มีตึกอยู่ไม่กี่หลัง ได้แก่ ตึกอำนวยการ ซึ่งเป็นตึกทันตกรรมขณะนี้ ชั้นล่างใช้เป็นห้องจ่ายยา และที่ตรวจคนไข้ภายนอก มีตึกนรี และตึกผู้ป่วย ซึ่งปัจจุบันได้รับการเสริมสร้างเป็นตึกกุมาร ตึกนี้รับผู้ป่วยทั้งอายุรและศัลย์ปนกัน ชั้นล่างเป็นคนไข้ชาย ชั้นบนเป็นคนไข้หญิง มีเรือนแถวสำหรับข้าราชการยังคงอยู่ที่ข้างตึกพยาธิจนปัจจุบัน พยาบาลก็มีน้อย ทราบว่าท่านนายแพทย์ใหญ่ต้องไปขอแบ่งมาจากโรงพยาบาลจุฬาฯ โรงพยาบาลศิริราช และที่อื่นที่พอจะหาได้ ซึ่งก็แสนจะยากเย็น ภาพเหล่านี้มองดูแล้วไม่น่าภาคภูมิเสียเลย นี่คือภาพแรกที่ผมเห็นโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเมื่อ ๒๘ ปีก่อนโน้น

หลังจากที่ผมเข้ารับราชการที่โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯแล้ว ต่อมาก็ย้ายไปโรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ แล้วก็มาประจำที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๐๖ และอยู่ที่นี่เป็นเวลานาน จึงได้รู้เห็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และคึกคัก มีการก่อสร้างและการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพราะความสามารถของท่านนายแพทย์ใหญ่ที่พยายามวิ่งเต้นหาทุนรอนมาก่อสร้าง เนื่องด้วยกองทัพเรือในขณะนั้นไม่มีงบประมาณพอที่จะสนับสนุนได้ งบประมาณที่กองทัพเรือได้รับการจัดสรรมาก็น้อยมาก แต่ท่านผู้ใหญ่ของกองทัพเรือในสมัยนั้นก็ได้สนับสนุนท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท ในการที่จะหาทุนรอนมาก่อสร้างโรงพยาบาลให้สมศักดิ์ศรีของกองทัพเรือ ด้วยความพยายามของท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท ในที่สุดก็ได้รับความสำเร็จโดยสำนักงานสลากกินแบ่งของรัฐบาลมอบเงินให้ก้อนใหญ่พอที่จะทำให้สามารถสร้างตึกรังสี ตึกศัลยกรรม ตึกอายุกรรม และตึก ๕ ชั้นขึ้นมาได้ ระหว่างนี้กองทัพเรือก็พยายามสนับสนุนเท่าที่จะจัดสรรปันแบ่งมาให้ได้ ทำให้เกิดตึกพยาธิวิทยา และตึกอื่น ๆ ตามมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นท่านยังชักชวนให้มีการบริจาคทั้งจากบุคคลภายนอก และภายใน ทำให้สามารถสร้างตึกพิเศษ "ตั้งตรงจิตต์" และพระบวรราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ขึ้นประดิษฐาน ณ สนามหน้าโรงพยาบาล สถิตสถาพรสง่างามเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บรรดาข้าราชการ แพทย์ พยาบาล พนักงาน ผู้ป่วย และบุคคลทั่วไปได้สักการะบูชาเป็นมิ่งขวัญและกำลังใจให้ประสบความร่มเย็นเป็นสุขกันทั่วหน้า พระบวรราชานุสาวรีย์นี้ได้กระทำพิธีเปิดโดยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๙

ตั้งแต่นั้นมา ชะรอยจะเป็นด้วยพระบารมีแห่งองค์สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทำให้การพัฒนาของท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท ได้ก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลอยู่เสมอ แม้ว่าจะมีอุปสรรคนานัปการก็ตาม โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ซึ่งประสบอุปสรรคในการขอตั้งมานาน ก็ก่อตั้งได้สำเร็จใน พ.ศ. ๒๕๑๑ แทนโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลซึ่งท่านได้ตั้งขึ้นก่อนหน้านี้เพื่อผลิตผู้ช่วยพยาบาลมาเป็นกำลังเสริมพยาบาลที่เราขาดแคลน บรรดาผู้ช่วยพยาบาลเหล่านี้ได้เป็นกำลังในการพัฒนาโรงพยาบาล หลายคนยังรับราชการเป็นประโยชน์ต่อกรมแพทย์ทหารเรือมาจนบัดนี้ จัดว่าเป็นผู้บุกเบิกด้วยเหมือนกัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าก็ได้รับการรับรองจากแพทยสภาให้เป็นสถาบันฝึกอบรมแพทย์ฝึกหัดได้ เท่ากับเป็นการรับรองว่าโรงพยาบาลของเรามีศักดิ์ศรีและมีมาตรฐานเป็นที่รับรองในวงการแพทย์ของประเทศแล้ว

ในด้านวิชาการในยุคนี้ได้มีการส่งแพทย์ และพยาบาลไปศึกษาและดูงานทั้งในและนอกประเทศเป็นการพัฒนาคุณภาพกำลังพลให้มีคุณภาพเข้มแข็งขึ้น สำหรับตัวท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท เองนอกจากจะสนใจในการพัฒนา บริหาร และวิชาการแพทย์ทุกสาขาแล้ว ยังมีความสนใจในวิชาเวชศาสตร์ใต้น้ำ ท่านได้เดินทางไปดูงานเวชศาสตร์สาขานี้หลายครั้งในต่างประเทศ และได้เขียนบทความที่เป็นความรู้และมีประโยชน์ทางวิชาการในสาขานี้ไว้หลายครั้ง ทั้งนี้ เนื่องจากท่านเห็นการณ์ไกลและเห็นว่าเวชศาสตร์ใต้น้ำนี้ ในอนาคตจะมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อกองทัพเรือเป็นอย่างมาก จึงนับว่าท่านเป็นผู้นำเวชศาสตร์ใต้น้ำมาสู่วงการแพทย์ของกองทัพเรือเป็นคนแรกก็ได้ เพราะต่อมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ กองเวชศาสตร์ใต้น้ำและการบินก็ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นทางการในกรมแพทย์ทหารเรือ พร้อมอุปกรณ์ที่ทันสมัย คือ ห้องปรับบรรยากาศสูง ซึ่งกรมแพทย์ทหารเรือได้ลงทุนไปประมาณ ๒๐ ล้านบาทเศษ และเปิดดำเนินการแล้ว นับเป็นสถาบันแรกที่ได้นำเวชศาสตร์สาขานี้มาสู่ประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ไม่เพียงต่อวงการแพทย์ทหารเรือเท่านั้น แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการแพทย์ทั่ว ๆ ไปด้วย เพราะเป็นการรักษาแผนใหม่ที่รักษาโรคได้หลายชนิด มิใช่แต่โรคที่เกิดจากความกดดันเท่านั้น

ในด้านเผยแพร่ทางวิชาการ ท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท ได้ริเริ่มออกหนังสือวารสารแพทย์นาวีขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่วิชาการแพทย์ทหารเรือ และได้ออกหนังสือข่าวสารแพทย์นาวีขึ้นด้วย ฉบับหลังนี้เป็นหนังสือกึ่งวิชาการและข่าวสารต่าง ๆ ของกรมแพทย์ทหารเรือ มุ่งหวังให้หน่วยแพทย์ทหารเรือที่อยู่ไกล ได้รับทราบข่าวสารการเคลื่อนไหว และความรู้ทางวิชาการ จะได้ทันต่อเหตุการณ์ หนังสือทั้ง ๒ ฉบับนี้ยังยืนยงคงอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้จะมีอุปสรรคในเรื่องทุนรอนและบทความทางวิชาการ แต่ผู้จัดทำที่รับช่วงกันต่อ ๆ มาก็พยายามประคับประคองให้อยู่รอดมาได้ เพราะเป็นศักดิ์ศรีอันหนึ่งที่เราต้องรักษาไว้เหมือนกัน

เพราะความสามารถในการพัฒนาและความดีเด่นในผลงานที่เกิดขึ้น ทำให้ท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท ได้รับการพิจารณาให้เข้าศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา นับเป็นคนแรกในประวัติศาสตร์ เป็นแพทย์ทหารเรือคนแรกที่ได้รับเกียรตินี้ ในสมัยนั้น นับว่าอัศจรรย์พอสมควร เพราะเกียรติทั้งสองประการที่กล่าวนี้ กล่าวได้ว่า “เป็นไปไม่ได้” สำหรับนายทหารเรือที่มิใช่เหล่าหลัก แต่ก็ได้เกิดขึ้นแล้ว นอกจากนั้นท่านยังเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือคนแรกที่ได้รับพระราชทานยศ “พลเรือโท” ตามอัตราที่กำหนดใหม่ เป็นความเฟื่องฟู และโดดเด่นจริง ๆ นับว่าท่านเป็นผู้นำในวงการแพทย์ทหารเรือเกือบจะทุกด้าน แต่แล้วในวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ท่านก็ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำกองบัญชาการกองทัพเรือ น่าเสียดาย เป็นอันหมดยุคของท่าน ภายหลังที่ได้ปกครองกรมแพทย์ทหารเรือมาเป็นเวลานานถึง ๑๒ ปีเต็ม เป็น ๑๒ ปีที่เต็มไปด้วยการสร้างสรรค์ และเกิดคุณอนันต์นานัปการแก่กรมแพทย์ทหารเรือ และโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นอย่างยิ่ง

คงจะไม่เป็นการเกินไปถ้าผมจะขอยกย่องท่านว่าเป็นผู้นำการแพทย์ทหารเรือมาสู่ความเจริญก้าวหน้าในยุคใหม่ ท่านเป็นทั้งผู้นำและนักพัฒนาที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จะบุกไปข้างหน้าเสมอ คือ “ลุย” นั่นเอง แม้ว่าจะต้องฝ่าพงหนามที่แหลมคม และทำให้ต้องบาดเจ็บก็ตาม ก็ไม่ท้อถอย เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจยิ่งนัก ที่พืชแห่งความเจริญที่ท่านได้หว่านไว้ และทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ปกป้องทะนุถนอมอย่างสุดความสามารถ ได้มีรากฐานหยั่งลึก มั่นคง เติบโต แตกช่อ ออกดอก ออกผล งอกงามเจริญขึ้นเทียมหน้าเทียมไหล่ไม่น้อยหน้าใคร ทั้งความโอฬารและคุณภาพ ทำให้เกิดภาพที่สวยงามจากภาพเดิมของโรงพยาบาลในป่าย่อม ๆ เมื่อ ๓๐ ปีก่อน มาเป็นโรงพยาบาลที่สวยงามทันสมัยด้วยอาคารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และแมกไม้ที่ร่มรื่น ทำให้เกิดความร่มเย็น ประกอบด้วยทัศนียภาพที่สวยงามป่าเก่าได้หายไปแล้ว มีแต่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย พื้นที่ที่เคยกว้างขวาง บัดนี้ชักจะแคบลงแล้วด้วยความเจริญที่เกิดขึ้นตามมา

แม้ท่านจะได้จากเราไปสู่สุคติภพแล้ว แต่คุณความดีและผลงานที่ท่านได้กระทำไว้จะเป็นอนุสาวรีย์ที่คงอยู่ในโลกนี้ตลอดไปให้ผู้อยู่หลังได้ระลึกถึง

ขอดวงวิญญาณของท่านจงสู่สรวงสวรรค์ด้วยความสงบสุขในสัมปรายภพทุกประการ...

"...ท่านพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ผู้ยิ่งใหญ่..."

พลเรือโท

(สรวุฒิ วีระบุตร)

คารวะแด่อาจารย์ที่เคารพ

ทั้ง ๆ ที่ได้ทราบข่าวการเจ็บไข้ได้ป่วยของท่านอยู่เสมอมา แต่ก็อดใจหายไม่ได้เมื่อได้รับทราบการจากไปของท่าน วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ เป็นวันที่ชาวกรมแพทย์ทหารเรือทุกคนมีความรู้สึกเหมือน ๆ กันว่าได้สูญเสียอาจารย์ที่พวกเราเคารพรัก ผู้ใหญ่ที่พวกเราเคารพนับถือไปอีกหนึ่งท่าน ท่านเป็นต้นแบบนักพัฒนาโดยได้สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่กรมแพทย์ทหารเรือ ไม่ว่าจะเป็นในทางด้านวัตถุ ทางบุคลากร และทางวิชาการ ข้าพเจ้าจำได้ดี เมื่อข้าพเจ้าเข้ามาร่วมงานเป็นแพทย์ทหารเรือนั้น เป็นเวลาที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ในต่างประเทศ เมื่อท่านกลับมาจึงได้มีโอกาสร่วมทำงานกับท่าน กรมแพทย์ทหารเรือในขณะนั้นยังตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ ปัจจุบัน ซึ่งมีเนื้อที่จำกัดและยังไม่เป็นโรงพยาบาลทั่วไป ให้การรักษาพยาบาลในขีดจำกัดและไม่ครบทุกสาขา ท่านได้พิจารณาและเล็งเห็นว่า "กรมแพทย์ทหารเรือ" สมควรที่จะมีโรงพยาบาลที่มีขีดความสามารถเป็นโรงพยาบาลทั่วไปเท่าเทียมกับเหล่าทัพอื่น และโรงพยาบาลของรัฐ จึงได้วางโครงการสร้างโรงพยาบาลแห่งใหม่ขึ้น คือ "โรงพยาบาลบุคคโล" ซึ่งได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับจนเป็น "โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า" ในปัจจุบัน โดยท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการคนแรก โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้านอกจากจะเป็นโรงพยาบาลทั่วไป ที่มีขนาด ๗๕๐ เตียงแล้ว ยังเป็น "ศูนย์การแพทย์ของกองทัพเรือ" อีกด้วย นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้ก่อตั้ง "โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย" ของกรมแพทย์ทหารเรือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาโดยตลอด สามารถผลิตพยาบาลระดับปริญญามาจนตราบทุกวันนี้ ที่ได้กล่าวมาเป็นเพียงส่วนน้อยในผลงานของท่าน ชาวกรมแพทย์ทหารเรือทุกคนขอน้อมคารวะในความตั้งใจและความพยายามมุ่งมั่นของท่านในการที่ได้พัฒนากิจการแพทย์ของกองทัพเรือให้เจริญก้าวหน้า ขอให้ดวงวิญญาณของท่านอาจารย์สนิท ที่เคารพรักของพวกเราจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

(พนิต ศรียาภัย)
เจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ
๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๑

อาลัยท่านอาจารย์

ผมรู้จักท่านนายแพทย์ใหญ่ สนิท โปษะกฤษณะ มาตั้งแต่ผมยังเป็นเด็ก เพราะท่านเป็นเพื่อนกับคุณพ่อของผม รู้สึกว่าคุณพ่อผมจะชอบท่านมาก เพราะพูดถึงอยู่บ่อย ๆ เมื่อผมเข้ารับราชการในกรมแพทย์ทหารเรือ ก็ได้รับความกรุณาจากท่านเป็นอันมาก โดยส่งไปฝึกงานที่โรงพยาบาลศิริราชก่อนที่ผมจะไปศึกษาต่อที่เมืองนอก เมื่อผมกลับมาแล้ว ท่านก็ได้เอามาทำงานกับท่านที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าตลอดมา ท่านนายแพทย์ใหญ่ท่านเป็นคนดี มีเมตตากรุณาต่อผู้น้อยอย่างทั่วถึง จึงเป็นที่รักและเคารพของพวกเราทุกคน ท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เป็นผู้อำนวยการคนแรกของโรงพยาบาล ได้ทำความเจริญให้แก่โรงพยาบาลอย่างมากมาย จนกระทั่งเป็นโรงพยาบาลชั้นแนวหน้าอยู่ในขณะนี้

ปัญหาใหญ่ที่ท่านป่วย คือโรคหัวใจ และไตเสื่อมสมรรถภาพ ซึ่งพวกเราก็ได้ช่วยรักษาพยาบาลท่านอย่างเต็มกำลัง จนกระทั่งถึงระยะสุดท้ายของโรค ท่านจึงจากพวกเราไป

ขออำนาจกุศลผลบุญ และกรรมดีทั้งหลายที่ท่านได้ทำมาตลอดชีวิต จงดลบันดาลให้ท่านประสบความสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พล.ร.ต. [signature]

(ฉันท์ กลกิจโกวินท์)

ผู้ช่วยกรมแพทย์ทหารเรือ

เคารพ พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ เคยดำรงตำแหน่งเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ (ตำแหน่งนี้ต่อมาเปลี่ยนเป็น เจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ เมื่อ ๒๙ ส.ค. ๑๖) คนที่ ๑๒ โดยดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๐๓ ถึง ๑๙ ธ.ค. ๑๔ ท่านเป็นบุคคลแรกที่ได้รับพระราชทานยศ พลเรือโท ในตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ (เมื่อ ๑๗ ก.พ. ๑๐) ตำแหน่งอื่นที่สำคัญนอกจากนี้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ ตั้งแต่ ๑๘ ก.ย. ๒๕๐๐ ถึง ๒๐ ต.ค. ๐๑ และเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อ ๓ ก.พ. ๐๒ และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภา

เมื่อกองทัพเรือได้มีคำสั่งให้กรมแพทย์ทหารเรือตั้งโรงพยาบาลทหารเรือขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่ง เพื่อให้บริการทางการแพทย์แก่ข้าราชการของกองทัพเรือ และครอบครัว ตลอดจนประชาชนที่มีบ้านเรือนในพื้นที่จังหวัดธนบุรี นาวาเอก สนิท โปษะกฤษณะ (ยศในขณะนั้น) ก็ได้รับมอบความไว้วางใจให้เป็นผู้มาควบคุมดูแลการก่อสร้างโรงพยาบาลทหารเรือแห่งใหม่ที่ตำบลบุคคโล อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี เมื่อ ๑ ม.ค. ๒๕๐๐ การก่อสร้างขั้นต้นได้แล้วเสร็จและเปิดกิจการให้การตรวจรักษาด้านสูติ - นรีเวชกรรม และกุมารเวชกรรมแก่ข้าราชการของกองทัพเรือและครอบครัว ตลอดจนประชาชนทั่วไป เมื่อ ๒๗ มี.ค. ๒๕๐๐ ตลอดเวลาที่เปิดให้บริการทางการแพทย์นี้ ท่านได้ออกตรวจผู้ป่วยนอกด้วยตนเอง นำคณะแพทย์ตรวจผู้ป่วยใน ทำการผ่าตัดผู้ป่วย เข้าร่วมประชุมวิชาการ ตรวจความสะอาดและความเรียบร้อยทั่วไป ตรวจโรงครัวและอาหารผู้ป่วย ตลอดจนตรวจเยี่ยมผู้ป่วยหลังเวลาราชการเป็นประจำทุกวัน เมื่อการก่อสร้างโรงพยาบาลส่วนใหญ่แล้วเสร็จ สามารถเปิดเป็นโรงพยาบาลทั่วไปให้การตรวจรักษาทั้งผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในได้ทุกแผนก กองทัพเรือได้ลงคำสั่งแต่งตั้งให้ท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล เป็นคนแรก เมื่อ ต.ค. ๒๕๐๐ ต่อมาโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโลได้รับพระราชทานชื่อโรงพยาบาลใหม่ว่า โรงพยาบาลสมเด็จ-พระปิ่นเกล้า เมื่อ ๑๑ พ.ย. ๐๒ ท่านคงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าต่อมาจนถึง ๑ ม.ค. ๐๗ จึงได้เลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งรองแพทย์ใหญ่ทหารเรือ และนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ตามลำดับ ท่านได้รับราชการตลอดมาจนกระทั่งเกษียณอายุราชการเมื่อ ๑ ต.ค. ๑๖ ตลอดเวลาที่ท่านได้รับราชการ ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้นำมาซึ่งความก้าวหน้า ความมีชื่อเสียงของกรมแพทย์ทหารเรือเป็นอย่างมาก ทำให้โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นโรงพยาบาลที่กว้างใหญ่ สวยงาม มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัย สามารถให้บริการทางการแพทย์แก่ข้าราชการของกองทัพเรือและครอบครัว ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี ได้รับความไว้วางใจจากแพทยสภาให้เป็นที่ฝึกหัดของแพทย์ เพื่อความชำนาญโรคเฉพาะทางด้วยแห่งหนึ่ง โรงพยาบาลอาภากรเกียรติวงศ์ ที่ฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ตลอดจนโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ โรงพยาบาลและสถานพยาบาลประจำหน่วยต่าง ๆ ของกองทัพเรือ ก็ได้รับการพัฒนาให้สามารถให้การสนับสนุนทางการแพทย์แก่หน่วยกำลังรบต่าง ๆ ของกองทัพเรือ และสามารถให้บริการทางแพทย์แก่ข้าราชการของกองทัพเรือและครอบครัว ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้ดียิ่งขึ้นเป็นอย่างมาก นับว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่ข้าราชการกรม-

แพทย์ทหารเรือและข้าราชการกองทัพเรือ ตลอดจนผู้ป่วยทั่วไปที่ได้มารับบริการจากกรมแพทย์ทหารเรือจะได้ระลึกถึงและยกย่องในคุณความดีของท่าน

กระผมขอร่วมกับทุกท่านที่เคารพรัก พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ ในการแสดงความเคารพและขออธิษฐาน ให้ดวงวิญญาณของท่านจงประสบแต่ความสุขสงบในสัมปรายภพตลอดไปด้วย

พล.ร.ต.

(พันธุ์เลิศ ทิมกระจ่าง)

๑ กรกฎาคม ๒๕๓๑

อาลัยอาจารย์

เช้าวันที่ ๙ มิ.ย. ๓๑ เมื่อผมมาถึงที่ทำงานตามปกติ ก็ได้รับคำบอกเล่าจากคุณหมอไพโรจน์ (พล.ร.ต.ไพโรจน์ ยิ้มพานิชย์) ว่าท่านอาจารย์ พล.ร.ท.นายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ ได้ถึงแก่อนิจ-กรรมแล้ว รู้สึกใจหายทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่าท่านจะต้องจากพวกเราไปในเวลาอันใกล้นี้ ระยะหลัง ๆ อาการป่วยของท่านมีแต่ทรงกับทรุดทั้ง ๆ ที่แพทย์ได้ให้การรักษาท่านอย่างเต็มที่แล้ว

ตลอดเวลาที่ท่านดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๐๓ ถึง ๒๐ ธ.ค. ๑๔ รวม ๑๒ ปี ผมไม่ได้เข้ามาใกล้ชิดท่านเพราะผมมีความเห็นส่วนตัวว่า พยายามทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด ส่วน "นาย" นั้นถ้าไม่เรียกก็จะไม่เข้าใกล้ แต่เนื่องจากผลงานของท่าน ทำให้ผมสนใจในตัวท่านและติดตามผลงานของท่านเสมอมา "อาจารย์หมอหนิด" ที่พวกเราเรียกท่านเมื่ออยู่ลับหลังท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่ทำความเจริญก้าวหน้าให้กรมแพทย์ทหารเรือเป็นอย่างมาก ระยะอันยาวนานที่ท่านได้เป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือท่านได้พัฒนา สร้างสรรค์ทั้งด้านองค์วัตถุ, องค์บุคคล, และทางด้านวิชาการ ท่านเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไปทั้งในและนอกกองทัพเรือ ท่านได้พยายามหางบประมาณมาก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เพื่อให้สมศักดิ์ศรีที่จะเป็นศูนย์การแพทย์และพยาบาลของกองทัพเรือ ในขณะนั้นกองทัพเรือเองก็ไม่มีงบประมาณพอที่จะสนับสนุนได้ แต่ด้วยความสามารถของท่านอาจารย์และท่านผู้ใหญ่ในกองทัพเรือสมัยนั้นก็ให้การสนับสนุนท่านด้วย จึงทำให้ได้งบประมาณก้อนใหญ่จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล มาสร้างตึกรังสี ตึกศัลยกรรม ตึกอายุรกรรม และตึกห้าชั้นได้ จากนั้นท่านก็พยายามของบประมาณจากกองทัพเรือเพื่อมาพัฒนาหน่วยอยู่เรื่อยมา และทางกองทัพเรือก็ได้กรุณาสนับสนุนเท่าที่จะจัดสรรมาให้ได้ ทำให้มีตึกพยาธิวิทยาและตึกอื่น ๆ ตามมาอีก นอกจากนั้นท่านยังได้ชวนเชิญบุคคลภายนอกให้ร่วมบริจาคเงินสร้างตึกผู้ป่วยจนทำให้สามารถสร้างตึก "ตั้งตรงจิตต์" และสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพสักการะและเป็นมิ่งขวัญแก่ข้าราชการกรมแพทย์ทหารเรือ ผู้ป่วยใน รพ. และบุคคลทั่วไป

นอกจากจะพัฒนาด้านองค์วัตถุแล้ว ในด้านองค์บุคคลท่านก็ได้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อแก้ปัญหาเรื่องกำลังพลขาดแคลน ท่านก็ได้เปิดโรงเรียนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลหญิงขึ้น และได้พยายามก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ซึ่งโรงเรียนนี้ได้เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ จนได้รับการรับรองจากทบวงมหาวิทยาลัยในขณะนี้

ในด้านวิชาการท่านก็ได้ส่งแพทย์และพยาบาลไปศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เพิ่มขีดความสามารถขององค์บุคคลในกรมแพทย์ทหารเรือยิ่งขึ้น นอกจากนี้ท่านอาจารย์นายแพทย์สนิทยังเป็นบุคคลแรกที่ได้บุกเบิกสาขาวิชาเวชศาสตร์ใต้น้ำขึ้นในวงการแพทย์ของกองทัพเรือ หรือในประเทศไทยก็ว่าได้ ซึ่งสาขาวิชานี้มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อกองทัพเรือเป็นอย่างมาก

ด้วยความสามารถในการพัฒนาและผลงานดีเด่นของท่าน ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักกับผู้บังคับบัญชาหลายฝ่าย ทำให้ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวุฒิสมาชิก ซึ่งเป็นแพทย์ทหารเรือคนแรกที่ได้รับเกียรตินี้ โดยปกติผู้บังคับบัญชาหน่วยกำลังรบเท่านั้นที่จะได้รับการแต่งตั้ง

การรับราชการของผมส่วนมากจะปฏิบัติงานอยู่นอกกรมแพทย์ทหารเรือ จึงมีผลงานของท่านบางส่วนเท่านั้นที่ผมทราบ ยังมีผลงานอีกหลาย ๆ อย่างที่ผมไม่ทราบ เพียงเท่าที่ทราบก็ทำให้ผมเกิดความนิยมศรัทธาและเคารพในตัวท่านมาก เมื่อท่านเกษียณอายุราชการแล้วผมจึงนำตัวเข้าใกล้ชิดท่านโดยไม่ต้องเกรงคนอื่นจะค่อนขอดว่าประจบเจ้านายเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ผมจะรับใช้ท่านทุกอย่างเท่าที่จะทำให้ท่านได้ ด้วยความศรัทธาในผลงานของท่าน ทำไปโดยไม่เคยนึกหวังผลประโยชน์ตอบแทน เมื่อนานปีเข้าทำให้ผมและท่านสนิทสนมกันมากขึ้น ท่านเมตตาผมเหมือนกับว่าผมเป็นลูกหลานหรือเป็นน้องของท่าน ปัญหาอะไรที่ผมเรียนปรึกษาท่าน ท่านได้กรุณาแนะนำและช่วยแก้ปัญหาให้เป็นผลดีเสมอมา

ในระยะหลังท่านไม่ค่อยจะแข็งแรง ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บที่รบกวนท่านอยู่เสมอ ที่สำคัญก็คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคไต โรคหัวใจ และปวดหลัง คุณสุทธิพันธ์ ภรรยาของท่านได้พยาบาลเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาเจ็ดเดือนเศษที่ท่านอาจารย์ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลครั้งนี้ คุณสุทธิพันธ์ก็เฝ้าดูแลท่านไม่ห่าง นอกจากเวลาที่ออกไปติดต่องานข้างนอกแล้วก็รีบกลับมาโรงพยาบาลจวบจนวาระสุดท้ายของท่าน อาการป่วยของท่านระยะท้าย ๆ เป็นการสุดวิสัยที่แพทย์จะรักษาให้หายขาดได้ การรักษาเป็นการประวิงเวลาจากไปของท่านให้เนิ่นนานออกไป บางครั้งดูเหมือนทรมานท่านไว้ แต่จะทำอย่างไรได้ ท่านเป็นผู้บุกเบิกและพัฒนากรมแพทย์ทหารเรือให้เจริญรุดหน้าเป็นอย่างมาก จนทำให้มีกรมแพทย์ทหารเรือที่มีศักดิ์ศรีเช่นทุกวันนี้ แพทย์เราในโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าก็พยายามทำดีที่สุด เพื่อที่จะให้ท่านอยู่กับเรานานที่สุด จนกระทั่งกาลเวลาของท่านได้มาถึง พวกเราก็สูญเสียท่านไปด้วยความอาลัย แม้ท่านจะจากเราไปสู่สุคติภพ คุณความดีและผลงานของท่านที่ได้ทำไว้จะคงอยู่ตลอดไป ให้พวกเราได้จดจำ ระลึกถึงและถือเป็นแบบอย่างและจะคงอยู่คู่กรมแพทย์ทหารเรือตลอดไป สมกับคำโคลงที่ว่า.....

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

จาก... กฤษณาสอนน้องคำฉันท์
ของ... กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและผลกรรมดีที่ท่านได้ทำไว้จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านอาจารย์พลเรือโท นายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ ไปสู่สุคติภพตลอดกาลนาน

พล.ร.ต. [signature]

(จำนง วัฒนสุข)

กรมแพทย์ทหารเรือ

๑๒ ก.ค. ๓๑

ผู้บุกเบิกโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้มีการเวนคืนที่ดินให้แก่กองทัพเรือ ที่ตำบลบุคคโล อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี เพื่อจะสร้างโรงพยาบาลขนาด ๑,๑๐๐ เตียง และในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้เริ่มสร้างตึกสูตินรีเวชกรรม ๑ หลัง ตึกอำนวยการ ๑ หลัง ตึกผ่าตัด ๑ หลัง บ้านพักแพทย์ ๒ หลัง เรือนพักพยาบาลหญิงแถวละ ๑๐ ห้อง ๒ แถว และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งเป็นอาคารไม้เล็ก ๆ อีกหลายหลัง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้สร้างตึกเด็กหลังตึกอำนวยการ และสร้างทางเดินมีหลังคาติดต่อระหว่างตึกอำนวยการ ตึกสูตินรีเวชกรรม และตึกผ่าตัด มีถนนติดต่อระหว่างตึกเป็นถนนลาดยางแคบ ๆ บริเวณทั่ว ๆ ไปของโรงพยาบาลยังคงเป็นท้องร่องสวนบางแห่งก็เป็นที่ลุ่มลึก ในฤดูฝนน้ำท่วมทุกแห่งเว้นแต่บนถนนและในบ้านพักเท่านั้น ตึกต่าง ๆ เหล่านี้ปิดอยู่จนถึงวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ กองทัพเรือจึงได้อนุมัติให้เปิดใช้ราชการได้และใช้ชื่อว่า "โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล" ซึ่งต่อมาได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า" เมื่อ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒

นาวาโทสนิท โปษะกฤษณะ (ยศขณะนั้น) ได้รับคำสั่งมาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลเป็นคนแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ และท่านได้เป็นผู้บุกเบิกโรงพยาบาลแห่งนี้อย่างจริงจังตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ท่านได้ติดต่อพยาบาลหญิงจากโรงพยาบาลศิริราช ให้โอนมารับราชการที่นี่ในชุดแรกประมาณ ๑๐ คน และต่อมาจากที่อื่นอีกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขอแพทย์และบุคลากรอื่น ๆ จากกรมแพทย์ทหารเรือ และโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ (ซึ่งขณะนั้นเป็นโรงพยาบาลหลักของกองทัพเรือ) มาปฏิบัติราชการที่นี่เพิ่มขึ้น

ท่านได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งขึ้นจนเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ (๑ มกราคม ๒๕๐๓) แต่ท่านก็ยังคงรักษาราชการตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าอยู่ด้วย ต่อมาได้ย้ายสำนักงานของกรมแพทย์ทหารเรือจากโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ มาอยู่ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านได้ทุ่มเทกำลังกาย, กำลังความคิดในการพัฒนาโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย

สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย อาทิเช่น ตึกอำนวยการซึ่งเป็นตึก ๕ ชั้น, ตึกรังสีวิทยา, ตึกพยาธิวิทยา, ตึกผู้ป่วยทางศัลยกรรม, ตึกผู้ป่วยทางอายุรเวชกรรม, ขยายตึกอำนวยการเดิมให้เป็นที่ทำการของกองเวชกรรมป้องกันและกองทันตกรรม, ขยายตึกผู้ป่วยทางกุมารเวชกรรม, ขยายตึกพิเศษ ๑ จาก ๑๐ ห้อง เป็น ๒๐ ห้อง สร้างคลังเวชภัณฑ์ของกรมแพทย์ทหารเรือขึ้นใหม่ ตัดถนนและขยายถนนภายในบริเวณโรงพยาบาลให้เป็นระเบียบและได้มาตรฐานหลายแห่ง สร้างบ้านพักข้าราชการและคนงานเพิ่มขึ้น, สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวและประดิษฐานไว้ที่สนามหน้าตึกอำนวยการ (๕ ชั้น)

เนื่องจากโรงพยาบาลทหารเรือทุกแห่งขาดแคลนพยาบาลหญิงอย่างมาก เพราะต้องรับจากบุคคลภายนอกเข้ามารับราชการ ท่านจึงมีความคิดที่จะตั้งโรงเรียนพยาบาลหญิงเพื่อผลิตพยาบาล

ขึ้นใช้ของเราเอง และได้ทำการก่อสร้างตึกเรียน และหอพักแล้วเสร็จเปิดรับนักเรียนพยาบาลรุ่นแรกได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงนับได้ว่าท่านเป็นผู้ให้กำเนิดโรงเรียนพยาบาลหญิงของกรมแพทย์ทหารเรือ

ท่านได้พยายามขยายกำลังพล และฐานะของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าให้เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จากโรงพยาบาลเล็ก ๆ มีเพียงไม่กี่เตียง ในระยะเริ่มแรกจนกระทั่งกลายมาเป็นโรงพยาบาลหลักของกองทัพเรือในปัจจุบัน ส่งเสริมบุคลากรทุกระดับให้ได้รับการศึกษาและดูงานเพิ่มเติมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มีผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

นอกจากท่านจะเป็นผู้อำนวยการคนแรก เป็นผู้บุกเบิกโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าแล้ว ท่านยังดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลนี้นานมาก คือ เริ่มตั้งแต่โรงพยาบาลยังไม่เปิดทำการ เมื่อ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๘ จนกระทั่งโรงพยาบาลเปิดเป็นทางการเมื่อ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เรื่อยมา ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านได้ดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ (ยศพลเรือตรี) แต่ก็ยังคงรักษาราชการผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าด้วย จนถึง ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ ท่านจึงวางมือจากตำแหน่งรักษาราชการผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า คงดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือแต่เพียงตำแหน่งเดียว และท่านเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือคนแรกที่ได้รับการขยายอัตราเป็นพลเรือโท (ซึ่งในปัจจุบันตำแหน่งนี้คือเจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ)

นับเป็นโชคดีของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และกรมแพทย์ทหารเรือ (รวมทั้งหน่วยแพทย์อื่น ๆ ของกองทัพเรือด้วย) ที่ได้พลเรือโทสนิท โปษะกฤษณะ มาเป็นสมาชิกเพราะท่านได้สร้าง, ต่อเติม, แก้ไขในสิ่งที่ทำให้เกิดผลดีแก่วงการแพทย์ทหารเรือเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ท่านยังเป็นนายทหารชั้นผู้น้อยจวบจนกระทั่งเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ และเป็นหัวหน้าหน่วยสูงสุดของกรมแพทย์ทหารเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วตั้งแต่เป็นโรงพยาบาลเล็ก ๆ ไม่มีใครรู้จักจนกระทั่งมาเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่เป็นโรงพยาบาลหลักของกองทัพเรือ เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป และเป็นที่พึ่งในด้านการรักษาพยาบาลสำหรับข้าราชการในกองทัพเรือและบุคคลทั่ว ๆ ไปได้อย่างมาก และจะมากยิ่งขึ้นต่อไปอีกเรื่อย ๆ

หากท่านจะทราบด้วยญาณวิถีใดก็ตาม ขอให้ท่านจงรับทราบด้วยเถิดว่า บรรดาข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า (รวมทั้งหน่วยแพทย์อื่น ๆ ในกองทัพเรือ) ระลึกถึงและรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณของท่าน ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกและสร้างความเจริญอย่างมากมายให้แก่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า (และหน่วยแพทย์อื่น ๆ ในกองทัพเรือ) อันก่อให้เกิดประโยชน์และความภูมิใจในการได้มาปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานนี้ ด้วยอานิสงส์แห่งคุณงามความดีที่ท่านได้ประกอบไว้มากมายจงเป็นเครื่องนำทางให้ท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

ด้วยความเคารพรักและอาลัยอย่างยิ่ง

จาก

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

คำไว้อาลัย

แด่

พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ

ผมเดินทางกลับจากจังหวัดจันทบุรีได้ ๔ วัน ก็ได้ทราบข่าวว่า พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ อดีตนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ซึ่งเป็นที่เคารพของผมมาช้านานได้ถึงแก่อนิจกรรมเสียแล้ว ผมรู้สึกเศร้าสลดและตื้นตันใจเป็นที่สุด ระหว่างที่ท่านป่วยอยู่ในโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ผมเคยไปเยี่ยมท่านหลายครั้ง สังเกตดูอาการไม่ดีขึ้น มีแต่ทรงกับทรุดเรื่อยมา ไปเยี่ยมครั้งสุดท้ายเห็นท่านมีอาการเพียบหนัก พูดไม่ได้ ผมยิ่งเศร้าใจมาก และคิดว่าความหวังที่ท่านจะหายจากป่วยคงไม่มีอีกแล้ว ในที่สุดท่านก็จากไปอย่างสงบ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑

ผมจำได้ว่าเคยเห็นท่านครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่กองแพทย์ทหารเรือ (ต่อมายกฐานะขึ้นเป็นกรมแพทย์ทหารเรือ และตั้งอยู่ที่ รพ.ทหารเรือกรุงเทพในปัจจุบัน) ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่ผมเพิ่งเข้ารับราชการใหม่ ท่านมียศเป็นเรือตรี มาป่วยที่ตึกผู้ป่วยหมายเลข ๑ อยู่ ๒ - ๓ วันก็หายไป ทราบภายหลังว่าท่านกลับไปสถานีทหารเรือสัตหีบ (ปัจจุบันคือฐานทัพเรือสัตหีบ) เพราะท่านเป็นนายแพทย์ประจำอยู่ที่นั่น วาระแรกที่เห็น ผมรู้สึกทึ่งในบุคลิกท่านมาก รูปร่างท่านสง่า ท่าทางเอาการเอางาน น่าเกรงขาม นับแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ก็ได้พบกันอีกหลายครั้ง แต่ไม่เคยทำงานใกล้ชิดกับท่านในช่วงเวลานั้นเลย

เวลาล่วงมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็น พลเรือตรี ดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดท่าน เนื่องจากผมเป็นนายทหารธุรการมีหน้าที่เสนอหนังสือท่านทุกวัน ผมได้ทราบกิตติศัพท์มาก่อนแล้วว่า ท่านใจร้อน ทำงานเร็ว ละเอียด ฉะนั้นการทำงานกับท่านจึงต้องระมัดระวังเรื่องความล่าช้าเป็นพิเศษ ต้องพยายามทำงานให้เสร็จตามความประสงค์ของท่าน แม้จะต้องทำนอกเวลาราชการ หรือนำไปทำที่บ้านก็ตาม เรื่องพิมพ์หนังสือผิดก็สำคัญมาก ถ้าท่านอ่านพบเข้าท่านจะใช้ปากกาหรือดินสอวงรอบตัวที่ผิดแล้วส่งคืนมา ผลก็คือจะต้องมาพิมพ์กันใหม่ทั้งหน้า การที่ท่านทำเช่นนี้ ผมเข้าใจว่า ท่านคงมีเจตนาที่จะสอนผมให้เป็นคนละเอียดในทางอ้อม ผมทำงานใกล้ชิดท่านอยู่ ๑๑ ปี เห็นท่านมุงาน ทำงานแทบไม่มีเวลาพักผ่อน สมองของท่านเต็มไปด้วยแผนงานและโครงการ ไม่เคยหยุดนิ่ง เรียกผมเข้าไปพบทีไรต้องสั่งงานมาให้ทำแทบทุกครั้ง แม้งานด้านบริหารของท่านจะเต็มมือ ท่านก็ไม่ละเลยด้านการรักษาผู้ป่วย ท่านปลีกเวลาไปตรวจตึกดูผู้ป่วย และทำการผ่าตัดอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังมีราชการพิเศษที่จะต้องทำอีกมาก เพราะท่านเป็นกรรมการหน่วยนอกกองทัพเรือหลายคณะ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และสมาชิกวุฒิสภา รวม ๓ สมัย ท่านเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือคนแรกที่ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพลเรือโท นับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งแก่ตัวท่านและกรมแพทย์ทหารเรือด้วย ในยุคที่ท่านดำรงตำแหน่งนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ ถ้าจะเรียกว่าเป็นยุคบุกเบิกก็คงไม่ผิด เพราะท่านได้พัฒนากรมแพทย์ทหารเรือให้เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก สรุปได้คือ

ด้านอาคารสถานที่

ท่านเป็นผู้บุกเบิกก่อสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ซึ่งเดิมเป็นสวนมีต้นไม้ขึ้นรกรุงรัง และมีอาคารอยู่เพียงไม่กี่หลัง ให้กลายเป็นที่โล่งเตียน สวยงาม มีอาคารเพิ่มมากขึ้น เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ทันสมัย การก่อสร้างเท่าที่ทราบจากบันทึกหลักฐานมีดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๕ สร้างตึกรังสีวิทยา

พ.ศ. ๒๕๐๗ สร้างพระบวรราชอนุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. ๒๕๐๘ สร้างตึกอายุรกรรม และตึกศัลยกรรม
ต่อเติมตึกเด็ก และตึกอำนวยการเดิม ซึ่งต่อมาได้ใช้ตึกอำนวยการนี้เป็นที่ทำการของกองทันตกรรม และกองเวชกรรมป้องกัน

พ.ศ. ๒๕๐๙ สร้างตึกโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

พ.ศ. ๒๕๑๑ สร้างตึกที่ทำการกรมแพทย์ทหารเรือ และที่ทำการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เป็นตึก ๕ ชั้น
สร้างตึกพักแพทย์ฝึกหัด

พ.ศ. ๒๕๑๒ สร้างโรงครัว และโรงอาหาร

พ.ศ. ๒๕๑๓ สร้างตึกพยาธิวิทยา

พ.ศ. ๒๕๑๔ สร้างคลังกองเวชบริภัณฑ์

การก่อสร้างต้องใช้เงินจำนวนมาก นอกจากจะใช้งบประมาณที่กองทัพเรือจัดสรรให้แล้ว ท่านยังเสนอกองทัพเรือเพื่อพิจารณาขอความช่วยเหลือจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นผลให้ได้เงินมาประมาณ ๑๘ ล้านบาทเศษ นับว่าเป็นเงินมิใช่น้อยในสมัยนั้น และขอจากสำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรีอีกทางหนึ่ง ก็ได้เงินมาจำนวนพอสมควร จึงทำให้การก่อสร้างลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็วยิ่ง แม้จะไม่เต็มตามโครงการ แต่ก็มีขนาดใหญ่และมีขีดความสามารถพอรับสถานการณ์ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

ท่านเป็นผู้ดำเนินการขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล เป็นโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เพื่อเทิดทูนพระเกียรติแด่ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นที่เคารพสักการะด้วย

ด้านกำลังพล

ได้ขอขยายอัตรากรมแพทย์ทหารเรือเพิ่มขึ้นจากอัตราเดิมเป็นจำนวนมาก เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอแก่การปฏิบัติงานที่ขยายออกไป การขอเพิ่มอัตรานี้ต้องใช้เวลาถึง ๓ ปี จึงได้รับอนุมัติ ท่านต้องต่อสู้เพื่อให้ได้อัตรานี้มาด้วยความเหน็ดเหนื่อย

ด้านการศึกษา

๑. ตั้งโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล เพื่อผลิตผู้ช่วยพยาบาลหญิงสำหรับปฏิบัติงานในระหว่างที่ขาดแคลนพยาบาลหญิง ได้ผลิตขึ้นมาหลายรุ่นจนเห็นว่าเพียงพอแล้วจึงหยุด นับว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ผลอย่างฉับไว และทันเหตุการณ์

๒. ตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย เพื่อผลิตพยาบาลหญิงไว้ปฏิบัติงาน เพราะขณะนั้นพยาบาลหญิงมีไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องรับบุคคลจากสถาบันอื่นมาบรรจุ ปัญหาและอุปสรรคจึงเกิดขึ้นเนือง ๆ การตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นนับว่าได้ผลคุ้มค่า สามารถขจัดปัญหาความขาดแคลนพยาบาลหญิงลงได้สมความมุ่งหมาย

๓. ส่งเสริมสมรรถภาพของข้าราชการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยส่งไปศึกษาเพิ่มเติมทั้งในและนอกประเทศทุกปี

นอกจากงานพัฒนากรมแพทย์ทหารเรือแล้ว ท่านยังมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและมีจิตศรัทธาเรื่องการกุศลอย่างแรงกล้าผู้หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ท่านได้นำผ้ากฐินในนามของกรมแพทย์ทหารเรือ ไปถวายที่วัดหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งที่มีเวลาเตรียมการล่วงหน้าเพียง ๓ สัปดาห์เศษเท่านั้น แต่ก็สามารถจัดงานได้ใหญ่โต รวบรวมเงินไปถวายวัดได้ ๓ หมื่นบาทเศษ มีดนตรีไปบรรเลงให้ผู้ที่ไปในงานได้ชมกันเพลิดเพลิน เป็นที่กล่าวขวัญของชาวบ้านหนองผักนากตลอดมา นอกจากนี้ท่านยังนำผ้ากฐินไปถวายที่จังหวัดระยอง ๒ ครั้ง และจังหวัดอุดรธานีอีก ๑ ครั้งด้วย ที่ผมนำมากล่าวนี้เฉพาะที่ผมทราบและไปร่วมงานด้วยเท่านั้น ส่วนการกุศลอื่นที่ผมไม่ทราบคงจะมีอีกมากมาย

บัดนี้ ท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว แต่คุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้ยังประจักษ์อยู่จนทุกวันนี้ ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้คุณงามความดีและอานิสงส์ผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ จงน้อมนำดวงวิญญาณของท่านไปสถิตในสัมปรายภพ ประสบแต่สันติสุขชั่วกาลนิรันดร

นาวาเอก ผ่าน เพ็ชร์รัตน์

(ผ่าน เพ็ชร์รัตน์)

คำไว้อาลัย

เมื่อดิฉันได้ทราบข่าวมรณกรรมของอดีตเจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ดิฉันจึงได้รีบไปกราบเคารพศพทันทีด้วยความรู้สึกอาลัยเป็นอย่างยิ่ง และรู้สึกใจหายที่ท่านซึ่งเปรียบเสมือนบิดาของกรมแพทย์ทหารเรือได้จากพวกเราไป

เมื่อนึกย้อนหลังไปในอดีตสามสิบกว่าปีที่แล้ว ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเหนี่ยวนำวิถีชีวิตของดิฉันให้มาเป็นลูกกรมแพทย์ทหารเรือ กล่าวคือขณะนั้นดิฉันกำลังปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าแพทย์ประจำบ้านแผนกสูตินรีเวชกรรมโรงพยาบาลศิริราช และได้วางแผนว่าจะสมัครไปเป็นแพทย์ประจำแผนกสูตินรีเวชกรรมโรงพยาบาลพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก โดยที่ได้ติดต่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ต่อมาวันหนึ่ง น.ท.สนิท โปษะกฤษณะ (ยศขณะนั้น) ได้ไปชวนดิฉันและเพื่อนแพทย์คือ คุณหมอปรีห์กมล ศุษิลวรณ์, คุณหมออนงค์ บุณยะโหตระ และพยาบาลที่ปฏิบัติงานร่วมกันขณะนั้นอีกหลายท่านให้มาทำงานที่โรงพยาบาลทหารเรือที่จะเปิดใหม่ที่ท่านเป็นผู้อำนวยการ ตัวท่านเองได้จบการศึกษาต่อด้านสูตินรีเวชกรรมจากสหรัฐอเมริกา จึงคิดจะเริ่มต้นบุกเบิกโรงพยาบาลทางด้านสูตินรีเวชก่อน พวกเราได้ปรึกษาหารือกันและได้ชักชวนพยาบาลที่ทำงานร่วมกันที่ศิริราชขณะนั้นให้ย้ายมาพร้อมกัน โดยหวังว่าจะมาบุกเบิกโรงพยาบาลทหารเรือแห่งใหม่นี้

เมื่อดิฉันได้เข้ามาปฏิบัติงานเป็นลูกน้องท่านจึงได้พบว่าท่านสมกับที่จะเป็นผู้นำและบุกเบิกงานอย่างแท้จริง โรงพยาบาลที่จะเปิดใหม่ตั้งอยู่ที่ตำบลบุคคโล อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี ยังห่างไกลความเจริญ และเงียบเหงามาก มีตึกเพียงสามตึก ด้านหน้าเคยเป็นสวนเทศบาล ด้านหลังเป็นสวนมีเนื้อที่กว้างขวางมาก ประชาชนทั่วไปยังไม่มีความเชื่อถือว่าแพทย์ทหารจะมีความสามารถทางด้านสูตินรีเวชกรรม อุปกรณ์ทางการแพทย์ยังขาดแคลนอีกเป็นอันมาก ท่านได้ติดต่อขอเครื่องมือแพทย์จากหน่วยแพทย์สหรัฐอเมริกา หาเงินบริจาคโดยวิธีต่าง ๆ จนสามารถเปิดโรงพยาบาลได้สำเร็จและมีชื่อว่า “โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านได้รับการสนับสนุนจากกองทัพเรือและได้รับความรักและไว้วางใจของผู้บัญชาการทหารเรือในยุคนั้น เป็นนักปกครองที่ยอดเยี่ยม รู้จักวางแผนงาน มีความสามารถในการใช้คนและติดตามผลงานทุกระยะ เป็นผู้ที่กว้างขวางเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปจึงสามารถติดต่อประสานงานได้ทุกระดับ มีความรู้รอบตัวแทบทุกด้าน วิชาการท่านก้าวหน้าอยู่เสมอ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นที่รักเคารพและเลื่อมใสของบุคคลทั่วไป สิ่งหนึ่งที่เห็นเด่นชัดคือท่านมีความรักในโรงพยาบาลนี้เป็นชีวิตจิตใจ ท่านถือเสมือนหนึ่งโรงพยาบาลนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของท่าน เมื่อเปิดโรงพยาบาลท่านได้เข้าพักอยู่ในบริเวณโรงพยาบาล ไม่ว่าท่านจะไปไหนกลับมาจะต้องรับทราบเหตุการณ์ในโรงพยาบาลทุกระยะโดยเรียกแพทย์เวรให้รายงานทุกครั้งที่กลับมา ท่านเอาใจใส่ต่อครอบครัวทหารเรือเป็นพิเศษ ถ้าเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาเข้ารับการรักษาจะต้องควบคุมดูแลด้วยตัวท่านเอง เมื่อประชาชนเริ่มรู้จักโรงพยาบาลมากขึ้นจึงได้ขยายขีดความสามารถของโรงพยาบาลจนสามารถรับรักษาโรคทั่วไปทุกแขนง ท่านกวดขันในเรื่องระเบียบวินัยเป็นอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ต้องแต่งตัวถูกต้องตามระเบียบของกองทัพเรือ รู้จักการเคารพผู้บังคับบัญชา และมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ มีเรื่องหนึ่งที่ดิฉันอดที่จะกล่าวถึงในที่นี้เสียมิได้ก็คือ ท่านเป็นผู้เริ่มต้นด้านวางแผนครอบครัว

ตั้งแต่เริ่มเปิดโรงพยาบาลใน พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยเป็นผู้นำเอาหมวกยางคุมกำเนิดมาใช้ในโรงพยาบาลในสมัยที่ประชาชนยังไม่เข้าใจเรื่องวางแผนครอบครัวกันนัก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ โรงพยาบาลได้รับชื่อใหม่ว่าโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ซึ่งได้ใช้ชื่อนี้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านได้นำห่วงคุมกำเนิดแบบห่วงยาง ท่านได้พยายามพัฒนาโรงพยาบาลทุกด้านจนโรงพยาบาลนี้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ท่านได้ทุ่มเททั้งกำลังกายกำลังใจเพื่อสร้างโรงพยาบาลนี้ หากไม่มีท่านโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโลหรือโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าก็คงจะไม่ก่อกำเนิดขึ้นมาได้ และพวกเราก็คงไม่ได้เห็นความเจริญของโรงพยาบาลที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้

ในที่สุดนี้ขออำนาจกุศลผลบุญที่ท่านได้บุกเบิกก่อสร้างโรงพยาบาลซึ่งเป็นที่ขจัดทุกข์บำรุงสุขแก่ข้าราชการ ทหาร ครอบครัวและประชาชนทั่วไปโดยบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายให้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติในภพหน้าเทอญ

น.อ.หญิง ทรงศรี ฟุ้งเกียรติ

ระลึกถึงอาจารย์ที่เคารพ

อาจารย์พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ เป็นบุคคลที่ผู้เขียนให้ความเคารพเป็นอย่างสูงท่านหนึ่ง ผู้เขียนได้เริ่มรู้จักกับอาจารย์เมื่อประมาณเกือบสิบปีที่แล้วมา ซึ่งขณะนั้นแม้อาจารย์จะได้ออกจากราชการไปแล้ว แต่ก็เคยได้ยินกิตติศัพท์ว่าอาจารย์ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่กรมแพทย์ทหารเรือไว้เป็นอย่างมาก ที่มารู้จักกันเนื่องจากอาจารย์ได้มารับการรักษาที่ ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นครั้งคราวด้วยเรื่องโรคความดันโลหิตสูงและโรคหัวใจ ซึ่งต้องรับประทานยาอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ญาติและครอบครัวของอาจารย์บางท่านที่เจ็บป่วยก็ได้มารับการรักษาที่โรงพยาบาลนี้อยู่เสมอ การที่ได้รู้จักและรักษากันมาเป็นเวลานานทำให้เกิดความสนิทสนมกับอาจารย์ คุณสุทธิพันธ์ และครอบครัวเสมือนหนึ่งเป็นญาติสนิท ส่วนอาจารย์ก็ให้ความเอ็นดูแก่ผู้เขียนเหมือนเป็นลูกหลาน ในระยะ ๒ ปีที่ผ่านมาสุขภาพของอาจารย์อ่อนแอลงมาก ปัญหาใหญ่คือ เรื่องหัวใจซึ่งทำให้มีอาการเหนื่อยง่าย บางครั้งต้องให้ออกซิเจนอยู่ที่บ้าน อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องปวดหลังเนื่องจากโรคของกระดูกทำให้เดินได้ไม่สะดวกต้องใช้รถเข็นอยู่เป็นประจำ

เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ อาจารย์ได้เข้ารับการรักษาที่ตึกพิเศษ ๔ ร.พ.สมเด็จพระ-ปิ่นเกล้า ด้วยเรื่องปัสสาวะไม่ค่อยออกและหอบเหนื่อยมากขึ้น ตรวจพบว่ามีภาวะหัวใจวาย ไตเสื่อมสมรรถภาพลงมาก และความดันโลหิตสูง อาการบางครั้งทรุดหนักลงต้องเข้าออกห้องซีซียู (ห้องอภิบาลผู้ป่วยหนักกองอายุรกรรม) ถึง ๓ ครั้ง หลังจากที่ออกจากห้องซีซียูครั้งสุดท้าย อาการมีแต่ทรงอยู่กับทรุดลงทีละน้อยเรื่อยมา ตลอดเวลาที่ป่วยคุณสุทธิพันธ์ได้อยู่เป็นกำลังใจและเฝ้าดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด รวมทั้งพยาบาลชายตึกพิเศษ ๔ ก็ได้เฝ้าพยาบาลอาจารย์ทั้งกลางวันและกลางคืน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๑ เป็นต้นมา อาการทรุดหนักลงมาก มีอาการเหนื่อยตลอดเวลา แม้เวลาเคลื่อนไหวหรือพูดเพียงเล็กน้อยก็จะเหนื่อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากภาวะหัวใจล้มเหลว และในระยะหลังไม่สู้จะตอบสนองต่อยาทุกอย่างที่ใช้รักษา เมื่อเย็นวันพุธที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ อาจารย์ก็จากไปอย่างสงบ รวมเวลาที่อยู่โรงพยาบาลทั้งสิ้น ๗ เดือน ๔ วัน ขอให้คุณความดีที่อาจารย์เคยกระทำไว้ส่งผลให้ดวงวิญญาณของอาจารย์ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

น.อ.หญิง พิมพา ศุนาลัย, ร.น.

รำลึกถึง "คุณพ่อ" ผู้ก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

ดิฉันได้เข้ามาอยู่ในรั้วของโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๐๐ ก่อนที่จะย้ายมา ๒ วัน ดิฉันได้เข้าพบ นาวาเอกสนิท โปษะกฤษณะ (ยศขณะนั้น) ที่โรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพฯ เพราะท่านจะได้มาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล ท่านแจ้งให้ทราบถึงแนวคิดในการที่จะก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลหญิงขึ้นในกองทัพเรือ ณ ตำบลบุคคโล ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล เพื่อผลิตพยาบาลหญิงช่วยดูแลทหารที่บาดเจ็บและครอบครัว ท่านเน้นถึงความสำคัญของการดูแลครอบครัวทหาร และได้บอกให้ทราบถึงความก้าวหน้าในอนาคต ที่พยาบาลหญิงจะได้เลื่อนยศถึงนาวาโท เพราะยศพยาบาลหญิง เมื่อเริ่มเข้ารับราชการในตอนนั้นจะได้ยศ จ่าเอก ดิฉันได้รับยศจ่าเอก ๑ ปี และเลื่อนเป็นพันจ่าตรีในปีต่อมา ท่านได้วางแผนส่งพยาบาลหญิงเข้ารับการอบรมหลักสูตรครูพยาบาล รุ่นละ ๓ คน เป็นระยะเวลาติดต่อกันหลายรุ่น เพื่อเตรียมการเปิดโรงเรียนพยาบาลหญิง และแล้วความฝันก็เป็นความจริง เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๑๑ โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย กรมแพทย์ทหารเรือ ได้เปิดการสอนเป็นครั้งแรก

ตลอดชีวิตการปฏิบัติงานในกรมแพทย์ทหารเรือ ดิฉันรำลึกถึงท่านอยู่เสมอ ท่านจะเคร่งครัดมากในเรื่องของการรักษาความสะอาด และการดูแลเก็บของเครื่องใช้ ตอนที่ดิฉันมาอยู่ในปีแรกพวกเราต้องอยู่เวร ๒๔ ชั่วโมง ท่านจะมาตรวจเยี่ยมทุกคืน เวลา ๒๓.๐๐ น. และถ้าพบของใช้วางทิ้งที่เคาน์เตอร์ พวกเราจะถูกตำหนิว่า "ไม่ได้ความ" ทำให้พวกเราต้องดูแลเก็บของให้เรียบร้อย ท่านเข้มงวดในเรื่องของการทำความเคารพ แม้ดิฉันเป็นครูพยาบาลแล้ว ถ้านักเรียนไม่ทำความเคารพ ดิฉันจะถูกตำหนิว่า "ไม่ได้ความ" ที่ไม่สอนนักเรียนให้รู้จักทำความเคารพ ท่านสอนในเรื่องการแต่งกายให้เรียบ ๆ และสะอาด สิ่งที่ท่านอบรมสั่งสอนจะผุดขึ้นในใจดิฉันตลอดเวลาของการปฏิบัติงาน ดิฉันจึงเคารพรักท่านประดุจ "คุณพ่อ" ที่แท้จริง บางเวลาที่รับราชการมีปัญหาดิฉันจะปรึกษาท่าน หรือบางทีมีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ร้อนอย่างรุนแรง พอเข้าพบท่าน ท่านจะพูดอย่างใจเย็นและให้เวลาที่จะพูดด้วยครั้งละนาน ๆ ทำให้มีความอบอุ่นเหมือนอยู่กับพ่อ การที่ได้ปฏิบัติงานกับท่านเต็มไปด้วยความหวัง และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน เพราะเริ่มตั้งต้นด้วยยศจ่าเอก ซึ่งตำแหน่งต่อไปของพยาบาลประจำตึก คือพันจ่าเอก หัวหน้าตึกเรือโท หัวหน้าพยาบาลเรือเอก ดิฉันไม่เคยคิดว่าตัวเองจะก้าวไปถึงเรือโท เรือเอก ต่อมาโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และกรมแพทย์ทหารเรือได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตโรงพยาบาลสมเด็จ-พระปิ่นเกล้า ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายแพทย์ใหญ่ กรมแพทย์ทหารเรือ โรงพยาบาลสมเด็จพระ-ปิ่นเกล้า ได้ขยายเตียงเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีตำแหน่งเพิ่ม จึงได้เลื่อนยศขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งบัดนี้ ดิฉันก้าวไปไกลมากกว่าที่ดิฉันคิด และรำลึกถึงท่านตลอดเวลา คำที่ท่านพูด "อยู่ไปเถอะอีกหน่อยจะได้ยศถึง นาวาโท" แต่บัดนี้ดิฉันได้ยศถึง นาวาเอก เกินความคาดหวัง ดิฉันจึงขอกราบแทบเท้าคุณพ่อ ผู้ซึ่งให้ความหวังแก่ชีวิตลูก เมื่อท่านหมดภาระทางราชการกลับไปพักผ่อนที่บ้าน ดิฉันได้ไปกราบท่านทุกปีที่บ้าน บัดนี้รูปกายของท่านจากไปสู่สวรรค์แล้ว ทางโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยได้รับคำสั่งให้จารึกชื่อของท่าน ณ ห้องประชุมของโรงเรียนว่า "ห้องประชุม โปษะกฤษณะ" ดิฉัน

ปีติยินดีมากในคำสั่งนี้ จะกระทำพิธีเปิดป้ายชื่อของท่านในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ซึ่งเป็นวันฉลองครบรอบ ๒๐ ปี ของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

ท่านเป็นผู้มีพระคุณต่อโรงเรียนพยาบาลหญิง ท่านได้พยายามก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลหญิงขึ้นในกองทัพเรือ ท่านมีความห่วงใยในครอบครัวทหารเรือ ซึ่งกรมแพทย์ทหารเรือเป็นผู้รับผิดชอบ ท่านมีความเข้าใจในวิชาชีพพยาบาล ที่ต้องใช้เวลาศึกษาให้มีความรู้และประสบการณ์เป็นระยะเวลา ๔ ปี แล้วจึงปฏิบัติงานกับผู้ป่วยด้วยความเข้าใจและมั่นใจ ท่านให้แนวคิดในวิชาชีพพยาบาลว่านอกจากการให้การรักษาพยาบาลตามคำสั่งแพทย์แล้ว งานสำคัญของพยาบาลคือ การเป็นแม่บ้าน เกี่ยวกับตัวของพยาบาลเองท่านมีความเห็นว่าควรเป็นผู้ที่แต่งตัวเรียบ ๆ มีมารยาทเรียบร้อย เมื่อครั้งที่ดิฉันเข้ามาอยู่กับท่านใหม่ ๆ มีอายุ ๒๒ ปี ท่านบอกกับดิฉันว่า ผู้ชายเขาไม่อยากเลือกผู้หญิงแต่งตัวเก่ง เพราะต้องใช้จ่ายเงินซื้อเครื่องแต่งตัวมาก และดิฉันได้นำคำนี้มาสอนลูกศิษย์อยู่เสมอ เมื่อลูกศิษย์สำเร็จการศึกษา จะมีปัญหาตอนการจัดงานฉลองที่จะต้องหาเงินซื้อชุดแต่งตัวด้วยราคาแพง ด้วยข้อคิดที่ท่านให้ไว้ ทำให้หลายคนเชื่อฟัง ซื้อชุดอย่างประหยัด ท่านสนับสนุนให้พยาบาลได้รับการศึกษาต่อ ท่านบอกว่าหมอกับพยาบาลต้องทำงานคู่กัน วิทยาศาสตร์การแพทย์ก้าวหน้ามีเครื่องมือใหม่ ๆ หมอสั่งให้ใช้ได้แต่พยาบาลต้องทำเป็น ดังนั้นเมื่อท่านเป็นนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ พวกเราพยาบาลในกรมแพทย์ทหารเรือ จึงได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดิฉันเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากท่าน และยังภูมิใจจนกระทั่งทุกวันนี้ ที่ท่านจัดรถให้คนไปส่งเป็นจำนวนมากมาย ในวันเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศของดิฉัน

ด้วยพระคุณอันสูงสุดที่ท่านมีต่อ โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ต่อวิชาชีพพยาบาล ต่อผู้ที่เป็นพยาบาลและตัวดิฉันเอง ดิฉันขอกราบแทบเท้าท่านด้วยความเคารพรักอย่างสูง ดิฉันจะเผยแพร่เกียรติคุณของท่านให้ลูกศิษย์ของดิฉันได้ทราบ และให้ความรักแด่ทายาทของท่านทุกคนเหมือนกับเป็นน้องของดิฉัน

สุดท้ายนี้ ดิฉันในนามของคณะครูและนักเรียนพยาบาล โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ขอตั้งจิตอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ขอให้บุญกุศลทั้งหลายที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ จงเป็นผลส่งให้ดวงวิญญาณของท่าน ประสบแต่สันติสุขในสัมปรายภพ

นาวาเอกหญิง ลออ มัธยาคม
ผู้อำนวยการโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

ระลึกถึง พลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ

ข้าพเจ้าได้รู้จักกับพลเรือโท สนิท โปษะกฤษณะ และคุณสุทธิพันธ์เพียงไม่กี่ปี เกิดมีอัธยาศัยต้องกัน สนิทสนมและมารับประทานอาหารด้วยกัน ไปทำบุญร่วมกัน ครั้งสุดท้ายเราได้ช่วยกันทำบุญสร้างศาลาการเปรียญ ณ วัดประดิษฐาราม ขณะที่ไป ๆ มา ๆ ท่านก็ไม่สบายเป็นโรคหัวใจอยู่แล้ว

ข้าพเจ้าเองก็เกิดเป็นโรคหัวใจขึ้นมา ไปนอน ร.พ.พญาไท ๑ เดือน หลังจากนั้นกลับเป็นอีก ไปนอนที่ ร.พ.คริสเตียน ๑ เดือน คุณสุทธิพันธ์ได้พาท่านนั่งรถเข็นไปเยี่ยมที่ห้อง C.C.U. ทำให้ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความเมตตาและความเอื้ออารีของท่าน จิตใจต่างก็มีความผูกพันในมิตรภาพอยู่ตลอดเวลา เมื่อท่านเริ่มเจ็บมากต้องไปนอนอยู่ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ข้าพเจ้าก็ได้ไปเยี่ยมเยียนและถามข่าวคราวอยู่เสมอ ได้เห็นคุณสุทธิพันธ์ เฝ้าพยาบาลไม่ห่างตลอดเวลา อยากรับประทานอะไรก็หามาให้และยังต้องมีหูปลาฉลามสำรองให้ไว้อีกเป็นประจำ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นคุณงามความดีของคุณสุทธิพันธ์มากขึ้น ครั้งสุดท้ายข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมไม่กี่วัน ก็ได้ทราบว่าท่านได้ไปสู่ความสงบสุขแล้ว

ขอผลบุญกุศลและความมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพจงทุกประการ วันนี้แล้วสิที่ท่านได้จากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับ

สุรัติ สิริเวชชะพันธ์

(สุรัติ สิริเวชชะพันธ์)

ระลึกถึงน้อง

พี่ได้ข่าวการเจ็บไข้ของน้องอยู่เสมอ ได้แต่ทรงกับทรุด มาระยะหลังนี้พี่ได้ข่าวจากน้อง ๆ ที่ไปเยี่ยมมาว่าอาการหนัก พี่ก็ค่อย ๆ ตัดความเศร้าไปได้ทีละน้อย มาระยะสุดท้ายนี้ น้องหมออุดมมาบอกกับพี่ว่า น้องมีอาการหนักมาก พี่ได้ถามว่า ไม่มีหวังต่อไปอีกหรือ น้องหมออุดมตอบว่า ไม่มีหวัง ไม่รู้สึกตัวแล้ว พี่รู้สึกเศร้าสลดใจ แต่มานึกว่า คนเราเกิดมาแล้วก็ต้องตายเป็นธรรมดา ซึ่งไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ในที่สุดข่าวที่พี่ไม่อยากได้ยินก็ได้ยิน ซึ่งในเรื่องนี้คุณหมออุดมไม่ได้ทอดทิ้งเลย ไปเยี่ยมอยู่ตลอดเวลา ด้วยความเป็นห่วง เป็นเวลานานมาแล้ว

น้องเป็นหมอที่เอาใจใส่ในการรักษาคนไข้ ต้องตรวจวินิจฉัยโรคด้วยตัวเอง และลงมือรักษาคนไข้ด้วยตัวเอง จึงเป็นที่ชื่นชอบของคนไข้โดยมาก

ด้วยกรรมดีที่น้องได้ปฏิบัติมานี้ ขอให้เป็นทางที่จะนำให้น้องเดินทางไปสู่ความสุขในภพหน้า ซึ่งน้องจะได้รับทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้น้องมีความสุขโดยพร้อมบริบูรณ์ เหมือนกับที่น้องยังมีชีวิตอยู่

ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้มีความกรุณาแก่น้องในวาระสุดท้ายนี้

บรรจง โปษะกฤษณะ

(บรรจง โปษะกฤษณะ)
๑ ก.ค. ๒๕๓๑

เล็ก ที่รัก

พี่ขอติดต่อกับเล็กทางจดหมาย ซึ่งถ้าเรามีกระแสจิตตรงกันก็คงสื่อสารกันได้ดีที่สุด และขอเรียกเธอเหมือนเมื่อครั้งเรายังเป็นเพื่อนกันครั้งยังเด็ก ๆ คิดถึงเรื่องเก่าแล้วมันสดชื่น อีกอย่างหนึ่งก็ไม่มีใครเท่าไรนักที่รู้จักเธอในวัยอันบริสุทธิ์ยังไม่มีสิ่งลวงทั้งหลายมากล้ำกราย เรื่องที่เราคุยกันจะได้ทำให้ผู้อื่นได้รู้จักเธอมากขึ้น

มีเรื่องบังเอิญอย่างประหลาดที่จะเล่าให้ฟังก่อนก็คือ เมื่องานชื่นชุมนุมเทพศิรินทร์ปี ๒๕๓๑ ผู้จัดทำหนังสือที่ระลึกได้ทราบว่าพี่เคยสอนที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ระยะหนึ่ง ก็มาขอเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนไปลงในหนังสือนั้น พี่ก็บอกว่าพี่ไม่เคยเป็นแต่ครูหรอกนะ นักเรียนก็เคยเป็น เขาก็แปลกใจเลยอยากรู้ใหญ่ว่าทำไมมีผู้หญิงเรียนด้วย เขาสนใจมาก พี่ต้องรีบเขียนให้ไม่ยาวนัก เพราะตอนนั้นมีงานมาก เวลาก็กระชั้นชิด เขาขอรูปไปลงประกอบ ค้นได้ซองหนึ่งให้เขาไปเลือกเอาแล้วให้เอามาคืน พอหนังสือออกมา เล็กรู้ไหม มีรูปเธอที่ให้พี่ไว้มีลายเซ็นเห็นได้ชัดว่าเป็นปี ๒๔๗๗ เพราะในเรื่องที่พี่เขียนมีชื่อเธอด้วย เลยเอารูปมาลง เป็นรูปในเครื่องแบบนิสิตแพทย์จุฬาฯ พอเขาเอาหนังสือมาให้ไม่นานเธอก็มาจากพวกเราไป พี่ได้ขอหนังสือมาแล้วมอบให้ลูกเธอแล้ว จะได้เห็นว่าพ่อของเขาเมื่ออายุ ๒๑ ปี นั้นหนุ่มหล่อแค่ไหน ผู้หญิงติดเกรียวกราว อย่างที่เล็กเคยคุยให้พี่ฟังตอนที่เรากลับมาพบและเป็นเพื่อนกันอีกที่จุฬาว่า พยาบาลศิริราชติดใจเธอทั้งนั้น พี่และเพื่อน ๆ พี่ยังขันกันแทบตายว่าต้องเอาอะไรหาร สมัยนั้นคณะแพทยศาสตร์มีแต่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่พอจบเตรียมแพทย์ต้องข้ามฟากมาศิริราช ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ พี่ใหญ่ พี่ พี่กลาง และเล็ก ก็สำเร็จปริญญาตรีพร้อมกัน แต่ต่างคณะกัน เรายังถ่ายรูปด้วยกันทั้ง ๔ คน หลังจากรับปริญญาแล้ว ๓ เดือน พี่ก็แต่งงานกับพี่ใหญ่ เลยมาเป็นญาติกันอีกชั้นหนึ่ง เธอนั่นแหละเป็นผู้นำพี่ใหญ่ซึ่งเคยพบกับพี่มาแล้วเมื่ออยู่ปี ๑ พออยู่ปี ๓ พ่อของพี่และของเธอย้ายบ้านไปอยู่ซอยพญานาค เมื่อปี ๒๔๗๓ เราจึงได้พบกันอีกและเป็นเพื่อนบ้านกันด้วย พี่หมั้นกับพี่ใหญ่ถึง ๒ ปี เพราะกลับไปเรียนต่อเพื่อรับปริญญา ระหว่างนั้นทั้งสองครอบครัวเราจึงสนิทสนมกันมาก น้อง ๆ ของพี่ก็สนิทกับพี่เล็กทุกคน เพราะพี่เล็กใจดี ช่างพูด ถ้ามีธุระต้องไปศิริราชก็ช่วยติดต่อให้ความสะดวก

ระหว่างที่เป็นนิสิตแพทย์ เล็กเป็นคนเรียนดีมีความสามารถ จำได้ว่าได้ที่ ๑ วิชาสูตินรีเวชวิทยา พี่กลางได้เหรียญทอง พี่กลางมาเรียนปีเดียวกับเล็ก เพราะมาจากอัสสัมชัญแผนกฝรั่งเศสย้ายมาเทพศิรินทร์ถูกลดชั้น แปลกนะ พี่สังเกตดูผู้ที่ย้ายแผนกมาเรียนขั้นอุดมศึกษา เช่นจบอักษรศาสตร์มาเรียนแพทย์ จบวิทยาศาสตร์กลับไปเรียนอักษรศาสตร์ มักเก่งเป็นพิเศษ หลายคนเป็นเช่นนี้ เท่าที่รู้จักก็มีพี่กลาง หมอประทุม (นุตกูล) อยู่สวัสดิ์ (ถึงแก่กรรม) คุณหญิงกรองแก้ว (วณิกนันทน์) ปทุมานนท์ คุณหญิงอัมพร (ชัยปาณี) มีศุข ศ.ฐะปะนีย์ (ณ ถลาง) นาครทรรพ ประทุม สิงหะ เป็นต้น เห็นจะเป็นเพราะมีความรอบรู้เป็นพื้นฐานดีกว่า มนุษย์เราต้องอาศัยทุกแขนงวิชาในชีวิต

ขอกลับมาคุยกันเรื่องตอนเด็ก ๆ อีกครั้งหนึ่ง พวกเราเท่าที่จำได้พี่ก็เขียนไว้ในหนังสือชื่นชุมนุม ที่ขันที่สุดที่มานึกได้ก็คือ ชุมเจษฎ์ กสิกผลิน คนสำคัญเสียด้วย ที่ร่วมซนมาด้วยกัน ชื่อตกหายไป

การเรียนภาคค่ำที่เทพศิรินทร์ก็ดีนะ ทำให้เราได้ติดต่อการงานกันได้ผลรวดเร็ว เมื่อต่างคนต่างมีหน้าที่การงานคนละสาย รู้สึกว่าพี่จะเป็นนักเรียนหญิงคนเดียวที่ยังอยู่ ฝ่ายชายก็มีไม่กี่คนแล้ว นึกถึงวันเก่าจำได้ว่าเล็กซนมาก ไม่ค่อยได้ฟังครู แต่ก็เรียนเก่ง เป็นธรรมดาคนเก่งก็ต้องซน พี่สนิทกับเธอและเขมชาติมากกว่าคนอื่น แต่ก็เข้ากับนักเรียนชายได้แทบทุกคน เห็นจะเป็นด้วยพ่อเลี้ยงพี่มาแบบลูกชาย เพราะพ่อไม่มีลูกชาย กว่าจะได้ลูกชายก็คนที่สี่ อายุก็ไกลกันแล้ว พี่จึงเป็นเสมือนเพื่อนพ่อไปด้วยซึ่งก็เป็นผลดีมากในการดำเนินชีวิตของพี่ในตอนหลัง ถ้าไม่ได้การอบรมและบทเรียนจากพ่อก็ยังไม่รู้ว่าทิศทางชีวิตของพี่และลูก ๆ จะหันเหไปทิศไหน จะได้ดังที่เป็นอยู่หรือเปล่า

เมื่อตอนสาว ๆ พี่เป็นคนขี้โรค ป่วยบ่อย ๆ โดยเฉพาะเป็นโรคเกี่ยวกับกระเพาะและลำไส้ เมื่อแต่งงานแล้วย้ายมาอยู่บ้านที่คุณพ่อปลูกให้ไม่ไกลจากบ้านใหญ่นัก เล็กกับพี่กลางเป็นแพทย์ประจำบ้าน ต้องอยู่หอ ไม่ค่อยได้กลับบ้าน แต่พี่ก็ได้ทราบว่าเล็กเป็นลูกคนโปรดของคุณแม่ มาบ้านทีไรขออะไรคุณแม่มักจะปฏิเสธไม่ได้ เพราะเล็กเป็นคนช่างพูด ถูกอกถูกใจคุณแม่ ที่น่าขันก็คือ น้อง ๆ เล่าว่าพี่เล็กได้อะไร พี่กลางถึงพลอยได้ด้วยทุกทีเพราะพี่กลางไม่ช่างพูด เธอกลับมาบ้านบางทีก็แวะมาเยี่ยมพี่และพี่ใหญ่บ้าน หลังจากเป็นแพทย์ประจำบ้าน ๑ ปี เธอก็ย้ายไปอยู่กรมแพทย์ทหารเรือ พี่กลางก็ไปเมืองนอก

ระหว่างมีเรื่องเจ็บไข้อะไรจึงมีเธอคนเดียวเป็นผู้ดูแลครอบครัวเรา หลังจากนั้นไม่นานพี่ได้เข้าผ่าตัดไส้ติ่ง ซึ่งสมัยนั้นเป็นเรื่องใหญ่ถึงเป็นถึงตายกัน เธอก็ดูแลเป็นอย่างดี ทั้งที่ไม่ได้เป็นเจ้าของไข้ พี่ขอพูดแทนพี่ใหญ่ได้ว่าพี่ใหญ่รักเธอมาก ทั้งรักทั้งเอ็นดู เธอเป็นคนเล็กสำหรับลูกชายสามใบเถา เมื่อเธอจบใหม่ ๆ เราเพิ่งแต่งงาน มีรถ จะไปไหนก็นึกถึงน้องชวนไปด้วย เราสามคนไปไหนไปด้วยกัน แม้แต่ไปในวงเพื่อนอักษรศาสตร์ของพี่เธอก็ไปด้วยจึงสนิทสนมกับเพื่อนพี่ทุกคน ที่ตอนนั้นเพื่อนพี่มักจะนัดเที่ยวกันสองคันรถ คือคุณเภา (ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิกุล) และท่านผู้หญิงสมโรจน์ อีกคันหนึ่งแล้วไปรับเพื่อน ๆ ที่ยังไม่ได้แต่งงานไปด้วยกัน จนเธอไปติดพันน้องสาวเพื่อนพี่ พี่ใหญ่นั้นตามใจน้องและเป็นที่ปรึกษา เวลาเธอมีเรื่องอะไรจะมาที่บ้านพี่ บางทีก็กินข้าวที่นี่เลย ไปติดพันผู้หญิงที่ไหนพี่ใหญ่ก็ช่วยเหลือทางอ้อม น้องจะเอารถไปใช้ พี่ใหญ่ก็ให้ เราเองไปสามล้อ เวลามีทุกข์สุขอะไร พี่ใหญ่ก็ช่วยน้องอย่างเต็มกำลังเท่าที่สามารถ พี่ยังจำได้ถึงเมื่อเล็กชวนพี่และน้อง ๆ ไปสัตหีบ พักที่บ้านพักของเล็กและหมออรุณ เพราะต่างยังเป็นชายโสดจึงอยู่รวมกัน น้อง ๆ ซึ่งยังเป็นเด็กก็ทำอะไรไม่เรียบร้อย วางแก้วผิดที่บ้าง ทำพื้นเลอะเทอะบ้าง หมออรุณยังมาเตือนเลยว่าไม่ได้ ที่นี่ต้องเข้าที่ ต้องสะอาดและเป็นระเบียบ เดี๋ยวมาเห็นเข้าอารมณ์เสียจะดุเอา เรายังนึกว่าหมออรุณ (พล.ร.ท.อรุณ รัตตะรังสี อดีตแพทย์ใหญ่ทหารเรือ) ยังเกรง ๆ เลย

พูดถึงสัตหีบนึกถึงพ่อพี่ขึ้นมาได้ว่า เรียกเล็กว่าตาเล็ก ด้วยความคุ้นเคยสนิทสนมเลยไม่รู้จักชื่อจริง จนไปเกิดเรื่องขำขันตอนที่อยู่สัตหีบนี่แหละ พ่อเกิดนึกสนุกตามไปสัตหีบบ้าง หลังจากเราไปกันได้สองสามวันไปถึงค่ำแล้ว ถามหาหมอเล็ก ทหารก็พาไปบ้านหมอเล็ก สุมิตร แพทย์ใหญ่ทหารเรือ พ่อต้องขอความอนุเคราะห์และบอกว่าพ่อก็เป็นนายทหาร เป็นเจ้ากรมแผนที่ จะมาพบลูก ๆ ซึ่งพักอยู่บ้านหมอเล็กน้องของลูกเขย และอธิบายรายละเอียดกันยกใหญ่ กว่าจะเจรจากันรู้เรื่องตามตัวเธอได้ก็หลายชั่วโมง เพราะการเข้าออกของหน่วยทหารเวลาค่ำคืนเขากวดขัน กว่าพ่อจะมาถึงบ้านก็ดึก เรานั่งหัวเราะกันแทบตาย

สำหรับพ่อพี่นั้น พี่ยังนึกบุญคุณของเล็กอยู่จนทุกวันนี้ พ่อป่วยระหว่างสงครามด้วยยูรีเมีย ยาก็หายาก เธอวิ่งเต้นช่วยทุกวิถีทางอย่างเต็มกำลัง แต่ก็ไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ เธอมีน้ำใจงาม ช่วยเหลือยามเจ็บไข้ตลอดมา น้องชายพี่เป็นนายทหารเรือ น.อ.ณรัฐ วิโรจน์เพ็ชร เธอก็เอาใจใส่เป็นอย่างดีเสมือนน้องของเธอ

ด้วยกุศลผลบุญที่เธอได้สร้างไว้ พี่และพี่น้องสกุล "วิโรจน์เพ็ชร" ขอให้เล็กได้สู่สุคติ ณ สัมปรายภพเทอญ

พ.ต.คุณหญิง

(ผะอบ โปษะกฤษณะ)

คิดถึงพี่เล็ก

พี่เล็กคะ

คุณสุทธิพันธ์ให้น้องเขียนระลึกถึงพี่เล็ก น้องคิดอยู่นาน เพราะการเขียนถึงผู้ที่จากไปก็มีอยู่เรื่องเดียวคือ การพรรณนาแต่สิ่งที่ดี สวยงาม น่ารื่นรมย์ ซึ่งเพื่อน ๆ ญาติมิตรและสังคมรับรู้กันอยู่แล้ว เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็พูดคุยกันไปในแง่ต่าง ๆ และมักจะเป็นไปในด้านที่ใครดีกว่าไม่ได้ แต่พอจากกันไปก็พากันยกย่องสรรเสริญกันต่าง ๆ นานา ซึ่งเป็นเรื่องของมนุษย์ปุถุชน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จากไปเป็นผู้บริสุทธิ์ หมดแล้วซึ่งกิเลส เป็นบุคคลที่ควรแก่การเคารพนบไว้ ความจริงแล้วพี่เล็กเป็นคนดีในสายตาของเพื่อนฝูงพี่น้อง เพราะพี่เล็กทำประโยชน์ไว้มาก ในด้านการให้ความช่วยเหลือ ด้านการรักษาพยาบาลแก่บรรดาคนไข้ จนสามารถปลุกปั้น ร.พ. ......หน่วยแพทย์ทหารเรือ ให้เจริญรุ่งเรืองเป็นรูปเป็นร่างขึ้นดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ มีความมานะพยายามขวนขวายจนเป็นผลสำเร็จสมปรารถนา

เมื่อวันที่พี่เล็กจากไป พี่เล็กจะรับทราบหรือเปล่าไม่ทราบ เป็นที่น่าชื่นชมที่บรรดาญาติสนิทมิตรสหายร่วมงาน ร่วมโรงเรียน ร่วมชั้น ได้พากันมาพบพี่เล็กเป็นครั้งสุดท้ายตามพละกำลัง ตามอายุขัยที่ยังเหลืออยู่ ซึ่งชราภาพกันมากแล้ว บางท่านยังพอช่วยตัวเองได้ บางท่านถือไม้เท้า บางท่านนั่งรถเข็น แต่ละท่านแสดงถึงความเหน็ดเหนื่อยในชีวิต ท่านอุตส่าห์พากันมาเพื่อเห็นพี่เล็กเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยคุณธรรมอันสูงส่งของท่าน

พี่เล็กมีพี่ชายที่น่ารัก เอาใจใส่เป็นห่วงใยในการป่วยของพี่เล็กเป็นอย่างมาก พี่กลาง (ศ.จ. นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ) ไปเยี่ยมพี่เล็กวันเว้นวันมิได้ขาด ทั้ง ๆ ที่คุณหมอและบุรุษพยาบาลของโรงพยาบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดียิ่ง วันสิ้นพี่กลางไปแต่เช้าตรู่ เทียวไปเทียวมาดูแลจัดการเรื่องพี่เล็กจนรดน้ำเสร็จ ทั้ง ๆ ที่ท่านเองก็อายุมากแล้ว ลูกเมียพี่เล็กก็ปฏิบัติหน้าที่อย่างดียิ่ง เป็นที่น่าชื่นชม พี่เล็กหมดห่วงได้ ไร้กังวล และกุศลที่พี่เล็กได้ให้แก่บรรดาผู้เจ็บป่วยในและนอกสถานที่เป็นประจำเสมอมา ย่อมยังผลให้พี่เล็กไปสู่สุคติในทุกปรภพ

น้องกำลังอ่านหนังสือ “ธัมโมชปัญญา” ของอาจารย์วศิน อินทสระ เลยนึกว่าคุณหมอทุกท่านและพี่เล็กยังรักษาโรคไม่หายอยู่หนึ่งโรค ดังในหนังสือหน้า ๔๘ - ๔๙ “ข้อความจากหนังสือสำหรับคนนอกวัด เรื่องความบันเทิงที่เป็นอาชญากรรม” โดยวิลาศ มณีวัต “โรคเรื้อรังอย่างหนึ่งของสังคมที่แก้ไม่หาย และเป็นกันทั้งฝรั่งและไทยทุกชาติทุกภาษา ไม่จำกัดเพศและอายุ ได้แก่ โรคนินทา ให้ร้ายคนอื่น”

นี่แหละค่ะ “โรค” คุณหมอทั้งหลายและพี่เล็กรักษาไม่หาย น้องจะลอกบทความของท่านมาลงอีก ก็จะยาวมากเกินไป และไม่ได้ขออนุญาตท่านไว้ด้วยค่ะ

น้องน้อย

(ชูชีพ วัฒนศิริโรจน์)

๗ ก.ค. ๓๑

พี่เล็กในความทรงจำ

พี่เล็กเป็นแพทย์ทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ แต่ในครอบครัวของพวกเราก็ยังคงเป็นพ่อเล็กของพี่ ๆ และพี่เล็กของน้อง ๆ อันแสดงถึงความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวอย่างแน่นแฟ้นในหมู่พี่น้องเรา พี่เล็กเป็นคนดีมีน้ำใจ ยกย่องให้เกียรติและเป็นกันเองกับพี่น้องทุกคน ไม่ว่าพี่หรือน้องคนใดมีเรื่องเดือดร้อนหรือธุระสำคัญอย่างไร ช่วยได้จะรีบช่วยทันที พี่เล็กเป็นคนอย่างนี้ จึงเป็นที่รักของพี่ ๆ และน้อง ๆ ทุกคน จำได้ว่านานมาแล้วเคยไปเที่ยวทางไกลกับพี่เล็กสองครั้ง คือขับรถไปเชียงใหม่สมัยที่ยังเป็นถนนลูกรังเสียเป็นส่วนใหญ่และไปปีนังโดยทางรถไฟ พี่เล็กช่วยเหลือ อาทรเรื่องสุขภาพและการกินอยู่ คอยเตือนคอยถามตลอดเวลาที่เดินทาง ความดีมีเมตตาของพี่เล็กนี้ แม้จะผ่านมานานนมก็ยากที่จะลืมได้

พี่เล็กไปนอนป่วยที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าเป็นเวลาหลายเดือน ระยะแรกที่ไปเยี่ยมก็ยังได้พูดได้คุยตามปกติ และมีความรู้สึกว่าคงจะไม่เป็นอะไรมาก ไปเยี่ยมสองครั้งหลังในเดือนพฤษภาคมนี้ ครั้งแรกพี่เล็กยังพูดว่า “ไม่มีแรงเลย” แล้วก็ไม่พูดอะไรอีก ครั้งหลังไปเยี่ยมพี่เล็กนอนเฉยไม่พูดอะไรเลย เห็นแล้วก็แสนสงสารแต่ช่วยอะไรไม่ได้ เป็นแต่ภาวนาให้พี่เล็กหายจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น ในวันที่ ๔ มิถุนายน เราสองคนเดินทางไปต่างประเทศ ไม่เคยคิดเลยว่าในช่วงเวลาอันสั้นที่เราไม่อยู่นั้นพี่เล็กของเราจะจากไป ยังดีใจที่ได้มีโอกาสกลับมาทันร่วมทำบุญ ๗ วัน เศร้าใจและอาลัยที่ต้องสูญเสียพี่ชายคนดีไป แต่ก็หวังเป็นอย่างมากว่า ด้วยกุศลและกรรมดีทั้งหลายที่พี่เล็กได้ทำไว้ จะเป็นผลส่งให้ดวงวิญญาณของพี่เล็กที่รักยิ่งได้ถึงสุคติในสัมปรายภพ

จากน้อง

ช้องมาศ - พยม บุญศิริ

อาลัยพี่เล็ก

พี่เล็ก ซึ่งญาติ ๆ เรียกกันจนชินหู นอกจากบุคคลภายนอกจึงจะเรียกว่า หมอสนิท ที่ชอบพอกันมากก็เรียกหมอหนิด ตลอดเวลาที่เป็นญาติและใกล้ชิดกัน จะเห็นการพูดจามีรอยยิ้ม และเล่นหัวแสดงอารมณ์ดีอยู่เสมอ นอกจากเวลาไม่พอใจก็จะขึ้นเสียงดังนิดหน่อย แต่ก็คลายหายไปโดยเร็ว

พี่เล็กเป็นคนมีนิสัยโอบอ้อมอารี โดยเฉพาะญาติ ๆ พี่น้อง และหลาน ๆ ถ้ามีการเจ็บไข้ได้ป่วยจะกุลีกุจอในการรักษาพยาบาล ไม่ว่าผู้ป่วยเป็นญาติ หลาน แม้แต่คนรับใช้ถ้ารักษาตัวไม่ดีก็จะดุเอาด้วยเพื่อให้คนไข้รู้จักประคองตัวให้พ้นโรคภัยไข้เจ็บโดยเร็ว

สำหรับผู้บังคับบัญชาเก่า ๆ เช่น ผบ.ทร. หรือคนสำคัญ ๆ ของทหารเรือก็ใช้สอยหมอสนิทกันแทบทุกคน ไม่ว่าค่ำคืนดึกดื่น อาทิเช่น พล.ร.อ.หลวงชำนาญอรรถยุทธ์ จอมพลเรือ หลวงยุทธ-ศาสตร์โกศล และคนอื่น ๆ ในกองทัพอีกมาก ท่านเหล่านี้มักจะเรียกใช้คุณหมอสนิท เพราะเชื่อฝีมือเท่าที่ทราบและอยากจะกล่าวสรรเสริญสักเรื่องหนึ่งก็คือ เมื่อหมอสนิทกลับจากศึกษาดูงานเพิ่มเติมจากต่างประเทศทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็ได้มองสภาพโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ (อยู่ข้างสโมสรราชนาวีฝั่งธนบุรี) คับแคบไม่ทันสมัย จึงเสนอขอตั้งโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโลขึ้นเพิ่มเติมเพราะเป็นที่ซึ่งกองทัพเรือเวนคืนมาจากชาวบ้าน ถ้าไม่รีบสร้างภายใน ๕ ปี อาจถูกชาวบ้านร้องเรียนเวนคืน หมอสนิทได้พยายามประคับประคองโรงพยาบาล ซึ่งครั้งแรกมีตึก ๒ ชั้น เพียง ๒ - ๓ หลังขึ้นเป็นโรงพยาบาลทหารเรือบุคคโล กระนั้นก็ยังถูกชาวบ้านเรียกร้องพื้นที่บางส่วนคืนไปอย่างน่าเสียดาย โรงพยาบาลทหารเรือบุคคโลนั้นขณะนี้ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็น โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าดังที่เราท่านได้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ก็เป็นกุศลจิต และเจตนาดีของกองทัพเรือที่ได้หมอสนิท เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลเป็นคนแรก ขณะนั้นจำได้ว่ามียศเป็น นาวาเอก นายแพทย์สนิท โปษะกฤษณะ และขี่รถยนต์โอเปิลแวนสีเทาแก่ ด้วยทุนทรัพย์ส่วนตัว รู้สึกว่าพี่เล็กพอใจมากในรถคันแรกนี้

หมอสนิท หรือพี่เล็ก ได้ล่วงลับไปแล้ว พี่น้อง ญาติ ๆ และหลาน ๆ ทุกคนต่างอาลัยอาวรณ์ในความดีที่ต้องจากไปในวัย ๗๕ ปี โดยเสียชีวิต ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ที่ได้วางรากฐานมาเอง ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลให้วิญญาณของพี่เล็กจงไปสู่ที่สุคติสมดังปรารถนาทุกประการ

ด้วยใจรัก

ชวนชม - สิริ ประวาหะนาวิน

๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑

อาลัยถึงป๋าด้วยความรักยิ่ง

ป๋าจากไปแล้ว ไปอย่างไม่มีวันกลับมาอยู่กับป๋อ ไม่มีโอกาสให้ป๋อได้พบเห็น และรับใช้เหมือนอย่างเช่นเคย เปรียบได้ว่า ป๋อได้สูญเสียความสำคัญของชีวิตไปลึกซึ้งเพียงใด ความรัก ความผูกพันที่มีต่อกันตลอดเวลาตั้งแต่ป๋อเกิดมานั้นใหญ่หลวงนัก ป๋าเป็นผู้ประเสริฐสุดยากจะหาได้ นับว่าป๋อได้ถือกำเนิดมาด้วยบุญ ที่ได้มาเป็นลูกป๋า ความดีของป๋าเป็นบทเรียนที่ป๋อภูมิใจและเป็นกำลังใจในทุกด้าน

เมื่อป๋อยังเป็นเด็กป๋าคอยเอาใจใส่ด้วยความรักใคร่อย่างแท้จริง ยามเจ็บไข้ก็ปลอบโยนรักษาดูแลอุ้มชู ให้ป๋อเกิดความอบอุ่น เมื่อป๋อเติบโตขึ้นตามวัยต่าง ๆ ป๋าก็อบรมสั่งสอน เป็นแสงสว่างที่ช่วยชี้แนะแนวทางชีวิต ยามมีสิ่งใดผิดพลาดก็ให้กำลังใจโดยมิได้ทอดทิ้ง พระคุณป๋ามีมากมายเกินกว่าป๋อจะกล่าวได้หมด และจะฝังอยู่ในดวงใจไม่มีวันลืมตราบชั่วชีวิต

ขอให้ป๋าได้โปรดรับทราบว่า ป๋อภูมิใจที่สุดที่ได้เกิดมาเป็นลูกป๋า ถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้ป๋อมีบุญได้เกิดมาเป็นลูกป๋า รับใช้ป๋าทุกชาติไป ป๋อสวดมนต์กราบพระขอให้ป๋าไปอยู่บนสวรรค์ และมีความสงบสุขชั่วนิจนิรันดร์

กราบเท้าด้วยความเคารพและคิดถึงป๋ามากที่สุด
ณัฏฐา (ลูกป๋อ) โปษะกฤษณะ

อาลัยท่าน

หลายปีที่ท่านป่วยอยู่ ดิฉันต้องกล้ำกลืนน้ำตาแห่งความเห็นอกเห็นใจ และอดไม่ได้ที่ต้องขอชมกำลังใจของท่าน ด้วยทราบดีว่า ท่านเป็นแพทย์ที่รอบรู้เรื่องของอาการโรคภัยไข้เจ็บมาแล้วอย่างมาก ท่านย่อมรู้ซึ้งถึงลักษณะอาการป่วยของท่านเองว่า ขนาดไหน เพราะอะไร และจะเป็นอย่างไรต่อไป แต่ท่านเป็นผู้เข้มแข็ง เยือกเย็น ที่อดทนต่อสู้ต่อความป่วยไข้โดยมิได้ท้อถอย แม้เมื่อมีคนมาเยี่ยม ถ้าไม่อยู่ในภาวะเจ็บปวดมาก ท่านก็จะยิ้มให้เสมอ เพราะปกติท่านนิยมศึกษาเรื่องที่เกี่ยวกับ ศาสนา และธรรมะอยู่เป็นอันมาก กำลังใจที่ท่านได้รับตลอดเวลาจากการเจ็บป่วยก็คือ การเยี่ยมเยียน เอาใจใส่อย่างเห็นอกเห็นใจจาก ศจ.นพ.อุดม โปษะกฤษณะ พี่ชายคนเดียวซึ่งมิได้เคยทอดทิ้ง และ ศจ.นพ.เสม พริ้งพวงแก้ว ซึ่งท่านเป็นทั้งเพื่อนแท้และเปรียบเสมือนพี่ชายแท้ ๆ อีกคนหนึ่งด้วย ทุกครั้งที่มาเยี่ยม ท่านจะต้องหาของที่ พล.ร.ท.สนิทฯ ชอบ และอ้อนวอนให้รับประทานต่อหน้าท่าน และต้องพูดว่า "กินซี อร่อยนะ ไปซื้อร้าน.....ที่หนิดเคยชอบไง จำได้ไหม อีกคำหนึ่งนะ" แล้วก็ช่วยตักให้รับประทาน บางครั้งท่านก็จะจับมือไว้ และสวดมนต์เบา ๆ จนพล.ร.ท.สนิทฯ หลับไปจึงจะกลับ

เพื่อนรักที่ใกล้ชิดและอาวรณ์ถึงเสมอคือ พี่ชมพู อรรถจินดา แม้ในการสวดพระอภิธรรม ๗ วัน พี่ชมพูก็ได้มอบเงินร่วมทำบุญ อุทิศส่วนกุศลส่งให้ พล.ร.ท.สนิท เป็นจำนวนถึง ๔๐,๐๐๐ บาท (สี่หมื่นบาทถ้วน) และเพื่อนที่เฝ้าห่วงใยด้วยความรัก และสงสารยิ่ง คอยประสานติดต่อข่าวคราวการเจ็บป่วยของท่านสู่เพื่อน ๆ ที่ยังไม่ทราบให้มาเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ คือ พี่เกรียง กฤษณะโยธิน ตลอดงานสวดพระอภิธรรม ๗ วัน และสวดทุกวันเสาร์ จนถึงทำบุญครบ ๕๐ วัน จวบจนถึงวันพระราชทานเพลิง พี่มาช่วยเหลือดูแลไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว

ขอกราบขอบพระคุณพี่ ๆ ทุกท่าน และพระคุณนี้จะอยู่ในความทรงจำมิรู้ลืมตลอดไป

ถึงแม้ว่าท่านจะพูดน้อย แต่ก็เปี่ยมด้วยความเมตตา กรุณา ไม่เคยโกรธเคืองใคร สำหรับในด้านการงานในการรับราชการของท่าน ก็บรรลุผลเป็นอย่างดี ท่านเป็นผู้ที่มีความพยายาม มานะ ขยัน อดทน ไม่เคยท้อถอย หรือหลีกเลี่ยง กลัวสิ่งใด ท่านกล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูก ตรงและเป็นธรรมต่อทุก ๆ โอกาสและทุกคน ด้วยเหตุนี้ชีวิตของท่านจึงได้รับภาระและตำแหน่งที่หนัก และมีเกียรติมาโดยตลอด

แม้จะรู้อยู่แล้วว่าในไม่ช้านี้ ท่านจะต้องจากไป แต่ก็ใจหายวูบเมื่อท่านได้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อนล่วงหน้าแล้ว แต่เมื่อถึงวันนั้นจริง ๆ (คือวันพุธที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๑ เวลา ๑๘.๔๐ น.) ก็มีอาการหม่นหมอง เศร้าซึม ไปทันทีทันใดอย่างบอกไม่ถูก ไม่มีถ้อยคำใดที่สามารถบรรยายได้ นอกเสียจากความรู้สึกเศร้าหมองในจิตใจอย่างไม่มีผู้ใดมาทดแทนได้ ผู้ที่เคยประสบมาแล้วเท่านั้นจึงจะทราบได้ นับว่าเป็นการสูญเสียอย่างยิ่ง

แม้ชีวิตร่างกายของท่านที่เรารักและห่วงใย จะถึงกาลกิริยาแปรสภาพไปแล้วตามอายุขัยที่ไม่มีผู้ใดจะหลีกเลี่ยงได้ แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณ ผลงาน และความดีต่าง ๆ ของท่านย่อมยังคงปรากฏ

อยู่ในความทรงจำ และคงมีความอาลัยถึงท่านอย่างมิลืมได้ตราบชั่วชีวิตนี้ และตั้งใจแน่วแน่ว่า การทดแทนพระคุณบางส่วนที่อาจทำได้คือ การดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ส่วนรวมดังที่ท่านปฏิบัติมาตราบสิ้นอายุขัย

ดิฉันขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ประกอบกับบุญกุศลและคุณงามความดีของท่านที่ได้สร้างสมไว้ และความเมตตาที่เคยมีให้ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมทุกข์ ร่วมสุขกันมายี่สิบกว่าปี จงเป็นพลังปัจจัย และเป็นประทีปน้อมนำดวงวิญญาณของท่านอันเป็นสุดที่รักยิ่ง ขอจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ตลอดชั่วกาลนาน

รักและคิดถึงเสมอ

ขอบพระคุณ

นับแต่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ได้เข้ารับการรักษาใน ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า เมื่อวันที่ ๔ พ.ย. ๓๐ ถึงวันที่ ๘ มิ.ย. ๓๑ รวมเวลาป่วยถึง ๗ เดือน ๔ วัน ได้รับการดูแลรักษาด้วยความเอาใจใส่ และห่วงใยเป็นอย่างดียิ่งมาตลอด โดย น.อ.หญิงพิมพา น.อ.วีระพงษ์ ศุนาลัย น.ต.พันเลิศ แกล้วทนง น.ต.สมคิด พิมลสมบูรณ์ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ สำหรับแพทย์สองท่าน คือ พญ.พิมพา และ นพ.วีระพงษ์ ศุนาลัย ได้ช่วยเหลือดูแลมาเป็นเวลานานทั้งที่บ้านและโรงพยาบาล นพ.วีะพงษ์ได้เคยทำผ่าตัดนิ่วในถุงน้ำดีให้เมื่อประมาณปี ๒๕๒๖ นอกจากนี้ก็ยังกรุณามาช่วยตรวจรักษาเรื่องหัวใจ ความดันโลหิตสูงอยู่อย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งมีความอบอุ่น เสมือนญาติสนิท ท่านรักใคร่คุณหมอทั้งสองเสมือนลูกหลานจริง ๆ

ขอขอบคุณพยาบาลชายทุกคนที่เฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด ด้วยความเต็มใจและด้วยความรักเคารพท่านอย่างแท้จริง แม้เมื่อท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ทุกคนก็ยังตามไปส่งท่านที่วัด และร่วมในงานพิธีตลอดจนถึงวันพระราชทานเพลิง

ขอขอบคุณหัวหน้าตึกพยาบาล และเจ้าหน้าที่ตึกพิเศษ ๔ และห้องซี.ซี.ยู. ตลอดถึงแพทย์พยาบาลทุกท่านและศิษย์ทุกคนที่ได้กรุณาดูแล ช่วยเหลือ เยี่ยมเยียนให้ความอบอุ่น ตลอดจนถึงงานสวดพระอภิธรรม ๗ คืน พลเรือตรีดิเรก ภักดี ผอ.รพ., นาวาเอกอรุณ เอื้อไพบูลย์ รอง ผอ.รพ., นาวาเอกวีระจิตต์ ชูจินดา หัวหน้ากองการศึกษาได้กรุณาส่งนักเรียนพยาบาลชาย - หญิง คืนละ ๒๐ คน มาช่วยอำนวยความสะดวกแก่แขกที่มาในงานสวดพระอภิธรรม ๗ คืน จนถึงวันทำบุญ ๕๐ วัน และท้ายสุดจนถึงวันพระราชทานเพลิงในวันนี้

ขอกราบขอบคุณคุณหมอศุภชัย ไชยธีรพันธ์ ที่กรุณาสั่งจ่ายยาจาก ร.พ.ศิริราช มาใช้รักษา พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ และคุณหมอประดิษฐ์ เจริญไทยทวี ที่ได้กรุณาเป็นห่วงมาเยี่ยมถึงห้องซี.ซี.ยู. ณ ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า และพร้อมที่จะช่วยเหลือรับไปรักษา ที่ ร.พ.ศิริราช

ในระหว่างการเจ็บป่วย พระคุณเจ้าหลวงพ่อประดิษฐ์วรวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดประดิษฐารามเจริญพาสน์ และท่านเจ้าคุณศรีวิสุทธิดิลก วัดประยูรวงศาวาส และพระคุณเจ้าอีกหลายรูปได้เมตตาไปเยี่ยม ประทานพรทั้งที่บ้านและ ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า พระคุณเจ้าหลวงพ่อประดิษฐ์วรวัฒน์ ได้กรุณานำร่าง พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ จาก ร.พ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า ไปยังวัดเทพศิรินทราวาส เฝ้าอยู่จนเสร็จพิธีรดน้ำ ตลอดถึงฟังสวดพระอภิธรรมตลอดงาน ตราบจนถึงวันพระราชทานเพลิง ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้บรรดาญาติสนิทมิตรสหาย ได้พากันมาเยี่ยมมิได้ขาด จวบจนกระทั่งถึงวันอนิจกรรม ท่านเหล่านั้นได้ร่วมแสดงความเสียใจ นำหรีดมาเคารพศพ และได้ให้เกียรติมาร่วมงาน อีกทั้งยังรับเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม และช่วยเหลือจัดพิธีทุกขั้นตอน จนกระทั่งถึงวันงานพระราชทานเพลิง

ดิฉันขอขอบพระคุณในความกรุณา และความปรารถนาดีของท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาอันมีค่าของท่าน มาเป็นเกียรติแก่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ จะขอจารึกในความทรงจำตลอดไป และในโอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาเขียนคำไว้อาลัยเป็นเกียรติแก่ พล.ร.ท.สนิท โปษะกฤษณะ ให้นำมาลงพิมพ์เป็นหนังสือ แจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงในครั้งนี้

อนึ่ง หากมีการกระทำสิ่งใดขาดตกบกพร่อง ไม่เรียบร้อยด้วยประการใดทั้งปวงก็ตาม ขอท่านทั้งหลายได้โปรดกรุณาให้อภัยด้วย

(สุทธิพันธ์ โปษะกฤษณะ)

เจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

พฤหัสบดีที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๑	ภริยา - บุตร ธิดา
ศุกร์ที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๑	นายกสมาคมพ่อค้าแห่งประเทศไทย
เสาร์ที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๑	พี่น้องสกุล โปษะกฤษณะ และ วิโรจน์เพ็ชร์
อาทิตย์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๓๑	มูลนิธิ แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
จันทร์ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๑	กรมแพทย์ทหารเรือ
อังคารที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๑	คุณชมพู อรรถจินดา วันเดียวกันนี้ ภริยา บุตร ธิดา ได้จัดทำพิธีกงเต็ก เริ่มเวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๘.๓๐ น. (หยุดสวดพระอภิธรรมและเริ่มพิธีกงเต็กต่อเวลา ๒๑.๐๐ น. - ๒๔.๐๐ น.)
พุธที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๑	เพื่อนเทพศิรินทร์ รุ่น ๗๒ หลังจากเสร็จพิธีสวดพระอภิธรรม ๒๑.๐๐ น. ทำพิธีบรรจุศพไว้ที่ศาลาศรีอรทัย เพื่อตั้งสวดพระอภิธรรมต่อทุกวันเสาร์ เริ่มเสาร์ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๑ ถึงเสาร์ที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๑

รายนามผู้มอบพวงหรีด และแจกันดอกไม้

กองทัพเรือ
การฌาปนกิจแห่งราชนาวี
พล.อ. เกรียงศักดิ์ - คุณหญิงวิรัตน์ ชมะนันทน์
พล.ร.อ. ประพัฒน์ - คุณหญิงศรีศิริ กฤษณจันทร์
พล.ร.อ. สุรพล - คุณบังอรรัตน์ แสงโชติ
พล.ร.อ. นิพนธ์ ศิริธร และคุณหญิง
พล.ร.อ. กมล สีตกะลิน
พล.ร.ท. โกเมท - คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู
พล.ร.ท. สัมฤทธิ์ - บุญส่ง ชาตินันทน์
พล.ร.ท. ลักษณ์ บุญศิริ
พล.ร.ท. สรวุฒิ - ม.ล.อุษาวดี วีรบุตร
พล.ร.ท. ผวน - เปี่ยมศรี นาคพัฒน์
พล.ร.ต. เจริญ - รมณีย์ เปล่งวิทยา

กรมแพทย์ทหารเรือ
โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
โรงพยาบาลทหารเรือ กรุงเทพฯ
โรงพยาบาลอาภากร เกียรติวงศ์
กองการศึกษา กรมแพทย์ทหารเรือ
ศิษย์เก่าพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย กรมแพทย์ทหารเรือ
โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย กศษ.พร.
โรงเรียนพยาบาล กศษ.พร.
กองการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
กองพยาธิวิทยา โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
กองศัลยกรรม โรงเรียนพยาบาล สมเด็จพระปิ่นเกล้า
กองอายุรเวชกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
กองสูติ-นรี โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
กองเวชกรรมป้องกัน โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
ตึกพิเศษ ๔ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
พยาบาล ทร. รุ่น ๔
ผู้ช่วยพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
พล.ร.ต. อำนวย - สุภางค์ ชูโต
พล.ร.ต. พันธุ์เลิศ ทิมกระจ่าง
น.อ. อรุณ - พญ. สมนา เอื้อไพบูลย์

น.อ. วีระพงศ์ - น.อ.หญิงพิมพา ศุนาลัย
น.อ. ปรีชา - น.ท. หญิงขวัญเรือน สงวนเชื้อ
น.ต. วารี จ้อยจำรูญ และครอบครัว
กระทรวงสาธารณสุข
ศจ.นพ. เสม - คุณแฉล้ม พริ้งพวงแก้ว
รศ.นพ. ดร. วสันต์ ตันติวิภาวิน
นพ. น่วม - คุณผกา เศรษฐจันทร์
กองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
มูลนิธิ พอ.สว. (แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี)
กลุ่ม พอ.สว. กองทันตสาธารณสุข
นพ.วิฑูร - คุณสุชาดา แสงสิงแก้ว
ศจ.นพ. ทองจันทร์ - น.อ.หญิง มนัสสวาสดิ์ หงส์ลดารมภ์
ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุลฯ
ท่านผู้หญิงสุกรี บุณยอาคม
คุณหญิงกมลนารี สิงหะ และครอบครัว
ลูก ๆ สโรบลบดี
กมล - เสริมศรี สินธวานนท์
แขไขดวง อาชวานนท์
ครอบครัว ชัมพุนท์พงศ์
สมานสุข อรรถจินดา
สุนทร - อารยา - อรุณา นนท์ชัย
ทองพูนศรี ศรหิรัญ
คณะทันตแพทย์ จุฬาฯ
ภาควิชาเภสัชวิทยา ทันต.จุฬาฯ
บริษัท "ธูปหอมสมเด็จ" จำกัด
พนักงานฝ่ายผลิต "ธูปหอมสมเด็จ" จำกัด
พนักงานฝ่ายบรรจุ "ธูปหอมสมเด็จ" จำกัด
พนักงานฝ่ายการตลาด "ธูปหอมสมเด็จ" จำกัด
บริษัท ฮงฮวด จำกัด
บริษัท ทันตภัณฑ์ แต้ก๊กใช้ จำกัด
พนักงานบริษัท ทันตบริภัณฑ์ แต้ก๊กใช้ จำกัด
ศูนย์โยเร ธนบุรี
สมวรรณ โฆษนาวิทย์
กฤษณะการแพทย์
สุรัติ สิริเวชชะพันธุ์
นายพิชัย - จรวย รัตตกุล
นายโอสถ โกศิน และคุณหญิง
เพื่อน ว.ป.อ. รุ่น ๕
เพื่อนเทพศิรินทร์ รุ่นที่ ๗๒

ชมรมมิตรประดู่สัมพันธ์
ชมพูและเพื่อน ทนายความและการบัญชี
ชมพู - ผาสุข อรรถจินดา
บ.พยมเอนเทอไพรซ์ จำกัด
บริษัท ไอบีเอ็ม ประเทศไทย จำกัด
สโมสร ไอบีเอ็ม ประเทศไทย
เพื่อน ไอบีเอ็ม
เพื่อน วิศวไฟฟ้าจุฬา รุ่น ๖๓
บริษัท ฮินทาโก จำกัด
พนักงานฝ่ายผลิต บริษัท สยามซุซิยะ จำกัด
พนักงานฝ่ายสำนักงาน สยามซุซิยะ จำกัด
พนักงานฝ่ายวิชาการ บริษัท สยามซุซิยะ จำกัด
ฝ่ายค้าหลักทรัพย์ บงล. สินเอเชีย จำกัด
ธรรมศาสตร์ รุ่นปี ๒๑
มูลนิธิจิตถาวโรวงศ์มาลัย
วัดอุทัยราชบำรุง
เพื่อนน้องใหม่นายทหารพรรคกลิน
นายเรือ ๘๑ เตรียมทหาร ๒๔
นายทหารฝึก รร. สส. รุ่น ๘๑
จากเพื่อนมาร์เก็ตติ้ง
ไชยยงเภสัช - นายอึ้งหมง แซ่อึ้ง
อลงกต - ชลิมา คูสกุล
บ.ยากันยุง ที.เค.ธนากรณ์
พัฒนา - ชูเกียรติ สุคันธปรีย์
เพชรพงษ์ บุญเรือง
สุทธิพงษ์ กาญจนสุนานนท์
ภราดามาร์ติน
ร.ร.เบญจมราชาลัย ในพระบรมราชินูปถัมภ์
สมาคมผู้ปกครองและครู ร.ร. เบญจมราชาลัย
จากพี่ ๆ ในชั้น ๑๓
MR. & MRS. JF NOTHOMB
CSC/EDUCATION UNIT
ADVENTIST ENGLISH SCHOOL
ADVENTIST ENGLISH SCHOOL FROM NUTHA'S CLASSMATE

ทิพยมนต์

โดย

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์
(พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร)

หมวด ๑

คำนมัสการพระบรมธาตุ พระอรหันตธาตุ และพระพุทธรูป

(กราบพระพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ ๓ ครั้ง) แล้วว่า
"นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส"
(๓ จบ) แล้วว่า

"พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ" (ไตรสรณคมน์โดยย่อ)

"รตฺตนตฺตเย ปมาเทน ทฺวารตฺตเยน กตํ สพฺพํ อปราธํ ขมถ เม ภนฺเต" (คำขอขมาโทษพระรัตนตรัย)

"วนฺทามิ ภนฺเต เจติยํ สพฺพํ สพฺพตฺถฐาเน สุปติฏฺฐิตํ สาริรงฺกธาตุํ มหาโพธึ พุทฺธรูปํ สกฺการตฺถํ อหํ วนฺทามิ ธาตุโย อหํ วนฺทามิ สพฺพโส (ธาตุโส) อิจฺเจตํ รตฺตนตฺตยํ อหํ วนฺทามิ สพฺพทา"

พุทฺธปูชา มหาเตชวนฺโต ธมฺมปูชา มหปฺปญฺโญ สงฺฆปูชา มหาโภคาวโห (พุทฺโธ โลเก อนุตฺตโร)

พุทฺธํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ,
ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ,
สงฺฆํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ,

(กราบ ๓ ครั้ง)

จะเป็นมหามงคลแก่ท่านที่เคารพนับถือ

คาถาประจำองค์พระ

"อรหํ พุทฺโธ อิติปิ โส ภควา นมามิหํ"
(ให้ว่า ๓ - ๗ ครั้ง)

คาถานี้สวดประจำทุกคืนก่อนนอนยิ่งดี จะเป็นศิริมงคลแก่ท่านที่เคารพและนับถือในวัตถุนั้น ๆ

หมวด ๒

สวดมนต์ด้วยพระพุทธคุณตั้งธาตุทั้ง ๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ หน)

หมวดธาตุลม ๓ ข้อดังนี้

(๑) วาโย จ พุทฺธคุณํ อรหํ พุทฺโธ อิติปิ โส ภควา นมามิหํ, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ.

(ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ - อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ พระบริสุทธิคุณ)

(๒) วาโย จ ธมฺเมตํ อรหํ พุทฺโธ อิติปิ โส ภควา นมามิหํ, สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

(ให้รำลึกถึงพระสารีบุตรผู้มีปัญญา - วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน พระปัญญาคุณ)

(๓) วาโย จ สงฺฆานํ อรหํ พุทฺโธ อิปิติ โส ภควา นมามิหํ, สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํจตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

(ให้ระลึกถึงพระโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์ - สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พระกรุณาคุณ)

ธาตุปริสุทฺธานุภาเวน, สพฺพทุกฺขา สพฺพภยา สพฺพโรคา วิมุจฺจนฺติ, อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ, สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ, เมตฺตา กรุณา มุทิตา อุเปกฺขา สหคเตน เจตสา, จตุทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, สุขํ สุปติ, สุขํ ปฏิพุชฺฌติ, น ปาปกํ สุปินํ ปสฺสติ มนุสฺสานํ ปิโย โหติ, อมนุสฺสานํ ปิโย โหติ, เทวตา รกฺขนฺติ, นาสฺส อคฺคิ วา วิสํ วา สตฺถํ วา กมติ, ตุวฏํ จิตฺตํ สมาธิยติ, มุขวณฺโณ วิปฺปสีทติ, อสมฺมุโฬฺห (มุฬฺโห) กาลํ กโรติ, อุตฺตริํ อปฺปฏิวิชฺฌนฺโต พฺรหฺมโลกูปโค โหติ อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ, อเวรํ อเวรา สุขชีวิโน, กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุเต, ภวตุ สพฺพมงฺคลํ รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา, สพฺพพุทฺธานุภาเวน, สพฺพธมฺมานุภาเวน, สพฺพสงฺฆานุภาเวน, โสตฺถี โหนฺตุ นิรนฺตรํ, อรหํ พุทฺโธ อิติปิ โสภควา นมามิหํ.

วิธีเปลี่ยนธาตุเหมือนข้อต้นทั้งหมด

คือ ข้อ ๑ พุทธคุณ ข้อ ๒ ธรรมคุณ และข้อ ๓ สังฆคุณ ต่อไปนี้เป็นหมวดต่อจากธาตุลม

หมวดธาตุไฟ คือ

(๑) เตโช จ พุทฺธคุณํ ฯลฯ

(๒) เตโช จ ธมฺเมตํ ฯลฯ

(๓) เตโช จ สงฺฆานํ ฯลฯ

หมวดธาตุน้ำ คือ

(๑) อาโป จ พุทฺธคุณํ ฯลฯ
(๒) อาโป จ ธมฺเมตํ ฯลฯ
(๓) อาโป จ สงฺฆานํ ฯลฯ

หมวดธาตุดิน คือ

(๑) ปฐวี จ พุทฺธคุณํ ฯลฯ
(๒) ปฐวี จ ธมฺเมตํ ฯลฯ
(๓) ปฐวี จ สงฺฆานํ ฯลฯ

หมวดอากาศธาตุ คือ

(๑) อากาสา จ พุทฺธคุณํ ฯลฯ
(๒) อากาสา จ ธมฺเมตํ ฯลฯ
(๓) อากาสา จ สงฺฆานํ ฯลฯ

หมวดวิญญาณธาตุ คือ

(๑) วิญญาณญฺ จ พุทฺธคุณํ ฯลฯ
(๒) วิญญาณญฺ จ ธมเมตํ ฯลฯ
(๓) วิญญาณญฺ จ สงฺฆานํ ฯลฯ

ให้ผู้สนใจท่องในหมวดต้นให้แม่นยำ ส่วนธาตุที่ต่อมานั้นจะเข้าใจและจำง่าย เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนธาตุเท่านั้น ธาตุทั้ง ๖ หมวดนี้มีอยู่ในตัวของเราผู้สวดทุกคน เพราะฉะนั้นเวลาสวดให้นึกถึงธาตุนั้น ๆ ด้วย เช่น ลม - ส่วนที่พัดไปมามีลมหายใจเป็นต้น, ไฟ - ความอบอุ่น, น้ำ - มีอาการเหลว ๆ, ดิน - แข็ง, อากาศ - ช่องว่าง, วิญญาณ - ความรู้, ดังนี้เป็นต้น การสวดจึงจะเป็นประโยชน์มาก.

หมวด ๓

ภาวนา

(หมวดนี้ให้ศึกษาวิธีปฏิบัติจาก “มูลกัมมัฏฐาน” และ “อานาปานสติภาวนามัย” ต่อไป)

ไหว้พระ สวดมนต์ ภาวนา ๓ อย่างนี้ต้องควบกันเสมอไป จึงจะเป็นหนทางชำระจิตใจของพุทธบริษัทให้บริบูรณ์โดยธรรม สมกับคำที่ว่า “**สพฺพปาปสฺส อกรณํ**” อย่าทำความชั่วให้รั่วไหลเข้ามาสู่กายวาจาใจ “**กุสลสฺสูปสมฺปทา**” จงทำความดีให้สมบูรณ์บริบูรณ์เทอญ หมายความว่ากายเราก็ได้ทำคือ ไหว้พระในข้อต้น สวดมนต์ทางวาจาเราก็ได้พูด เช่น พุทธคุณ เข้าธาตุภาวนาทางใจเราก็ได้นึก เช่น “**พุทโธ**” เมื่อเป็นเช่นนี้เราจักมีจิตผ่องใสเข้าถึงหัวใจของศาสนาดังนี้

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมเป็นไปด้วยอำนาจจิตทั้งสิ้น ใจชั่วใช้อำนาจในทางที่ผิด จิตฝึกหัดแล้วด้วยดีย่อมมีอำนาจใช้ไปในทางที่ถูกผูกใจคน ได้รับผลล้นค่า

อานาปานสติภาวนามัย

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้น เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในทางสมาธิภาวนา ตามที่ได้สังเกตปฏิบัติมา ที่จะให้ผลดีและสะดวกไม่ค่อยจะมีความหลงมาเจือปน ทั้งเป็นทางที่สั้นที่สบาย มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือ **อานาปานสติภาวนา** ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญจนบรรลุเป็นผลดีมาแล้ว ในฉบับนี้ได้จัดออกเป็น ๒ ตอน ตอนที่ ๒ นั้นให้ประโยชน์ในทางกายและทางใจ ส่วนตอนที่ ๑ มุ่งในทางจิตมากกว่า แต่ส่วนจิตใจที่จะเป็นไปได้โดยเรียบร้อย ก็ต้องอาศัยร่างกายอยู่บ้าง ฉะนั้นเห็นว่าแบบที่ ๒ นั้นจะได้รับประโยชน์จากร่างกาย จึงได้เขียนลงไว้เป็นหลักสูตร ขอท่านพุทธบริษัทอย่าได้สงสัยลังเลไปเอาอย่างโน้นอย่างนี้ให้ยุ่งไป ขอให้ตั้งใจจริง ๆ จับเอาลมหายใจแหล่งนี้จนให้ถึงที่สุดแห่งลม ต่อจากนั้นก็จะเข้าสู่วิปัสสนาญาณ ก็จะลุล่วงเข้าถึงนามธรรม คือ จิตเมื่อถึงที่สุด พุทธก็เกิด นั้นแลจะเป็นผู้เข้าถึงคุณธรรมที่แน่นอน คือปล่อยลมตามสภาพแห่งลม ปล่อยจิตตามสภาพแห่งจิต ผลประโยชน์ในการปฏิบัติก็จะเป็นที่สมหวังของท่านทีเดียว โดยไม่ต้องสงสัย จริงอยู่ธรรมดาจิตใจของคนเรา ถ้าไม่ดัดแปลงแก้ไขแล้ว ย่อมตกไปในอารมณ์ที่ทุกข์ที่ชั่ว ฉะนั้นผู้หวังความสุขให้แก่ตนที่มีหลักแหล่ง ก็ควรจะต้องหาธรรมะมาฝึกตน คนเราถ้าไม่มีธรรมะในใจ ไม่มีสมาธิเป็นที่อยู่แล้ว ก็เท่ากับคนที่ไม่มีบ้านอยู่ฉะนั้น ธรรมดาคนที่ไม่มีบ้านอยู่ย่อมได้รับความทุกข์ตลอดกาล แดด ลม ฝน และละอองธุลีต่าง ๆ ย่อมเปรอะเปื้อนบุคคลชนิดนั้น เพราะไม่มีเครื่องกั้นปิดบัง คนที่ฝึกหัดสมาธิเท่ากับสร้างบ้านให้ตนอยู่ **ขณิกสมาธิ** ก็เท่ากับบ้านที่มีหลังคามุงด้วยจาก **อุปาจารสมาธิ** ก็เท่ากับบ้านที่มุงด้วยกระเบื้อง **อัปปนาสมาธิ** เท่ากับตึก เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าท่านมีทรัพย์ท่านก็จะเก็บไว้ได้อย่างปลอดภัย ทรัพย์เหล่านั้นก็มิได้บังคับใจท่านให้ไปนอนเฝ้านั่งเฝ้าทนทุกข์ต่าง ๆ เหมือนคนมีทรัพย์ที่ไม่มีบ้านเก็บ ต้องไปนอนตากแดดตากฝนเฝ้าทรัพย์อยู่กลางแจ้งฉะนั้น ถึงกระนั้นทรัพย์เหล่านั้นก็ยังไม่ได้รับความปลอดภัยแน่นหนา ในด้านพระศาสนาก็ฉันนั้น ใจที่ไม่มีสมาธิ ไปแสวงหาความดีในทางอื่น ปล่อยจิตใจให้เที่ยวไปในสัญญาอารมณ์ต่าง ๆ แม้จะเป็นอารมณ์ที่ดีก็ตาม ก็ยังไม่ชื่อว่าเป็นผู้ปลอดภัยอยู่นั่นเอง เปรียบเหมือนคนมีทรัพย์มาก เช่น ทองเพชรนิลจินดาต่าง ๆ เมื่อน้อมนำมาประดับร่างกายแล้วเที่ยวเร่ร่อนไปในสถานที่ต่าง ๆ ย่อมไม่ปลอดภัย อาจถึงแก่ความตายด้วยทรัพย์ของตนเองนั้นก็ได้ นี้ฉันใด จิตของพุทธบริษัท เมื่อไม่ได้รับอบรมในทางภาวนาเพื่อสร้างความสงบขึ้นในตนแล้ว แม้ความดีที่ตนทำได้ก็เสื่อมง่าย เพราะยังไม่เก็บเข้าฝังในดวงจิตดวงใจของตนจริง ๆ ถ้าใครฝึกหัดปฏิบัติอบรมจิตของตนให้ได้รับความสงบระงับก็เท่ากับเก็บทรัพย์ของตนเข้าไว้ในตู้ในหีบฉะนั้น เหตุนั้น คนเราโดยมากทำดีจึงไม่ได้ผลดี เพราะปล่อยใจของตัวให้เป็นไปด้วยอำนาจแห่งอารมณ์ต่าง ๆ อารมณ์เหล่านั้นย่อมเป็นข้าศึกศัตรู บางครั้งอาจที่จะทำให้ความดีที่มีอยู่แล้วเสื่อมไปก็ได้ เปรียบเหมือนดอกไม้ที่กำลังบาน ถ้ามีลมและแมลงต่าง ๆ มารบกวนเข้าแล้ว อาจจะไม่มีโอกาสเกิดลูกเกิดผลขึ้นได้ ดอกไม้นั้นได้แก่มรรคจิต (จิตสงบ) ส่วนผลไม้นั้นได้แก่ผลจิต (ความสุข) เมื่อมีมรรคจิต ผลจิตประจำใจของตัวอยู่อย่างนี้ ก็มีโอกาสจะได้รับความดี ซึ่งพุทธบริษัททั้งหลายปรารถนาอยู่ คือ สารธรรม ความดีอย่างอื่นนั้นก็เปรียบเหมือน ยอดไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ ต้นไม้ ถ้าเราไม่ได้อบรมทางจิตใจ เราก็จะได้รับความดีเสมอส่วนภายนอกเท่านั้น หากภายในจิตเป็นของบริสุทธิ์ดี ภายนอกก็ย่อมดีไปตามกันหมด เช่น มือเราสะอาด เมื่อเราจับสิ่งใด ของเหล่านั้นก็ไม่เลอะ แต่ถ้ามือเราสกปรก แม้จะไปจับผ้าที่สะอาด

ผ้านั้นก็พลอยให้เสียไป ด้วยอำนาจแห่งความเปื้อนเปรอะของมือฉะนั้น เมื่อจิตเศร้าหมองเสียอย่างเดียว มันเศร้าหมองไปหมดทั้งสิ้น แม้ทำความดี ความดีนั้นก็ยังเศร้าหมองอยู่เพราะอำนาจสูงสุดในโลกที่ดี จะชั่ว จะสุข จะทุกข์ ทั้งมวล มันสำเร็จอยู่ที่จิตใจอันเดียวเท่านั้น จิตใจนี้เท่ากับพระเจ้าองค์หนึ่ง ทุกข์ สุข ดี ชั่ว ล้วนสำเร็จมาจากดวงจิตนั้น ควรจะสมมุติเรียกได้ว่าพระเจ้าสร้างโลกได้องค์หนึ่งเหมือนกัน เพราะโลกจะตั้งอยู่ได้ด้วยสันติสุข ก็ด้วยอำนาจแห่งจิตใจนี้เอง โลกที่จะอันตรธานสูญไปก็ด้วยอำนาจแห่งจิตใจนี้เอง ฉะนั้นจึงควรที่จะอบรมส่วนสำคัญของโลกทั่ว ๆ ไป คือ จิตให้เป็นสมาธิ เพื่อให้เป็นหลักทรัพย์ไว้ในใจ คือ **สมาธิ** อันเป็นเครื่องสะสมไว้ซึ่งธาตุต่าง ๆ ที่เรียกว่า กุศลธาตุ คือความดี เมื่อธาตุเหล่านี้ได้ผสมกันถูกส่วนดีแล้ว ก็จะเป็นกำลังของท่าน เพื่อเป็นเครื่องทำลายซึ่งข้าศึกศัตรูต่าง ๆ กล่าวคือ กิเลส และบาปธรรมทั้งปวง ท่านมีปัญญาที่ได้ศึกษาไว้แล้ว ฉลาดรอบรู้ในทางโลกและทางธรรม ในทางดีและทางชั่ว ปัญญาของท่านเหล่านั้นก็เท่ากับดินระเบิด แต่ท่านมิได้อัดเข้าไปในลูกกระสุนคือ สมาธิจิต ดินระเบิดของท่านนั้นเก็บไว้นานมันจะชื้น และขึ้นราไปถ้าท่านเผลอ ไฟร่วงใส่ คือ ราคะ โทสะ โมหะ ครอบงำแล้วขณะใด มันก็จะไหม้ดินระเบิดของท่าน แล้วมันก็จะลามถึงตัวท่านนั่นเอง ฉะนั้นให้รีบอัดเข้าไปไว้ในลูกกระสุนหรือลูกระเบิดนั้นเสีย ถึงคราวข้าศึกศัตรูมารุกรานเข้าเมื่อไร ก็จะวางหรือยิงซึ่งระเบิดเหล่านั้น เพื่อสังหารศัตรูคือความชั่วได้ในทันที

ผู้ฝึกหัดสมาธิย่อมได้ที่พึ่งของตน สมาธิเปรียบเหมือนป้อมหรือหลุมเพลาะ ปัญญาเปรียบเหมือนอาวุธ ทำสมาธิเปรียบเหมือนอัดดินเข้าในกระสุน หรือฝังตัวอยู่ในป้อม ฉะนั้นสมาธินี้เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณานิสงส์มากทีเดียว ศีลอันเป็นเบื้องต้นแห่งมรรคก็ไม่ค่อยจะยากเท่าไรนัก ปัญญาอันเป็นเบื้องปลายแห่งมรรคก็ไม่ค่อยยากเท่าไรนัก ส่วนสมาธิอันเป็นท่ามกลางแห่งมรรคต้องพยายามหน่อย เพราะเป็นการบังคับปรับปรุงกันในด้านจิตใจ จริงอยู่การทำสมาธินั้น เปรียบเหมือนปักเสาสะพานกลางแม่น้ำย่อมเป็นสิ่งลำบาก แต่เมื่อปักลงได้แล้วย่อมเป็นประโยชน์แก่ศีลและปัญญา ศีลนั้นเหมือนปักเสาสะพานในฝั่งนี้ ปัญญาเหมือนปักเสาสะพานข้างโน้น แต่ถ้าเสากลางคือ "สมาธิ" ท่านไม่ปักแล้วท่านจะทอดสะพานข้ามแม่น้ำคือ โอฆะสงสารไปได้อย่างไร

พุทธบริษัททั้ง ๔ ผู้จะเข้าถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยถูกต้องแล้ว มีหนทางช่องเดียวเท่านั้น คือ ภาวนา เมื่อภาวนาจนจิตสงบเป็นสมาธิได้แล้ว ย่อมเกิดปัญญา ปัญญาในที่นี้ไม่ใช่ปัญญาธรรมดา ปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในการทำจิต เช่น **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขย-ญาณ** ญาณทั้ง ๓ นี้ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติในทางจิตใจ เรียกว่า **ญาณจักขุ** คือตาใจ ส่วนพุทธบริษัทเหล่าใดที่ยังศึกษาวิชาอยู่ในทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ระคนกันอยู่ ก็เท่ากับศึกษาวิชาอยู่กับพวกครูทั้งหก ยังไม่สามารถที่จะรู้แจ้งเห็นจริงได้ดังพระพุทธเจ้าที่ไปเรียนวิชาอยู่กับครูทั้งหก ก็ไม่สามารถจะตรัสรู้ธรรมได้ พระองค์จึงได้หวนมาระลึกในทางจิตใจ ได้ดำเนินปฏิบัติไปด้วยลำพังพระองค์เอง ด้วยการตั้งสติกำหนดอานาปานฯ เป็นเบื้องต้นจนได้บรรลุถึงที่สุด พุทธบริษัททั้งหลายเมื่อยังแสวงหาวิชาอยู่ในทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็เท่ากับศึกษาวิชาอยู่กับพวกครูทั้งหก ฉะนั้น ตราบใดมาตั้งใจระลึกถึงลมหายใจของตน ซึ่งมีปรากฏอยู่ทุกรูปทุกนาม จนกว่าจิตสงบลงเป็นสมาธินั่นแล จะมีโอกาสได้พบของจริง คือพุทธะ คนบางพวกยังเข้าใจไปต่าง ๆ อยู่ เช่นเข้าใจว่าสมาธิไม่ต้องทำ ทำปัญญาเลยทีเดียว เรียกว่าปัญญาวิมุติ การเข้าใจเช่นนี้ไม่ถูกความจริง ปัญญาวิมุติกับเจโตวิมุติสองประการนี้ ย่อมมีสมาธิเป็นรากฐานจึงเป็นไปได้ ต่างกันแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น คือ ลักษณะของปัญญาวิมุตินั้น ครั้งแรกต้องมีการไตร่ตรองพินิจพิจารณาเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ เสียก่อน จิตจึงค่อยสงบ เมื่อจิตสงบแล้วเกิดวิปัสนาญาณ

ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง จนรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ เป็นลักษณะของปัญญาวิมุติ ส่วนเจโตวิมุตินั้นไม่ต้องมีการพินิจพิจารณาเท่าไรนัก เป็นแต่ข่มจิตให้สงบลงไปถ่ายเดียว จนกว่าเป็นอัปปนาสมาธิ วิปัสสนาญาณก็จะบังเกิดขึ้นในที่นั้น และได้รู้เห็นจริงตามความเป็นจริง ที่เรียกว่า เจโตวิมุติ คือได้เจริญสมาธิก่อนแล้ว จึงค่อยเกิดปัญญาภายหลัง วิมุติทั้ง ๒ มีความหมายต่างกันดังนี้ ปัญญาอันใดที่พุทธบริษัทได้ศึกษาเล่าเรียนรอบรู้ในพุทธวจนะพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะโดยสมบูรณ์แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้อันกว้างขวาง สามารถที่จะชี้แจงอรรถาธิบายในข้ออรรถข้อธรรมได้โดยเรียบร้อยชัดเจน แต่ไม่บำเพ็ญสมาธิให้เกิดมีขึ้นในตน ก็เปรียบประหนึ่ง บุคคลที่ขับขี่เครื่องบินไปในอากาศ สามารถจะมองเห็นเมฆและเดือนดาวได้โดยชัดเจน แต่เครื่องบินที่ตนขับขี่อยู่นั้นได้เที่ยวเร่ร่อนไปในอากาศจนลืมสนามที่จะร่อนลง ก็น่าลำบากใจอยู่ ถ้าร่อนขึ้นไปข้างบนก็จะหมดอากาศหายใจ มัวแต่ร่อนไปร่อนมาอยู่น้ำมันอันเป็นเชื้อเพลิงก็จะหมดสิ้นไป ในที่สุดก็จะเผ่นลงมาด้วยอำนาจแห่งความหมดกำลังของตน เผ่นลงมาบนเขา เผ่นลงมาในป่า เผ่นลงในทะเล ซึ่งไม่ใช่สนามบินย่อมได้รับโทษ เช่น คนบางพวกที่มีความรู้สูง แต่มีความประพฤติเหมือนคนป่าคนดง คนเขาคนทะเล ซึ่งเป็นชาวประมงอย่างนี้ก็มี นี่ก็เพราะว่าเพลินอยู่ในอากาศ นักปราชญ์บัณฑิตผู้ติดอยู่ในความรู้ ความคิดความเห็นของตัวว่าเป็นของสูงอยู่แล้ว ไม่ก่อสร้างบำเพ็ญสมาธิให้เกิดขึ้น ถือเสียว่าสมาธิเป็นขั้นต่ำ ควรเจริญปัญญาวิมุติทีเดียว ย่อมจะได้รับโทษเหมือนคนขับขี่เครื่องบิน ที่ร่อนอยู่ในอากาศไม่แลเห็นสนามฉะนั้น ผู้บำเพ็ญสมาธิก็เท่ากับเป็นผู้สร้างสนามบินไว้อย่างดี เมื่อมีปัญญาก็จะถึงวิมุติอันปลอดภัย อีกนัยหนึ่ง เช่นเดียวกับคนเดินทาง ย่อมเดินขาเดียวไม่ได้ฉะนั้น แต่จะหนักไปในทางใด ก็สุดแท้แต่นิสัยวาสนาของบุคคลผู้นั้นต่างหาก ฉะนั้นพุทธบริษัทควรจะบำเพ็ญใน ศีล สมาธิ และปัญญา ให้ครบถ้วนจึงจะเป็นผู้สมบูรณ์ในการนับถือพระพุทธศาสนา มิฉะนั้นจะเรียกว่า เป็นผู้รู้อริยสัจจ์ ๔ ได้อย่างไร เช่น มรรค ก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา รู้จะเรียกว่ามรรคสัจจ์ เมื่อไม่ทำให้เกิดขึ้นในตน ก็ย่อมไม่รู้ เมื่อไม่รู้จะละได้อย่างไร โดยมากธรรมดาคนเรามักชอบแต่ผลไม่ชอบเหตุ เช่นต้องการความดีความบริสุทธิ์ แต่เหตุแห่งความดี ความบริสุทธิ์ไม่ทำให้สมบูรณ์ก็ย่อมจนกันเรื่อยไป ตัวอย่างในทางโลก คนที่ชอบเงินแต่ไม่ชอบทำงาน คนเช่นนั้นจะเป็นพลเมืองที่ดีมีทรัพย์ได้ที่ไหน เมื่อความจนบังคับแล้วย่อมทำทุจริตโจรกรรมได้ ฉันใด พุทธบริษัทไม่ชอบเหตุแต่มุ่งผล ก็ย่อมจนอยู่ร่ำไปเช่นนั้น เมื่อใจจนแล้วย่อมแสวงหาความดีในทางอื่น เช่น โลภ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ซึ่งเป็นอามิสอยู่ในโลก มันย่อมเป็นไปทั้งที่รู้ ๆ นั่นแหละ นี่ก็เพราะ ไม่รู้จริงรู้ไม่จริง ก็คือทำไม่จริงนั่นเอง มรรคสัจจ์ซึ่งเป็นของจริงนั้นย่อมมีอยู่ตามธรรมดา ศีลก็มีจริง สมาธิก็มีจริง ปัญญามีจริง วิมุติก็มีจริง แต่คนเราไม่จริงจึงไม่เห็นของจริง บำเพ็ญศีลก็ไม่จริง สมาธิก็ไม่จริง ปัญญาก็ไม่จริง เมื่อเราทำไม่จริง ก็ได้ของไม่จริง จะได้ของเทียมของปลอมกันเท่านั้น เมื่อใช้ของเทียมของปลอมย่อมได้รับโทษ ฉะนั้น พวกเราควรที่จะต้องแสดงความจริงให้ปรากฏขึ้นในใจของตนเอง เมื่อความจริงปรากฏก็จะได้ดื่มรสของธรรม รสของธรรมย่อมชนะรสของโลกทั้งหมด ฉะนั้นจึงได้เรียบเรียงอานาปานสติ ๒ แบบนี้เพื่อเป็นแนวทางต่อไป

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์
(พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร)
วัดอโศการาม
จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีทำสมาธิเบื้องต้น

ต่อไปนี้ จะอรรถาธิบายข้อปฏิบัติในทางสมาธิภาวนาว่า จะต้องทำกันอย่างไร ก่อนที่จะทำกิจเบื้องต้น ให้นั่งคุกเข่าประนมมือด้วยความตั้งใจ นอบน้อมถึงพระรัตนตรัย แล้วเปล่งวาจาดังต่อไปนี้

อรหัง สัมมาสัมพุทโธ ภควา, พุทธัง ภควันตัง อภิวาเทมิ (กราบลงหนหนึ่ง นี้ไหว้พระพุทธ)

สวากขาโต ภควตา ธัมโม, ธัมมัง นมัสสามิ (กราบลงหนหนึ่ง นี้ไหว้พระธรรม)

สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสังโฆ, สังฆัง นมามิ (กราบลงหนหนึ่ง นี้ไหว้พระสงฆ์)

ลำดับนี้ตั้งใจปฏิบัติบูชาด้วย กาย วาจา ใจ กล่าวคำนอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า **นโม ตัสส ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทธัสสะ** (๓ หน) แล้วปฏิญาณตนถือเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกของตน ที่เรียกว่า พระไตรสรณาคมณ์ ว่าตามบาลี ดังนี้

	พุทธัง	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
	ธัมมัง	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
	สังฆัง	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ทุติยัมปิ	**พุทธัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ทุติยัมปิ	**ธัมมัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ทุติยัมปิ	**สังฆัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ตติยัมปิ	**พุทธัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ตติยัมปิ	**ธัมมัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ตติยัมปิ	**สังฆัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**

ต่อนั้นให้อธิษฐานใจ ถึงพระไตรสรณาคมณ์ให้มั่นก่อนว่า ข้าพเจ้าขอถือ พระพุทธเจ้า องค์อรหันต์ผู้ละกิเลสขาดจากสันดาน กับ พระธรรมเจ้า กล่าวคือคำสอนของพระองค์ที่เป็น ปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ปฏิเวธธรรม กับพระสังฆเจ้า กล่าวคือ พระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคามี พระอรหันต์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกนับถือของข้าพเจ้าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ตราบเท่าชีวิตของข้าพเจ้าแล

พุทธัง	**ชีวิตัง**	**ยาวนิพพานัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
ธัมมัง	**ชีวิตัง**	**ยาวนิพพานัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**
สังฆัง	**ชีวิตัง**	**ยาวนิพพานัง**	**สรณัง**	**คัจฉามิ**

ต่อจากนั้น ให้เจตนาวิรัติละเว้นในส่วนองค์ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีล ๒๒๗ ตามภูมิของตนที่ตนสามารถจะรักษาได้ แล้วว่าคำสมาทานรวมลงในที่แห่งเดียวกันอีก ว่า

๑. **อิมานิ ปัญจสิกขา ปทานิ สมาทิยามิ** (ให้ว่า ๓ หน นี้สำหรับศีล ๕) แปลว่าข้าพเจ้าสมาทานเอาซึ่งสิกขาบททั้งหลาย ๕ คือ **ปาณาฯ** ไม่ฆ่าสัตว์ **อทินนาฯ** ไม่ลักทรัพย์ **กาเมฯ** ไม่ประพฤติผิดในกาม **มุสาฯ** ไม่กล่าวคำเท็จ **สุราฯ** ไม่ดื่มสุราเมรัย (เป็น ๕ ข้อ)

๒. **อิมานิ อัฏฐสิกขา ปทานิ สมาทิยามิ** (ให้ว่า ๓ หน นี้สำหรับศีล ๘) แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานเอาซึ่งสิกขาบททั้งหลาย ๘ คือ **ปาณาฯ** ไม่ฆ่าสัตว์ **อทินนาฯ** ไม่ลักทรัพย์ **อพรหมจริยาฯ** ไม่ประพฤติร่วมสังวาสกับหญิงชายทั้งปวง **มุสาฯ** ไม่พูดเท็จ **สุราฯ** ไม่ดื่มสุราเมรัย **วิกาลโภฯ** ไม่กินอาหารในเวลาตะวันบ่ายไปแล้ว **นัจจคี-มาลาฯ** ไม่ดูการละเล่นและตกแต่งประดับประดาอัตภาพร่างกาย เพื่อความสวยงามต่าง ๆ **อุจจาฯ** ไม่นั่งนอนบนเตียงตั่งที่สูงเกินประมาณ และฟูกเบาะที่ยัดด้วยนุ่นและสำลี (เป็น ๘ ข้อ)

๓. **อิมานิ ทสสิกขา ปทานิ สมาทิยามิ** (ให้ว่า ๓ หน นี้สำหรับศีล ๑๐) แปลว่า ข้าพเจ้าสมาทานเอาซึ่งสิกขาบททั้งหลาย ๑๐ คือ **ปาณาฯ อทินนาฯ อพรหมจริยาฯ มุสาฯ สุราฯ วิกาลโภฯ นัจจคีฯ มาลาฯ อุจจาฯ ชาตรูฯ** ไม่ให้รับเงินรับทองใช้สอยด้วยตนเอง (เป็น ๑๐ ข้อ)

๔. ศีล ๒๒๗ ให้ว่าดังนี้

ปาริสุทโธ อหัง ภันเต ปาริสุทโธ ติมัง พุทโธ ธาเรตุ
ปาริสุทโธ อหัง ภันเต ปาริสุทโธ ติมัง ธัมโม ธาเรตุ
ปาริสุทโธ อหัง ภันเต ปาริสุทโธ ติมัง สังโฆ ธาเรตุ

เมื่อทำความบริสุทธิ์ของตนด้วย กาย วาจา ใจ ต่อคุณพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า แล้วกราบลง ๓ หน แล้วจึงค่อยนั่งราบลง ประนมมือไหว้ทำใจให้เที่ยง แล้วเจริญพรหมวิหาร ๔ ถ้าแผ่ไปไม่เจาะจงเรียกว่า **อัปปมัญญา พรหมวิหาร** ว่าโดยคำบาลีย่อ ๆ ให้สะดวกแก่ผู้จำยากก่อน ดังนี้

เมตตา คือจิตคิดเมตตารักใคร่ ปรารถนาให้ตนและสัตว์ทั้งหลายเป็นสุขทั่วหน้ากัน

กรุณา คือจิตคิดกรุณา เอ็นดู สงสาร ตนและคนอื่น

มุทิตา คือจิตอ่อนน้อม พลอยยินดีในกุศลของตนและคนอื่น

อุเปกขา คือจิตคิดวางเฉย ในสิ่งที่ควรปล่อยวาง

ต่อไปนี้ให้นั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้ายตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่นอย่าให้ฟั่นเฟือน ประนมมือไหว้แล้วระลึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แต่ในใจว่า **พุทโธ เม นาโถ** พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า, **ธัมโม เม นาโถ** พระธรรมเป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า **สังฆัง เม นาโถ** พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้า แล้วว่าซ้ำอีกว่า **พุทโธ ๆ ธัมโม ๆ สังโฆ ๆ** แล้วปล่อยมือลงข้างหน้า บริกรรมภาวนาแต่คำเดียวว่า **พุทโธ** ๓ หน ต่อจากนี้ให้นึกถึงลมหายใจเข้าออก คือให้นับลมเป็นคู่ ๆ ดังนี้ **พุท** ลมเข้า **โธ** ลมออก อย่างนี้ไปจนถึง ๑๐ ครั้งแล้ว ให้ตั้งต้นใหม่อีกดังนี้ คือ ลมเข้า **พุทโธ** หนหนึ่ง ลมออก **พุทโธ** หนหนึ่ง ภาวนาอย่างนี้ไปจนถึง ๗ หน แล้วให้ตั้งต้นใหม่อีกดังนี้คือ ลมเข้าลมออกให้ภาวนา **พุทโธ** หนหนึ่ง ทำอย่างนี้ไปจนถึง ๕ หน แล้วให้ตั้งต้นใหม่อีกดังนี้คือ ลมเข้าลมออกหนหนึ่งให้ภาวนา **พุทโธ** ๓ คำ ทำอย่างนี้ไปจนครบ ๓ วาระของลมเข้าและลมออก ต่อนั้นให้บริกรรมแต่ **พุทโธ** คำเดียว ไม่ต้องนับลมอีกต่อไป ปล่อยลมตามสบาย ทำใจให้นิ่ง ๆ ไว้ที่ลมหายใจเข้าออกที่มีในช่องจมูก เมื่อลมออกอย่าส่งจิตออกตามลม เมื่อลมเข้าอย่าส่งจิตเข้าตามลม ทำความรู้สึกอย่างกว้างขวางเบิกบาน แต่อย่าสะกดจิตให้มากเกินไป ให้ทำใจสบาย ๆ เหมือนเราหายใจออกไปในอากาศโปร่งฉะนั้น ทำจิตให้นิ่งอยู่เหมือนเสาที่

ปักไว้ในริมฝั่งทะเล น้ำทะเลขึ้นเสาก็ไม่ขึ้นตาม น้ำทะเลลงเสาก็ไม่ลงตาม เมื่อทำจิตนิ่งสงบได้ในขั้นนี้แล้ว ให้หยุดคำภาวนา **พุทโธ** นั้นเสีย กำหนดความรู้สึกไว้เฉพาะลมหายใจ แล้วค่อยขยับจิตเลื่อนเข้าไปตามกองลม คือ กองลมที่สำคัญ ๆ อันจะทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น **ทิพพจักขุ** ตาทิพย์, **ทิพพโสต** หูทิพย์, **เจโตปริยญาณ** รู้ใจคนอื่น, **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** ระลึกชาติได้, **จุตูปปาตญาณ** รู้จักความเกิดตายแห่งสัตว์ต่าง ๆ, **นานาธาตุวิชชา** วิชาความรู้ในเรื่องของธาตุต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องถึงอัตตภาพร่างกายอันจะเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย ธาตุเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นจากฐานของลมหายใจ ฐานที่ ๑ ให้ตั้งจิตไว้ที่จมูกแล้วค่อยเลื่อนไปกลางหน้าผากอันเป็นฐานที่ ๒ ทำความรู้สึกอย่างกว้างขวาง ทำจิตให้นิ่งไว้ที่หน้าผากแล้วกลับมาที่จมูก ให้เพ่งขึ้นเพ่งลง ในระหว่างจมูกกับหน้าผาก ราวกับคนขึ้นบนภูเขาฉะนั้น ทำให้ได้สัก ๗ เที่ยว แล้วก็นิ่งไว้ที่หน้าผาก อย่าให้จิตลงมาที่จมูกอีก ต่อนั้นให้ตามเข้าไปในฐานที่ ๓ คือกลางกระหม่อมข้างนอก แล้วหยุดอยู่กลางกระหม่อม ทำความรู้สึกอย่างกว้างขวาง สูดลมในอากาศเข้าไปในศีรษะกระจายลมคู่หนึ่ง จึงกลับลงมาที่หน้าผาก กลับไปกลับมาในระหว่างหน้าผากกับกลางกระหม่อมอยู่เช่นนี้สัก ๓ เที่ยว แล้วก็นิ่งอยู่กลางกระหม่อม ตามเข้าไปในฐานที่ ๔ อีก คือลงในสมองที่กลางกระโหลกศีรษะ ให้นิ่งอยู่สักครู่หนึ่ง จึงเลื่อนจิตให้ออกไปที่กลางกระหม่อมข้างนอก กลับไปกลับมาติดต่อกันในระหว่างกลางสมองกับกลางกระหม่อมข้างนอก แล้วก็นิ่งอยู่ที่สมองทำความรู้สึกให้กว้างขวาง กระจายลมอันละเอียดจากสมองให้ลงไปเบื้องต่ำ เมื่อทำจิตมาถึงตอนนี้แล้ว บางทีจะเกิดนิมิตของลมขึ้นเป็นต้นว่ารู้สึกขึ้นในศีรษะ แลเห็นหรือรู้สึกให้เสียว ๆ ให้เย็น ๆ ร้อน ๆ ให้เป็นไอสลัว ๆ ขึ้น บางทีก็มองเห็นกระโหลกศีรษะของตัวเอง ถึงอย่างนั้นก็อย่าให้มีความหวั่นไหวไปตามนิมิตที่ปรากฏ ถ้าเราไม่ปรารถนาที่จะให้เป็นเช่นนั้น ก็ให้สูดลมหายใจเข้าไปยาว ๆ ถึงหัวอก นิมิตเหล่านั้นก็จะหายไปทันที เมื่อเห็นนิมิตอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งสติรู้อยู่ที่นิมิต แต่ให้เอานิมิตเดียว สุดแท้แต่ที่นิมิตอันใดเป็นที่สบาย เมื่อจับนิมิตได้แล้วให้ขยายนิมิตนั้นออกไปให้โตเท่าศีรษะ นิมิตที่ขาวสว่างนั้นมีประโยชน์แก่กายแก่ใจ คือเป็นลมบริสุทธิ์สะอาด นี้ย่อมเป็นเครื่องฟอกโลหิตในร่างกายของท่านได้อย่างดี สามารถจะบรรเทาหรือกำจัดทุกขเวทนาในร่างกายได้ เมื่อทำได้เท่าศีรษะของตนแล้ว ให้เลื่อนลงไปตั้งไว้ในฐานที่ ๕ คือทรวงอกแล้วให้นึกเอานิมิตแห่งลมไปตั้งไว้ ขยายออกให้เต็มทรวงอก ทำลมอันนั้นให้ขาวให้สว่าง กระจายลมกระจายแสงสว่างไปทั่วขุมขน จนกว่าจะมองเห็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกายปรากฏเป็นภาพขึ้นมาเอง ถ้าไม่ต้องการภาพอันนั้น ก็ให้สูดลมหายใจยาว ๆ เสีย ๒ - ๓ ครั้ง ภาพนั้นก็จะหายไปทันที แล้วกระทำจิตให้นิ่งอยู่โดยกว้างขวาง แม้จะมีนิมิตอะไรผ่านมาในรัศมีแห่งลม อย่าเพิ่งไปจับ อย่าทำจิตหวั่นไหวไปตามนิมิต ประคองจิตไว้ให้ดี ทำจิตให้เป็นหนึ่ง พยายามตั้งจิตไว้ในอารมณ์อันเดียว คือลมหายใจอันละเอียดและขยายลมอันละเอียดนั้น ให้กว้างขวางออกไปทั่วสรรพางค์กาย เมื่อทำจิตถึงตอนนี้ จะค่อยเกิดวิชาความรู้ขึ้นตามลำดับ กายของเราก็จะเบาเหมือนปุยนุ่น ใจก็จะเอิบอิ่มนิ่มนวลวิเวกสงัด ได้รับความสุขกายสบายจิตเป็นอย่างยิ่ง เมื่อต้องการวิชาความรู้แล้ว ให้ทำอย่างนี้กว่าจะชำนาญในการเข้า ในการออกในการตั้งอยู่ เมื่อทำได้อย่างนี้แล้ว นิมิตของลมคือ แสงสว่างขาว ๆ เป็นก้อนเป็นกลุ่มเหล่านั้น จะทำเมื่อไรก็เกิดได้ เมื่อต้องการวิชาความรู้ต่าง ๆ ก็ให้จิตนิ่ง วางอารมณ์ทั้งหมดให้เหลืออยู่แต่ความสว่างอย่างเดียว เมื่อประสงค์สิ่งใดในส่วนวิชาความรู้ภายในและภายนอกตนเองและผู้อื่น ก็ให้นึกขึ้นในใจ ครั้งหนึ่งหรือสองครั้งก็จะเกิดความรู้ หรือนิมิตเป็นภาพปรากฏขึ้นทันทีเรียกว่า มโนภาพ ถ้าจะให้ดีและชำนาญในสิ่งเหล่านี้ ให้ศึกษากับท่านผู้เคยปฏิบัติในทางนี้จะดีมาก เพราะวิชาตอนนี้เป็นวิชาที่เกิดขึ้นจากสมาธิอย่างเดียวเท่านั้น วิชาในเรื่องสมาธินั้น มีอยู่ ๒ แผนก คือเป็นไปกับด้วยโลกีย์อย่างหนึ่ง เป็นไปกับด้วยโลกุตร

อย่างหนึ่ง วิชาโลกีย์ คือติดความรู้ความเห็นของตนเองนี้หนึ่ง ติดสิ่งทั้งหลายที่มาปรากฏให้เรารู้เห็นนี้อย่างหนึ่ง วิชาก็ดี สิ่งที่ให้เรารู้เห็นด้วยอำนาจแห่งวิชาก็ดี เป็นของจริงและของไม่จริงเจือปนอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น แต่ของจริงในที่นี้เป็นส่วนสังขารธรรมทั้งสิ้น ขึ้นชื่อว่าสังขารแล้วย่อมไม่เที่ยง ไม่มั่นคงถาวร ฉะนั้นเมื่อต้องการโลกุตรต่อไป ให้รวมสิ่งที่เรารู้เห็นทั้งหมดเข้ามาเป็นจุดอันเดียว คือ เอกัคคตารมณ์ให้เห็นเป็นสภาพอันเดียวกันทั้งหมด เอาวิชาความรู้ทั้งหลายเหล่านั้น เข้ามารวมอยู่ในจุดอันนั้น จนรู้แจ้งเห็นจริงว่า สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไปเป็นธรรมดา แล้วอย่ายึดถือในสิ่งที่รู้เห็นมาเป็นของ ๆ ตน อย่ายึดความรู้ ความเห็นที่เกิดจากตนมาเป็นของ ๆ ตน ให้ปล่อยวางไปเสียตามสภาพ ถ้าไปยึดอารมณ์ก็เท่ากับยึดทุกข์ ยึดความรู้ของตนจะเกิดเป็นเหตุแห่งทุกข์คือสมุทัย ฉะนั้นจิตที่นิ่งเป็นสมาธิแล้วเกิดวิชา วิชานั้นเป็นมรรค สิ่งที่ให้เรารู้ต่าง ๆ ที่ผ่านไปผ่านมาเป็นทุกข์ จิตเราอย่าเข้าไปยึดเอาวิชา อย่าเข้าไปยึดเอาอารมณ์ที่มาแสดงให้เรารู้ ปล่อยวางไปตามสภาพ ทำจิตให้สบาย ๆ ไม่ยึดจิต ไม่สมมติจิตของตนเองว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้ายังสมมติตนเองอยู่ตราบใด ก็เป็นอวิชชาอยู่ตราบนั้น เมื่อรู้ได้โดยอาการอย่างนี้ ก็จะกลายเป็นโลกุตรขึ้นในตน จะเป็นบุญกุศลอย่างประเสริฐสุดในฐานะที่เป็นมนุษย์พุทธบริษัทของพระพุทธเจ้า ถ้าจะสรุปให้สั้นเข้าแล้ว หลักในการปฏิบัติก็มีดังนี้ คือ

๑. กำจัดอารมณ์ที่ชั่วออกจากจิตให้หมด

๒. ทำจิตให้อยู่ในอารมณ์ที่ดี

๓. อารมณ์ที่ดีต่าง ๆ ให้ต้อนเข้าไปรวมอยู่ในจุดอันเดียว ที่เรียกว่า เอกัคคตารมณ์

๔. พิจารณาอารมณ์หนึ่งนั้นให้เป็น อนิจจัง ไม่เที่ยง ทุกขัง เป็นทุกข์ อนัตตา ไม่ใช่ตัวตน สัตว์บุคคลว่างเปล่า

๕. วาง อารมณ์ที่ดี และอารมณ์ที่ชั่ว ไปตามสภาพของอารมณ์เพราะดีและชั่วย่อมอยู่ด้วยกันมีสภาพเสมอกัน วางจิตไว้ตามสภาพของจิต รู้ไว้ตามสภาพแห่งรู้ รู้นั้นไม่รู้จัก เกิด ไม่รู้จัก ดับ นั่นแลคือสันติธรรม ดีก็รู้ ดีไม่ใช่รู้ รู้ไม่ใช่ดี ชั่วก็รู้ รู้ไม่ใช่ชั่ว ชั่วไม่ใช่รู้ คือ รู้ไม่ติดความรู้ รู้ไม่ติดสิ่งที่รู้ นั่นแหละคือธรรมชาติธาตุแท้ อันบริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมือนน้ำที่อยู่ในใบบัว ฉะนั้นจึงเรียกว่า อสังขตะธาตุ เป็นธาตุแท้ เมื่อใครทำได้เช่นนี้ ก็จะเห็นของดีวิเศษเกิดขึ้นในใจแห่งตน จะเป็นกุศลวาสนาบารมีของท่านผู้ปฏิบัติในทางสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน จะได้ผล ๒ ประการดังกล่าวมาคือ โลกียผลที่จะให้สำเร็จประโยชน์อนามัยของร่างกายแห่งท่านและคนอื่นทั่ว ๆ ไป ในสากลโลกนี้ประการหนึ่ง ประการที่ ๒ จะได้โลกุตตรผล อันเป็นประโยชน์อนามัยในด้านจิตใจของท่าน มีความสุข ความเยือกเย็นและความ-ราบรื่นชื่นบานก็จะถึงนิพพานเป็นเบื้องหน้าไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย

ได้อรรถาธิบายมาโดยย่อ พอเห็นหัวข้อปฏิบัติของท่านพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนา หากท่านมีความสงสัยขัดข้องจากการปฏิบัติตามแนวความคิดดังกล่าวไว้ในตำราเล่มนี้โดยประการใด ๆ ต้องการจะศึกษาจากผู้ให้แนวความที่กล่าวมานี้ ยินดีจะส่งเสริมชี้แจงข้อสงสัยของท่านตามกำลังความสามารถของผู้เขียน (บัดนี้ท่านมรณภาพแล้ว) เพื่อให้สำเร็จสันติสุขในทางพระศาสนาโดยทั่วกัน

สำหรับผู้ปฏิบัติทั่ว ๆ ไป ควรที่จะยึดเอาวิธีที่ ๒ ดังต่อไปนี้ ซึ่งจะได้รับความสะดวกสบายกว่าแบบที่ ๑ ที่กล่าวมาแล้ว

วิธีทำอานาปานสติ แบบที่ ๒

มีข้อสำคัญอยู่ ๗ ข้อ คือ

๑. ให้ภาวนา **พุท** ลมเข้ายาว ๆ **โธ** ลมออกยาว ๆ ก่อน ๓ ครั้ง หรือ ๗ ครั้ง (คำภาวนากับลมให้ยาวเท่ากัน)

๒. ให้รู้จักลมเข้าลมออกโดยชัดเจน

๓. ให้รู้จักสังเกตลมในเวลาเข้าออกว่า มีลักษณะอย่างไร สบายหรือไม่สบาย กว้างหรือแคบ ขัดหรือสะดวก ช้าหรือเร็ว สั้นหรือยาว ร้อนหรือเย็น ถ้าไม่สบายก็ให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขจนได้รับความสะดวกสบาย เช่นเข้ายาวออกยาวไม่สบาย ให้เปลี่ยนเป็นเข้าสั้นออกสั้นเป็นต้น จนกว่าจะได้รับความสบาย เมื่อได้รับความสบายสะดวกดีแล้ว ให้กระจายลมที่สบายนั้นไปในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่นสูดลมเข้าไปที่ท้ายทอยปล่อยลงไปในกระดูกสันหลังให้ตลอด ถ้าเป็นเพศชายปล่อยไปตามขาขวาทะลุถึงปลายเท้า แล้วกระจายไปในอากาศ แล้วก็กลับมาสูดใหม่ปล่อยเข้าไปในท้ายทอย ปล่อยลงไปในกระดูกสันหลัง ปล่อยไปตามขาซ้ายทะลุถึงปลายเท้า แล้วกระจายไปในอากาศ แล้วก็กลับมาปล่อยตั้งแต่ท้ายทอยผ่านไหล่ทั้งสองถึงข้อศอก ข้อมือทะลุถึงปลายนิ้ว กระจายไปที่ขั้วปอดขั้วตับ กระจายเรื่อยลงไป จนถึงกระเพาะเบา กระเพาะหนัก แล้วก็สูดลมหายใจเข้าไปตรงกลางอกทะลุไปจนถึงลำไส้ กระจายลมสบายเหล่านี้ให้ทั่วถึงกันได้ จะได้รับความสะดวกขึ้นมาก (ถ้าเป็นเพศหญิงให้กระจายลมทางซ้ายก่อน เพราะเพศหญิงและชายเส้นประสาทต่างกัน)

๔. ให้รู้จักขยายลมออกเป็น ๔ แบบ คือ

๑) เข้ายาวออกยาว
๒) เข้าสั้นออกสั้น
๓) เข้าสั้นออกยาว
๔) เข้ายาวออกสั้น

แบบใดเป็นที่สบายให้เอาแบบนั้น หรือทำให้สบายได้ทุกแบบยิ่งดี เพราะสภาพของบุคคลลมหายใจย่อมเปลี่ยนแปลงได้ทุกเวลา

๕. ให้รู้จักที่ตั้งของจิต ฐานไหนเป็นที่สบายของตัวให้เลือกเอาฐานนั้น (คนที่เป็นโรคเส้นประสาทปวดศีรษะ ห้ามตั้งข้างบน ให้ตั้งอย่างสูงตั้งแต่คอหอยลงไป และห้ามสะกดจิตสะกดลม ให้ปล่อยลมตามสบาย ปล่อยใจตามลมเข้าลมออกให้สบาย แต่อย่าให้หนีไปจากวงลม) ฐานเหล่านั้นได้แก่ ๑. ปลายจมูก ๒. กลางศีรษะ ๓. เพดาน ๔. คอหอย ๕. ลิ้นปี่ ๖. ศูนย์ (สะดือ) นี้ ฐานโดยย่อ คือที่พักของลม

๖. ให้รู้จักขยายจิต คือ ทำความรู้สึกให้กว้างขวางออกไปทั่วสรรพางค์กาย

๗. ให้รู้จักประสานลม และขยายจิตออกให้กว้างขวาง ให้รู้ส่วนต่าง ๆ ของลมซึ่งอยู่ในร่างกายนั้นก่อนแล้ว จะได้รู้ในส่วนอื่น ๆ ทั่วไปอีกมาก คือ ธรรมชาติลมมีหลายจำพวก ลมเดินในเส้นประสาท

ลมเดินหุ้มเส้นประสาททั่ว ๆ ไป ลมกระจายออกจากเส้นประสาทแล่นแทรกแซงไปทั่วทุกขุมขน ลมให้โทษและให้คุณย่อมมีปนกันอยู่โดยธรรมชาติของมัน

สรุปแล้วก็คือ ๑. เพื่อช่วยให้พลังงานที่มีอยู่ในร่างกายทุกส่วนของคนเราทุกคนให้ดีขึ้น เพื่อต่อสู้สิ่งต่าง ๆ ในตัว เช่นไม่สบายในร่างกาย เป็นต้น

๒. เพื่อช่วยความรู้ที่มีอยู่แล้วในตัวของคนทุกคนให้แจ่มใสขึ้นเพื่อเป็นหลักวิชา วิมุติ วิสุทธิ์ ความหมดจดสะอาดในทางจิตใจ

หลักอานาปาฯ ทั้ง ๗ ข้อนี้ ควรถือไว้เป็นหลักสูตร เพราะเป็นเรื่องสำคัญของอานาปาฯ ทั้งสิ้น เมื่อรู้เรื่องสำคัญเหล่านี้แล้วก็เท่ากับว่าเราได้ตัดถนนเส้นใหญ่ ส่วนถนนซอยนั้นไม่สำคัญ คือส่วนปลีกย่อยของอานาปาฯ นั้นยังมีอยู่อีกมาก แต่ไม่ค่อยสำคัญ ฉะนั้นจึงควรปฏิบัติและดำเนินตามแบบนี้ไว้ให้มาก ท่านจะได้รับความปลอดภัยเป็นอย่างยิ่งทีเดียว ถ้าท่านรู้จักการปรับปรุงแก้ไขลมหายใจของตัวเองโดยสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว ก็เท่ากับว่าคนในบ้านของท่านเป็นคนดี ส่วนปลีกย่อยนั้นเปรียบเหมือนคนนอกบ้าน คือ แขก ถ้าคนในบ้านของเราดี คนนอกบ้านก็ต้องดีไปตามเรา คนนอกบ้านหรือแขกในที่นี้ได้แก่นิมิตต่าง ๆ และลมสัญจรที่จะต้องผ่านไปผ่านมาในรัศมีแห่งลมของเราที่ทำอยู่ เช่นนิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากลมให้ปรากฏเป็นรูป บางทีเกิดเป็นแสงสว่างขึ้น บางทีปรากฏเป็นรูปคนหรือรูปสัตว์ เป็นตัวเองหรือคนอื่น บางคราวเกิดนิมิตขึ้นทางหู เช่นได้ยินเสียงคำพูดของบุคคลผู้อื่น จำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง บางคราวให้ปรากฏกลิ่นต่าง ๆ ขึ้นทางจมูก บางทีก็เป็นกลิ่นหอม บางทีก็เหม็นเหมือนซากศพ บางคราวหายใจเข้าไปให้เกิดความอิ่มเอิบซึมซาบไปทั่วสรรพางค์กาย จนไม่รู้สึกหิวข้าวหิวน้ำ บางคราวให้เกิดสัมผัสขึ้นทางกาย ให้มีอาการอุ่น ๆ ร้อน ๆ เย็น ๆ ชา ๆ ส่ายไปส่ายมาตามสรรพางค์กาย บางทีให้ผุดขึ้นทางจิตใจซึ่งเราไม่เคยนึกคิด ก็เกิดขึ้นได้ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ ชื่อว่า "แขก" ก่อนที่เราจะรับแขกเหล่านี้ให้ปรับปรุงจิตและลมหายใจของตัวให้เรียบร้อยและมั่นคงเสียก่อน จึงค่อยรับแขก การที่เราจะต้อนรับแขกเหล่านี้ เราต้องบังคับปรับปรุงแขกให้อยู่ในอำนาจของเราเสียก่อน ถ้าแขกไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของเรา อย่าเพิ่งไปคลุกคลีกับเขา เขาอาจจะนำความเสื่อมเสียมาสู่เราได้ ถ้าหากเรารู้จักปรับปรุงเขา สิ่งเหล่านั้นก็จะเป็นเครื่องสนับสนุนเราต่อไป การปรับปรุงนั้น ได้แก่การเจริญปฏิภาคนิมิต คือให้ขยายสิ่งที่ปรากฏมานั้นให้เป็นไปตามอำนาจแห่งจิต คือทำให้เล็ก ให้โต ให้ใกล้ ให้ไกล ให้เกิด ให้ดับ ให้มีข้างนอก ข้างในก็ได้ สิ่งเหล่านี้จึงจะเป็นประโยชน์ในการทำจิต ถ้าคล่องแคล่วชำนาญในนิมิตนี้ก็จะกลายเป็นวิชา เช่นตาทิพย์ เห็นรูปโดยไม่ต้องลืมตา หูทิพย์ ฟังเสียงไกลได้ จมูกทิพย์ ดมกลิ่นไกลได้ ลิ้นทิพย์ ดื่มรสของธาตุต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในอากาศธาตุอันจะเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย สามารถป้องกันความหิวความอยากได้ สัมผัสอันเป็นทิพย์ก็จะเกิดขึ้นในร่างกาย เช่นเราต้องการความเย็นก็จะเย็นขึ้น ต้องการความร้อนก็จะร้อนขึ้น ต้องการความอุ่นก็จะปรากฏขึ้น ต้องการความเข้มแข็งของร่างกายก็จะมีขึ้น เพราะธาตุทั้งหลายที่จะให้ประโยชน์แก่ร่างกายซึ่งมีอยู่ในโลก ก็จะแล่นเข้ามาปรากฏในกายของเรา **ดวงใจ** ก็จะเป็นทิพย์ และมีอำนาจสามารถจะทำให้เกิดญาณจักขุ เช่น **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติได้ **จุตูปปาตญาณ** รู้จักความเกิดตายของสัตว์ว่ามาอย่างไร ไปอย่างไรอาจทราบได้ **อาสวขยญาณ** ความรู้เป็นเหตุที่จะฟอกอาสวะกิเลสให้สิ้นไป ถ้าเราเป็นผู้มีสติปัญญา ย่อมรับแขกมาทำงานในบ้านของเราได้เป็นอย่างดี นี่เป็นส่วนปลีกย่อยในการปฏิบัติอานาปานสติโดยย่อ ฉะนั้น สิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาให้ทบทวนดูให้ดี อย่าเพิ่งยินดีในสิ่งที่ปรากฏ อย่าเพิ่งยินร้ายหรือปฏิเสธในสิ่งที่ปรากฏ ควรตั้งจิตเป็นกลาง

ทบทวนดูให้รอบคอบละเอียดลออเสียก่อนว่า เป็นของความเชื่อถือได้หรือไม่ มิฉะนั้นจะเป็นเหตุให้สำคัญผิดไปก็มี ดี ชั่ว ถูก ผิด สูง ต่ำ ทั้งหมดมันสำคัญอยู่ที่ดวงจิตของเราฉลาดหรือโง่ รู้จักพลิกแพลงดัดแปลงแก้ไข เมื่อดวงจิตของเราเป็นผู้โง่อยู่แล้วแม้ของสูงอาจจะกลายเป็นของต่ำ ของดีอาจจะกลายเป็นของชั่ว ถ้าหากเราได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ของลม และส่วนปลีกย่อยของลมก็จะรู้ได้ในอริยสัจจธรรม นอกจากนั้นยังเป็นหนทางบรรเทาทุกข์ของร่างกายได้อย่างดีอีก ตัวสติเป็นตัวยาลม อานาปาฯ เป็นกระสาย เมื่อสติเข้าไปฟอกแล้วย่อมบริสุทธิ์ ลมที่บริสุทธิ์จะส่งไปฟอกโลหิตต่าง ๆ ในร่างกายให้สะอาด เมื่อโลหิตสะอาดแล้วเป็นเหตุจะบรรเทาโรคภัยต่าง ๆ ในตัวได้ ถ้าเป็นผู้มีโรคเส้นประสาทประจำอยู่แล้ว ก็จะหายได้อย่างดีทีเดียว นอกจากนี้ ก็ยังสามารถจะสร้างความเข้มแข็งของร่างกาย ให้ได้รับความสุขยิ่งขึ้น เมื่อร่างกายได้รับความสุข จิตใจก็สงบได้อย่างดี เมื่อจิตสงบได้เช่นนั้นย่อมเกิดกำลังสามารถที่จะระงับเวทนาในเวลาที่นั่งสมาธิให้ทนทานได้หลายชั่วโมง เมื่อกายสงบจากเวทนา จิตย่อมสงบปราศจากนิวรณ์ได้อย่างดี กายก็มีกำลัง ใจก็มีกำลัง เรียกว่า "**สมาธิพลัง**" เมื่อสมาธิมีกำลังเช่นนั้นแล้ว ย่อมเกิดปัญญาสามารถจะแลเห็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แจ้งประจักษ์ขึ้นในลมหายใจของตัวที่มีอยู่ทุกตัวคน ถ้าจะอธิบายก็ได้ความอย่างนี้ คือ ลมหายใจเข้าออกเป็นทุกขสัจจ์ ลมเข้าเป็นชาติทุกข์ ลมออกเป็นมรณทุกข์ ไม่รู้จักลมเข้าไม่รู้จักลมออก ไม่รู้ลักษณะของลม เป็นสมุทัยสัจจ์ ลมออกรู้ว่าออก ลมเข้ารู้ว่าเข้า รู้ลักษณะของลมโดยชัดเจนเป็นสัมมาทิฏฐิ องค์อริยมรรค คือมีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงของลมหายใจ หายใจแบบใดไม่สบายก็รู้ และรู้จักวิธีแต่งลมหายใจของตัวว่า แบบนี้ไม่สบาย เราจะต้องหายใจแบบนี้จึงจะเป็นที่สบาย นี้เรียกว่าสัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ จิตสังขารซึ่งนึกคิดวิตกวิจาร ในกองลมทั้งปวงอยู่โดยชอบ ชื่อว่าสัมมาวาจา วาจาชอบ รู้จักวิธีปรับปรุงลมหายใจของตนโดยวิธีการต่าง ๆ เช่นหายใจเข้ายาวออกยาว หายใจเข้าสั้นออกสั้น หายใจเข้าสั้นออกยาว หายใจเข้ายาวออกสั้น จนไปถูกลมอันเป็นที่สบายแห่งตน ดังนี้ชื่อว่า สัมมากัมมันตะ การงานชอบ รู้จักทำลมหายใจฟอกโลหิตในร่างกาย ให้สะอาดบริสุทธิ์ แล้วส่งไปหล่อเลี้ยงหทัยวัตถุ รู้จักแต่งลมให้เป็นที่สบายของร่างกาย รู้จักประกอบลมให้เป็นที่สบายแห่งดวงจิต หายใจเข้าไปอิ่มกายอิ่มจิต นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ รู้จักพยายามเปลี่ยนลมหายใจของตนเป็นที่สบายกาย สบายจิต ถ้ายังไม่ได้รับความสบายที่เกิดขึ้นในตัว ก็พากเพียรพยายามอยู่เรื่อยไปอยู่อย่างนั้น นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ เพียรชอบ รู้ลมหายใจเข้าออกทุกขณะเวลา และรู้กองลมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในร่างกาย เช่นลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมพัดในท้อง ลมพัดในลำไส้ ลมพัดไปตามชิ้นเนื้อซาบซ่านไปทั่วทุกขุมขน มีสติสัมปชัญญะตามรู้อยู่ทุกขณะลมหายใจเข้าออก นี้เรียกว่าสัมมาสติ ระลึกชอบ ดวงจิตสงบอยู่ในเรื่องของลมอย่างเดียว ไม่ไปเหนี่ยวเอาอารมณ์อย่างอื่นเข้ามาแทรกแซง ทำไปจนเป็นลมละเอียด เป็นอัปปานาฌาน จนกว่าจะเกิดวิปัสสนาญาณขึ้นในที่นั้น เรียกว่าสัมมาสมาธิ นึกถึงลมเรียกว่าวิตก กระจายลม ขยายลมเรียกว่าวิจาร ลมได้รับความสะดวกทั่วถึงแล้วก็อิ่มกาย อิ่มจิต เรียกว่าปิติ กายไม่กระวนกระวายใจไม่กระสับกระส่าย ก็เกิดสุข เมื่อได้รับความสุขแล้ว จิตย่อมไม่ส่ายไปสู่อารมณ์อื่น ย่อมแนบสนิทอยู่กับอารมณ์เดียว เรียกว่า เอกัคคตารมณ์ ตั้งใจไว้ชอบ นี้เรียกว่าสัมมาสมาธิเบื้องต้นในองค์อริยมรรค มรรคสัจจ์ทั้งหมดที่กล่าวมา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาสันนิบาตในดวงจิตได้แล้วโดยสมบูรณ์ ย่อมทำให้รู้แจ้งในกองลมทั้งปวงว่า หายใจอย่างนี้เป็นเหตุให้เกิดอกุศลจิต หายใจอย่างนั้นเป็นเหตุให้เกิดกุศลจิต และไม่ติดอยู่ในกายสังขารคือลม ไม่ติดอยู่ในวจีสังขาร ไม่ติดอยู่ในจิตสังขาร ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ปล่อยวางไปตามสภาพแห่งความเป็นจริงนี้เรียกว่า นิโรธสัจจ์

ถ้าจะย่นอริยสัจ ๔ ให้สั้นเข้าไปอีกอย่างหนึ่งก็คือลมหายใจเข้าออกเป็นทุกขสัจ ไม่รู้จักลม

หายใจเข้า ไม่รู้จักลมหายใจออก เป็นสมุทัยสัจหรือวิชชาโมหะ ทำให้แจ้งในกองลมทั้งปวง จนละได้ไม่ยึดถือ เรียกว่า นิโรธสัจ ที่มีสติสัมปชัญญะประจำอยู่ในกองลมเรียกว่า มรรคสัจ เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ก็เรียกว่า เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องตามแนวทางของอานาปาฯ เป็นผู้มีวิชา อาจรู้ของจริงทั้ง ๔ อย่างได้อย่างชัดเจน ย่อมถึงวิมุติ วิมุตินั้นคือ ดวงจิตที่ไม่เข้าไปติดอยู่ในเหตุฝ่ายต่ำ ผลฝ่ายต่ำอันได้แก่ทุกข์ สมุทัย ไม่ติดอยู่ในเหตุฝ่ายสูง ผลฝ่ายสูงคือ มรรค และนิโรธ ไม่ติดอยู่ในสิ่งที่ให้เรารู้ ไม่ติดอยู่ในความรู้ ไม่ติดอยู่ในรู้ แยกสภาพไว้เป็นส่วน ๆ ได้ เช่นนี้ ชื่อว่า เป็นผู้มีวิชา วิมุติ คือ รู้จักเบื้องต้น เบื้องปลาย และท่ามกลาง วางไปตามสภาพแห่งความเป็นเอง ที่เรียกว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** การติดอยู่ในสิ่งที่ให้เรารู้คือ ธาตุขันธ์ อายตนะ เหล่านี้เป็น **กามุปปาทาน** ติดวิชาความรู้ของตัวเป็น **ทิฏฐุปปาทาน** ไม่รู้จักตัวรู้คือ พุทธะ เป็น **สีลพัตตุปปาทาน** ย่อมเป็นเหตุให้หลงกายสังขาร วจีสังขาร และจิตสังขาร อันเกิดจากอวิชชา

พระพุทธเจ้า พระองค์ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ทั้งเหตุทั้งผล พระองค์มิได้เข้าไปยึดในเหตุฝ่ายต่ำ ผลฝ่ายต่ำ มิได้เข้าไปยึดในเหตุสูง ผลฝ่ายสูง อยู่นอกเหตุเหนือผล สุข ทุกข์ พระองค์ก็มีใช้ แต่พระองค์มิได้ติดสุขติดทุกข์ ดี ชั่ว พระองค์ก็รู้อยู่โดยสมบูรณ์ อัตตาและอนัตตา พระองค์ก็มีอยู่โดยสมบูรณ์ แต่พระองค์ก็มิได้ไปยึดถือในเรื่องราวเหล่านั้น วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งสมุทัย ก็มีใช้ แต่พระองค์ก็มิได้ติด มรรค คือ ปัญญาพระองค์ก็มีใช้ พระองค์รู้จักแต่งพระองค์ด้วยพิธีการต่าง เช่น แต่งโง่ แต่งฉลาด แล้วรู้จักใช้โง่ ใช้ฉลาด ในกิจพระศาสนา ส่วนนิโรธเล่า พระองค์ก็มีใช้มิได้ยึดถือ คือไม่มีการติดในสิ่งเหล่านั้น จึงเรียกว่าเป็นผู้สมบูรณ์ได้จริง ก่อนที่พระองค์จะละได้เช่นนั้น พระองค์ก็ต้องบำเพ็ญให้เกิดมีขึ้นโดยสมบูรณ์เสียก่อน แล้วจึงค่อยปล่อยวาง เป็นการปล่อยวางด้วยความสมบูรณ์มั่งมี มิใช่จะวางจะปล่อยด้วยความยากจนอย่างบุคคลธรรมดา แม้พระองค์ทรงวางแล้วก็ยังมีใช้อยู่ พระองค์มิได้ทรงปฏิเสธในการที่พระองค์ได้บำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญามาตั้งแต่ยังมิได้ตรัสรู้ จนได้รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ยังทรงใช้ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่ทุกประการ จนวันเสด็จดับขันธ์เข้าสู่ปรินิพพาน ตราบถึงขณะจิตที่จะนิพพานนั้นก็ยังบำเพ็ญสมาธิสมาบัติอยู่ คือพระองค์ได้เสด็จปรินิพพานในระหว่างรูปฌานและอรูปฌาน เพราะฉะนั้นพุทธบริษัททั้งหลายก็ไม่น่าที่จะปฏิเสธ ศีล สมาธิ ปัญญา กันเสีย คนบางคนจะถือศีล ก็กลัวศีลพัตตฯ บางคนจะบำเพ็ญสมาธิ ก็กลัวโง่กลัวบ้าก็มี แท้จริงคนเราก็มีความโง่ความบ้าประจำอยู่แล้ว การกระทำสมาธิจิตนั้น เป็นเรื่องแก้โง่แก้บ้าต่างหาก ถ้าได้ศึกษาโดยทางที่ถูกต้อง ย่อมเกิดปัญญาอันบริสุทธิ์ เหมือนเพชรพลอยที่เจียระไนแล้ว ย่อมเกิดแสงขึ้นในตัวของมันเองโดยธรรมชาตินั้นแล จึงเรียกว่าเป็นตัวปัญญาที่แท้เกิดขึ้นเฉพาะตัว ที่เรียกว่าเป็น ปัจจัตตัง เป็นได้เฉพาะตัว รู้ได้เฉพาะตัว แต่โดยมากคนเราเข้าใจผิด ไม่รู้จักลักษณะของปัญญา ไปถือเอาปัญญาไม่แท้มาทับของแท้เสีย คล้าย ๆ กับว่าเอาปรอทมาทากระจกแล้วมองเห็นเงาของตัวและคนอื่นได้ โดยอาศัยของอื่นมาฉาบทา ก็เข้าใจว่าตัวเป็นผู้ฉลาด มองเห็นธรรมลักษณะ อย่างนี้ก็เท่ากับว่า ลิงส่องกระจกเงาเท่านั้นเอง ตัวเดียวก็จะต้องกลายเป็นสองตัวก็จะเล่นเงาของตนเองอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ปรอทหลุดออกจากบานกระจกเมื่อไร ลิงตัวนั้นก็จะหน้าตกซบเซาอยู่โดยไม่รู้ว่าเงานั้นมันมาจากเรื่องอะไร ฉันใดบุคคลผู้ใดได้ปัญญาที่ไม่แท้ไม่จริง คิดเอาเดาเอาตามสัญญาอารมณ์ว่าตนรู้ตนเห็น โดยปราศจากความรู้สึกตนเอง แล้วก็จะได้รับความทุกข์โศก ในคราวประสบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าเมื่อภายหลัง ฉะนั้นส่วนสำคัญของปัญญาโดยธรรมชาติ ในทางพระพุทธศาสนาย่อมเกิดขึ้นจากการอบรมดวงจิตโดยเฉพาะ เหมือนแสงเพชรที่เกิดในตัวของมันเองย่อมมีรัศมีตีแผ่โดยรอบ และเกิดแสงสว่างได้ทั้งในที่มืดและที่สว่าง ส่วนเงาในกระจกนั้น ใช้ได้สำหรับใน

สถานที่แจ้งมีแสงสว่างมองเห็น ถ้าเอาเข้าไปในที่มืดแล้วจะใช้ส่องเงาตัวเองไม่ได้เลย ไม่เหมือนแสงเพชรแสงพลอยที่เจียระไนแล้ว ย่อมมีแสงได้ทั่วไป ฉะนั้นพระองค์จึงได้ทรงแสดงไว้ว่า ปัญญาไม่มีที่ลับและปิดบังได้ในโลกนั้นแล เรียกว่า **ปัญญารัตนัง** เป็นตัวที่จะทำลายเสียได้ซึ่งอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ก็จะบรรลุคุณธรรมอย่างสูงสุด คือ พระนิพพาน ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่สาบ ไม่สูญ มีอยู่โดยธรรมชาติของธรรม เรียกว่า อมต โดยมากคนเรามักจะต้องการแต่ปัญญาและวิมุติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่อาจจะเป็นไปได้ เอะอะก็อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กันเสียเลยทีเดียว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนที่พระองค์จะปฏิเสธ **อนิจจัง** ของไม่เที่ยงนั้น พระองค์ ได้ทำ ได้รู้ จนปรากฏเห็นเป็นของเที่ยงเสียก่อน ก่อนที่จะปฏิเสธ **ทุกขัง** พระองค์ก็ได้ทำทุกข์อันนั้น ให้เป็นสุขเสียก่อน และก่อนที่จะปฏิเสธ **อนัตตา** ที่ไม่ใช่ตัวตนนั้น พระองค์ก็ได้ทำ อนัตตา ให้เป็น อัตตา ขึ้นเสียก่อน จึงได้เห็นของเที่ยงของจริงที่แอบอิงอยู่ใน **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** แล้วก็ได้รวบรวมยอดแห่งธรรมเหล่านั้นเข้ามาเป็นอันเดียว เช่นทำ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นี้เป็นหมวดหนึ่ง นับเป็นพวกเดียวกัน มีลักษณะเสมอกันหมดทั้งโลก ส่วน **นิจฺจํ สุขํ อตฺตา** นี้เป็นอีกหมวดหนึ่ง เป็นสังขารธรรม พระองค์ทรงปล่อยได้แล้วในส่วนสังขารโลกและสังขารธรรม ไม่ข้องอยู่ในของเที่ยงและของไม่เที่ยง ไม่ข้องอยู่ในทุกข์และสุข ไม่ข้องอยู่ในอัตตาและอนัตตา จึงได้นามว่า วิมุติ วิสุทธิ์ นิพพาน ไม่ต้องไปยึดสังขารธรรมและสังขารโลก ทั้งหมดนี้เป็นลักษณะของพระสัมมา-สัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญมา แต่ปฏิปทาของพุทธบริษัททั้งหลายส่วนมากมักจะเป็นผู้รู้ก่อนเกิด เป็นผู้เลิศก่อนทำ ต้องการแต่ความละความพ้นกันฝ่ายเดียว ถ้าละโดยปราศจากเหตุอันสมบูรณ์แล้วมันจะเลอะ ถ้าพ้นกันโดยปราศจากเหตุแล้วมันจะผิดสำหรับคนผู้ปรารถนาดีอยากเป็นแต่คนดี เหตุประกอบของตนโดยอาการเช่นนี้มีแล้วหรือยัง ถ้าหากว่าไม่ต้องการสร้างเหตุแห่งความละ ความพ้น โดยสมบูรณ์แล้ว พวกเราจะพ้นไปได้อย่างไร พระพุทธเจ้า พระองค์ยังทรงแสดงไว้ว่า ศีล ปราบกิเลสอย่างหยาบที่เป็นวิติกมโทษที่เกิดขึ้น ทางกาย ทางวาจา ออกเสียได้ สมาธิ ปราบกิเลสอย่างกลางมี กามฉันทะ พยาปาทะ ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา เป็นต้น ส่วนปัญญาปราบกิเลสอย่างละเอียดมี อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นต้น คนบางคนที่มีปัญญาฉลาดหลักแหลม สามารถที่จะอธิบายข้ออรรถข้อธรรมได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง แต่กิเลสเพียงหยาบ ๆ อันเป็นคู่ปรับแห่งศีลแค่นี้ก็ยังละกันไม่ค่อยจะออก นี่คงจะเป็นเพราะขาดความสมบูรณ์แห่งศีล สมาธิ ปัญญา กระมัง จึงได้เป็นไปอย่างนั้น ศีลก็คงเป็นศีลอย่างเปลือก ๆ สมาธิก็คงเป็นสมาธิเปื้อนเปรอะ ปัญญาก็คงเป็นปัญญาอย่างเลอะเลือนเคลือบเอา เสมอเหมือนกับด้วยบานกระจกที่ทาด้วยปรอทฉะนั้น จึงไม่สามารถเป็นเหตุให้สำเร็จความมุ่งหวังของพุทธบริษัทได้ ตกอยู่ในลักษณะมีดที่คมนอกฝัก คือ ฉลาดในเชิงพูดเชิงคิด แต่ดวงจิตไม่มีสมาธิ นี่เรียกว่าคมนอกฝัก ฟักไข่นอกรัง คือ แสวงหาความดีแต่ภายนอก ไม่อบรมจิตของตนให้เป็นไปในทางสมาธิ ปักหลักกองทราย คือเที่ยวยึดถือเอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระแก่ตนมาเป็นสรณะที่พึ่ง ย่อมให้โทษ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ชื่อว่า เป็นผู้ที่ยังไม่ได้ที่พึ่งอันเป็นแก่นสาร ฉะนั้นจึงควรที่จะต้องสร้างเหตุให้เป็นไปด้วยดี เพราะธรรมทั้งหลายย่อมไหลมาเทมาแต่เหตุ ดังนี้

อตฺตนา โจทยตฺตานํ ปฏิมํ เส ตมตฺตนา

จงเตือนตน ฝึกฝนใจด้วยตนเอง จงเร่งคิดพิจารณา (อานาปาฯ) ของตนด้วยตนเทอญ.

ต่อไปนี้จะได้รวบรัดวิธีปฏิบัติอานาปาฯ ให้เป็นองค์ฌานขึ้นตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) "ฌาน" ฌานแปลว่า ความเพ่งอยู่ในอารมณ์อันเดียว เช่น กระทำลมหายใจ ดังต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง

ข้อ ๑. ปฐมฌาน มีองค์ ๕ คือ

๑. วิตก ให้นึกถึงลมหายใจเข้าออกจนจำได้ ไม่เผลอ (ตรึก)

๒. เอกคฺคตา ให้ประคองจิตไว้ในลมหายใจ อย่าให้มันแส่ส่ายไปในสัญญาอารมณ์อื่น ๆ ประคองจิตไว้ในเรื่องลมอย่างเดียวจนเกิดลมสบายขึ้น (จิตถึงความเป็นหนึ่งนิ่งอยู่กับลมหายใจ)

๓. วิจาร คือให้รู้จักขยายลมหายใจที่ได้รับความสบายแล้วนั้นให้ไปเชื่อมกับลมส่วนอื่นในร่างกาย กระจายลมออกจนทั่วถึงกัน เมื่อร่างกายได้รับประโยชน์จากลมหายใจแล้ว ทุกขเวทนาก็สงบไป ร่างกายเป็นไปด้วยธาตุลมที่ดี (ตรอง) คือ เพ่งอยู่ในเรื่องของลมอย่างเดียว คุณธรรม ๓ อย่างนี้ เข้าอยู่ในสายลมอันเดียวกันจึงจะเป็นปฐมฌานได้ สายลมอันนี้ย่อมแล่นเข้าถึงฌาน ๔ ได้

วิตก เอกคฺคตา วิจาร สามประการนี้เป็นตัวเหตุ เมื่อเหตุเหล่านี้ทำให้สมบูรณ์ ดังกล่าวมา ก็จะได้รับผลเกิดขึ้น อันเป็นองค์ที่ ๔ คือปิติ ความอิ่มกายอิ่มใจก็เกิดขึ้นดูดดื่มปลาบปลื้มปราโมทย์ อยู่โดยลำพังกายและจิต

๔. สุข ความสบายกาย เกิดจากกายสงบ การไม่กระสับกระส่าย (กายปสฺสทฺธิ) ใจสบายใจไม่กระสับกระส่าย มีความสบายรื่นเริงอยู่โดยลำพังไม่วอกแวก (จิตปสฺสทฺธิ)

ปิติ สุข สองอย่างนี้เป็นส่วนผล ปฐมฌานที่อธิบายมานี้ก็มีเหตุอย่างหนึ่งผลอย่างหนึ่งเท่านั้น เมื่อปิติและสุขมีกำลังมากขึ้น ลมก็ละเอียด เพราะอาศัยเพ่งนานเข้าผลก็แรงขึ้น จึงเป็นเหตุให้ละวางวิตก วิจาร อันเป็นงานเบื้องต้นเสียได้ อาศัยเหตุอันเดียวคือ เอกคฺคตารมณ์ก็เข้าสู่ทุติยฌาน (มรรคจิต ผลจิต)

ข้อ ๒ ทุติยฌาน มีองค์สาม คือ

๑. ปิติ

๒. สุข

๓. เอกคฺคตา (มรรคจิต)

ได้แก่จิตที่เสวยผลมาจากปฐมฌาน ถ้าเข้าถึง ทุติยฌาน ปิติก็มีกำลังแรงขึ้นอีก สุขก็มีกำลังแรงขึ้นอีก เพราะอาศัยความเพ่งอยู่ในเหตุอันเดียว คือ เอกคฺคตารมณ์ เป็นผู้ดูงานต่อไป เพ่งลมหายใจละเอียดเข้า นิ่งอยู่ด้วยความอิ่มกายอิ่มใจ สุขกาย สุขจิต ใจแน่แน่วมั่นคงลงไปอีกกว่าเดิม เพ่งไปนานปิติและสุขก็มีกำลังแล้วแสดงลักษณะอาการขยายตัวเข้า ขยายตัวออก เอกคฺคตารมณ์ ก็เพ่งลงไปอีก ขยับจิตลงไปอีกให้ละเอียดจนพ้นจากลักษณะแห่งความไหวตัวของปิติและสุขแล้วจะเข้าถึง ตติยฌานต่อไป

ข้อ ๓ ตติญฌาน มีองค์สอง คือ

๑. สุข

๒. เอกคฺคตา

กายมีความสงบสงัด พ้นจากการไหวตัวเป็นวิเวกไม่มีเวทนาอันใดมารบกวน จิตก็เงียบสงัดเป็นจิตวิเวก ลมก็ละเอียดกว้างขวาง ปลอดโปร่ง มีรัศมีสีขาวซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์กายคล้ายสำลี ระงับทุกขเวทนาของร่างกายได้หมด ระงับเวทนาของดวงจิตได้หมด จดจ้องประคองไว้แต่ลมอันละเอียดและกว้างขวาง, ดวงจิตมีอิสระ ไม่มีอารมณ์สัญญาอดีตอนาคตมาแทรก ดวงใจก็โพลงตัวอยู่โดยลำพัง ธรรมธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นสามัคคีกันทุกส่วนเกือบจะเรียกได้ว่า บริสุทธิ์ทั้งก้อนกายก็ได้ เพราะลมมีกำลังควบคุมปรนปรือธาตุส่วนอื่นให้สามัคคีกันเป็นอย่างดี สติก็คุมอยู่กับ เอกคฺคตา อันเป็นตัวเหตุ ลมเต็มกาย สติเต็มกาย เพ่งลงไปจิตก็แจ่มใส ร่างกายก็เบา ใจมีกำลังกล้า เวทนา คือ สุข ก็สงบ กายก็สม่ำเสมอ ไม่มีความพลั้งเผลอใด ๆ เข้าแทรกเป็นเหตุให้ปล่อยวางความสุข อาการของความสุขก็สงบ เพราะอาศัยธาตุทั้ง ๔ เสมอกัน ไม่มีลักษณะอาการเคลื่อนไหวตัว ตัวเหตุเอกคฺคตาก็มีกำลังเพ่งหนักลงไปก็ได้เข้าสู่จตุตถฌานต่อไป

ข้อ ๔ จตุตถฌาน มีองค์สอง คือ

๑. อุเปกขา

๒. เอกคฺคตา (สติ)

อุเปกขากับเอกคฺคตาในฌาณ ๔ นี้ มีความเพ่งอย่างแข็งแรงเหนียวแน่นมั่นคง ธาตุลมสงบไม่มีอาการกระเพื่อมกระฉอกได้เลย จิตวางเฉยหมด อารมณ์อดีตอนาคต ธาตุลมอันเป็นส่วนปัจจุบันก็เงียบเฉย เปรียบเหมือนทะเลหรืออากาศที่ปราศจากคลื่นรบกวน รูปและเสียงย่อมแลเห็นและรู้ได้ในทางไกล เพราะอาศัยธาตุลม ซึ่งไม่มีอาการกระเพื่อมเคลื่อนไหวตัว เปรียบเหมือนจอหนังที่คอยรับรูปภาพที่ฉายออกมาให้แลเห็นและรู้เรื่องของภาพนั้น ๆ เป็นอย่างดี มีวิชาความรู้ขึ้นในดวงจิต รู้แล้วก็เฉยอยู่จิตก็เฉย ลมก็เฉย เฉยได้ทั้ง ๓ กาล นั่นแหละเรียกว่าเอกคฺคตารมณ์ เพ่งอยู่ในความเฉยความเงียบของลม ลมทุกส่วนของร่างกาย ย่อมแล่นถึงกัน สามารถที่จะหายใจได้ทุกขุมขน คือ ไม่ต้องใช้ลมหายใจทางจมูก เพราะลมหายใจกับลมส่วนอื่นเป็นพื้นเดียวกันหมด ลมเต็ม ลมเสมอกัน ธาตุทั้ง ๔ มีลักษณะอย่างเดียวหมด จิตสงบเต็มที่ ความเพ่งก็แรง แสงก็แจ่ม เป็นมหาสติปัฏฐาน ดวงจิตก็เบิกบานแจ่มใส เหมือนแสงไฟหรือแสงอาทิตย์ซึ่งไม่มีเครื่องปิดบัง ย่อมลุกโพลงส่องโลกให้สว่างไสวฉะนั้น จิตดวงนี้ย่อมมีรัศมีดีแผ่ทั่วไปลมก็มีรัศมี จิตก็มีรัศมีอย่างบริบูรณ์ เพราะอาศัยความเพ่งแห่งสติ ความเพ่งก็แรงแสงก็แจ่ม ดวงจิตก็มีอำนาจคุณธรรม ๔ ประการ เข้าสันนิบาตทั้งหมด คือ สติปัฏฐานทั้ง ๔ ไม่มีอาการว่านั่น กาย เวทนา จิต ธรรม ความเห็นที่ว่า ๔ นั้นย่อมไม่มี จึงเรียกได้ว่ามหาสติปัฏฐาน เพราะธรรม ๔ ประการไม่แตกแยกกัน ใจตั้งมั่นไม่หวั่นไหว อาศัยความเพ่งอย่างแรง สติสัมปชัญญะก็รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสามัคคีธาตุสามัคคีธรรมโดยสมบูรณ์ ที่เรียกว่า เอกายมรรค คือ ๔ ใน ๑ จึงเป็นเหตุให้เกิดมีกำลังกล้าเป็นชาคริยานุโยคองค์ตปธรรม กำจัดความมืดมิดปิดบังได้เป็นอย่างดี แสงสว่างของดวงจิตเมื่อเพ่งแรงเข้าอำนาจอันเกิดขึ้นจากการปล่อยวางอารมณ์ต่าง ๆ ดวงจิตก็มีกำลังตั้งอยู่โดยลำพัง เหมือนบุคคลที่ขึ้นไปอยู่บนยอดภูเขา ย่อมมีสิทธิอำนาจจะแลเห็นได้ในทิศต่าง ๆ ทั่วไป เครื่องอาศัยก็สูง คือธาตุลมเป็นเครื่องสนับสนุนให้เด่นเป็นอิสระ ฉะนั้นดวงจิตนั้นจึงสามารถจะมองเห็นสถานที่ต่าง ๆ ธาตุ ขันธ์ อายตนะ ที่เรียกว่าสังขารธรรมทั้งปวงได้เป็นอย่างดี เปรียบเหมือนบุคคลที่เอากล้องขึ้นไปถ่ายพื้นโลกบนอากาศ สามารถที่จะดึงดูดเอาภาพต่าง ๆ ในพื้นโลกได้เป็นส่วนมากฉันใดใจของบุคคลที่เข้าถึงลักษณะอย่างนี้ ย่อมรู้เห็นความเป็นจริงของโลกและธรรมได้เป็นอย่างดี (โลกวิทู) จะเกิดมีวิชาขึ้นอย่างหนึ่งในทางจิต ที่

เรียกว่าวิปัสสนาหรือวิชชา วิมุติเหล่านี้เป็นต้น ธาตุทั้ง ๔ เป็นธาตุกายสิทธิ์ ดวงจิตเป็นจิตตานุภาพ เมื่อประสงค์ปรารถนาส่วนใดส่วนหนึ่ง อันเป็นส่วนของธรรมและโลก ก็ให้ขยับจิตเพ่งลมให้หนักและแรงกำลังจิตเข้าไปจ่อในธาตุอันบริสุทธิ์ ก็จะมีญาณผุดขึ้นในธาตุนั้น เปรียบเหมือนเข็มของแผ่นจานเสียงซึ่งจดจ่อลงไป ย่อมเกิดเสียงของมนุษย์และสัตว์ปรากฏขึ้นในที่นั้นฉันใด สติของเราจดจ่อเพ่งเล็งลงในอารมณ์อันสะอาด ต้องการรูปก็จะปรากฏรูป ต้องการเสียงก็จะปรากฏเสียง ไม่ว่าใกล้หรือไกล ย่อมรู้ได้ทั้งเรื่องโลกและเรื่องธรรม เรื่องตนและคนอื่น สุดแท้แต่เราประสงค์เรื่องใด จดจ่อลงไปก็ให้นึกขึ้นจะปรากฏได้ทันทีฉันนั้น นี่แหละเรียกว่าญาณ รู้ได้ในอดีตและอนาคตพร้อมด้วยปัจจุบัน จึงเป็นวิชาสำคัญอันหนึ่งที่เรียกว่าปตฺจตฺตํ รู้ได้เฉพาะตน ธาตุนั้นเปรียบเหมือนกระแสไฟที่แล่นอยู่ในอากาศ สติและจิตมีกำลังกล้า มีวิชาความรู้สูง สามารถที่จะทำให้ธาตุนั้นเป็นสื่อสัมพันธ์ทั่วไปในโลก เป็นทางให้เกิดความรู้วิชาขึ้นในตัวเองได้เป็นอย่างดี ฌานที่ ๔ นี้ เมื่อมีแล้วโดยสมบูรณ์ก็เป็นเหตุเกิดวิชา ๘ ประการขึ้นในตัวของเขาเอง มีวิปัสสนาญาณเป็นต้น

คือ ๑. วิปัสสนาญาณ คือความรู้แจ้งเห็นจริงในนามและรูป วิปัสสนาญาณนี้เป็นส่วนพิเศษเกิดขึ้นจากการอบรมจิต มีหนทางรู้ได้ ๒ วิธี

(๑) รู้ขึ้นมาเองโดยไม่ต้องนึกคิด

(๒) รู้ขึ้นจากการนึกคิด แต่ไม่ใช่การตรองให้ยืดยาว เหมือนความรู้ธรรมดา นึกเมื่อใดก็โพลงขึ้นมาเมื่อนั้น เหมือนน้ำมันเบนซินที่ชุ่มอยู่ด้วยสำลี เมื่อจ่อไฟเมื่อใดก็ลุกโพลงขึ้นได้โดยเร็ว วิปัสสนาก็ดี ญาณก็ดี ย่อมมีความเร็วได้เช่นนั้น จึงต่างจากปัญญาสามัญธรรมดา

๒. มโนมยิทธิ ฤทธิ์ในทางจิตใจ นึกเช่นไรย่อมเป็นเช่นนั้น

๓. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ให้ปรากฏแก่คนบางพวก เช่น แปลงรูป แปลงสถานที่ ให้ประชาชนแลเห็นด้วยตา บางคราวบางสมัย

๔. ทิพฺพโสต หูทิพย์ ฟังเสียงไกลได้

๕. เจโตปริยญาณ กำหนดรู้ในวาระน้ำใจของบุคคลอื่นได้ ว่าดีชั่วหยาบหรือละเอียด

๖. ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณ ระลึกชาติหนหลังได้ (ท่านจะไม่ต้องยุ่งในเรื่องตายเกิดตายสูญ เพราะได้วิชาข้อนี้)

๗. ทิพฺพจกฺขุ ได้ตาทิพย์ มองเห็นรูปละเอียดและหยาบ ใกล้หรือไกลได้ (อณู ปรมาณู)

๘. อาสวกฺขยญาณ รู้จักวิธีทำอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจให้เบาบางและสิ้นไปได้ วิชา ๘ ประการนี้ ล้วนแล้วแต่สำเร็จมาจากภูมิฐานของสมาธิทั้งสิ้น

ฉะนั้น จึงได้เขียนรวบรัดแนวทางที่จะทำให้เกิดสมาธิฌาน โดยทางของอานาปาน์ฯ ที่แสดงไว้นั้น เมื่อผู้มีความมุ่งหวังในส่วนความดีทั้งหลายนี้ จงให้สนใจปฏิบัติอบรมจิตใจของตนเองนั้น เทอญฯ

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์
(พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร)

ขออัญเชิญธรรมบท พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบทเตือนใจให้เห็นคติของธรรมดา ซึ่งคนเราทุกคนจะต้องประสบอย่างแน่นอน โดยไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ เพื่อเตรียมตัวเตรียมใจไว้ต่อสู้กับเหตุการณ์นั้น ความเศร้าโศกเสียใจจะได้เบาบางลง ดังที่ข้าพเจ้ากำลังประสบอยู่ในขณะนี้ เป็นธรรมที่ควรใช้ปวารณาอยู่เป็นประจำคือ อภิณหปัจจเวกฺขณาปาฐะ ซึ่งมีใจความดังนี้

ชราธมฺโมมฺหิ	เรามีความแก่เป็นธรรมดา
ชรํ อนติโต	ล่วงความแก่ไปไม่ได้
พยาธิธมฺโมมฺหิ	เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา
พยาธิ อนติโต	ล่วงความเจ็บไข้ไปไม่ได้
มรณธมฺโมมฺหิ	เรามีความตายเป็นธรรมดา
มรณํ อนติโต	ล่วงความตายไปไม่ได้

สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว

เราละเว้นเป็นต่าง ๆ คือว่าพลัดพรากจากของรักของเจริญใจทั้งหลายทั้งปวง

กมฺมสฺสโกมฺหิ	เรามีกรรมเป็นของของตน
กมฺทายาโท	เป็นผู้รับผลของกรรม
กมฺมโยนิ	เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด
กมฺมพนฺธุ	เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
กมฺมปฏิสรโณ	เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ	จักทำกรรมอันใดไว้
กลฺ ยาณํ วา ปาปกํ วา	ดีหรือชั่ว
ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ	จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
เอวํ อมฺเหหิ อภิณหํ ปจฺจเวกฺ ขิตพฺพํ	เราทั้งหลายพึงพิจารณาเนือง ๆ อย่างนี้แล.

พิมพ์ที่ อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด
๔๑๓/ ๒๗ - ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๒๔๒๘๐๐-๑
นายชูเกียรติ อุทกะพันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา